

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİMDALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİMDALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**5-6 YAŞ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN
SOSYAL DUYGUSAL UYUMU, ANNE-BABALARIN
EVLİLİK DOYUMU VE AİLE YILMAZLIĞI DÜZEYLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

Ayşe AYDIN

Denizli- 2018

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİMDALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM BİLİMDALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**5-6 YAŞ OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ ALAN ÇOCUKLARIN SOSYAL DUYGUSAL
UYUMU, ANNE-BABALARIN EVLİLİK DOYUMU VE AİLE YILMAZLIĞI
DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

Ayşe AYDIN

Danışman

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Bu çalışma, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitim Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Aye ÖZTÜRK SAMUR
Üye: Atıya ADAK ÖZDEMİR
Üye: Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

İmza
A. Öztürk Samur
E. Adak Özdemir
M. Buluş

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 06.06/2018 tarih ve 19/20 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

M. Buluş

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ

Enstitü Müdürü

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede ve ya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

İmza

Ayşe AYDIN

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőmesinde değerli birçok kişinin katkısı olmuştur. Öncelikle lisans ve yüksek lisans eğitim hayatım süresince bana yol gösteren, değerli görüşlerini ve yardımlarını benden esirgemeyen; tez çalıőmamda tez konumun belirlenme aőamasından tezimin sonlandırılma aőamasına kadar ilgi, öneri ve hoőgörüsü için danışman hocam sayın Prof. Dr. Mustafa BULUŞ'a sonsuz teőekkürlerimi sunuyorum.

İngilizce evirilerimde benden desteğini hiç esirgemeyen ne zaman ihtiyaç duysam yanımda olan değerli arkadaőım Güngör KİL ve Araő. Gör. Arzu KANAT MUTLUOğLU'na, ve yine çalıőmama yardımları dokunan sevgili arkadaőlarım Belkıs AKAY'a, Rıfat KAPTANOğLU'na ve Öğr. Gör. Abdurrahman ÖKTE'ye teşekkür ediyorum.

En önemlisi bugünlere gelmemi sağlayan, hayatımın her aşamasında olduğu gibi tez yazma sürecinde de yanımda olan, sıkıntılarımı, üzüntülerimi benimle paylaşan moral ve motivasyon kaynağım canım aileme ne kadar teşekkür etsem azdır.

Teőekkürlerin en özeliyse sevgili eşim için tüm süreç boyunca sevgisi ve desteği ile yanımda olan ve hiçbir fedakarlıktan kaçınmayan canım, hayat arkadaőım Mustafa AYDIN'a sonsuz teőekkürler. Yorgun olduğum anlarda bile bir gülüőüyle beni tekrar çalışmaya döndürebilen canım oğlum Salih Kerem'e ise en derin sevgilerimi sunuyorum.

ÖZET

5-6 Yaş Okul Öncesi Eğitim Alan Çocukların Sosyal Duygusal Uyumu, Anne-Babaların Evlilik Doymu ve Aile Yılmazlığı Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Ayşe Aydın

Bu araştırmanın amacı, 5-6 yaş okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal duygusal uyumu, anne-babaların evlilik doymu ve aile yılmazlığı düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Bu çerçevede çocuklarda sosyal duygusal uyumu yordamada anne babaların evlilik doymu ile aile yılmazlık düzeyinin ve evlilik doymunu yordamada aile yılmazlık düzeyinin rolü araştırılmıştır.

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Denizli il merkezinde ilköğretime bağlı anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden 5-6 yaş çocukları ve onların ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise basit rastlantısal yolla seçilmiş 208 çocuk ve ebeveynleri (208 anne ve 208 baba) oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Çorapçı, Aksan, Yalçın ve Yağmurlu tarafından yapılan Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme - 30 Ölçeği (SYDD-30), Tezer (1996) tarafından geliştirilen Evlilik Yaşam Ölçeği, Kaner ve Bayraklı (2009) tarafından geliştirilen Aile Yılmazlık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler üzerinde betimleyici analizler, korelasyon analizleri ve regresyon analizleri yapılmıştır.

Araştırmanın korelasyon analizleri; çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile anne evlilik doymu ve anne aile yılmazlığı düzeyleri (mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kontrol) arasında pozitif; kızgınlık-saldırganlık düzeyi ile anne evlilik doymu arasında negatif; anksiyete-içedönüklük düzeyi ile anne evlilik doymu ve aile yılmazlığı düzeyleri (öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık) arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur.

Ayrıca çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile baba evlilik doymu ve baba aile yılmazlığı düzeyleri (mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık) arasında pozitif; kızgınlık-saldırganlık düzeyi ile baba evlilik doymu, baba aile yılmazlığı (mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık) düzeyleri arasında negatif; anksiyete-içedönüklük düzeyi ile baba evlilik doymu, baba aile yılmazlığı (öz-yetkinlik

ve yaşama bağlılık) düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur.

Bunlara ek olarak, anne ve baba evlilik doyumu ile aile yılmazlığının mücadelelilik-meydan okuma, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkiler elde edilmiştir.

Regresyon analizleri sonucunda ise anne evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeylerinin birlikte, çocukların sosyal yetkinlik değişkenliğini yaklaşık % 17; kızgınlık-saldırganlık değişkenliğini % 6 ve anksiyete-içe dönüklük değişkenliğini % 11 oranında; baba evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeylerinin birlikte çocukların sosyal yetkinlik değişkenliğini % 20; kızgınlık-saldırganlık değişkenliğini % 13 ve anksiyete-içe dönüklük değişkenliğini %16 oranında yordadığı görülmüştür. Son olarak, anne aile yılmazlık düzeyinin anne evlilik doyum düzeyini % 15, baba aile yılmazlık düzeyinin baba evlilik doyum düzeyini % 20 oranında açıkladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çocuklarda sosyal duygusal uyum, evlilik doyumu, aile yılmazlığı

ABSTRACT

Investigation of the Relationships Between the Levels of Social Emotional Adjustment of 5-6 Years Old Preschool Children, Parents' Marital Satisfaction and Family Resiliency

Ayşe Aydın

It is aimed in this study to investigate the relationships between social emotional adjustment of 5-6-years-old preschool children, their parents' marital satisfaction, and family resiliency levels. In this framework, the role of parents' marital satisfaction and family resiliency levels in predicting social-emotional adaptation for children as well as family resiliency levels in predicting marital satisfaction were studied.

The relational screening model was used in the research. Participants of the study consisted of five- and six-year-old children and their parents, who had education at nurseries of primary schools and independent nurseries in central Denizli within 2015-16 academic year. Sample of the study consisted of 208 children and their parents (208 mothers and 208 fathers) selected via simple random sampling. In the study, the Social Competence and Behaviour Evaluation Scale (SCBE-30) developed by LaFreniere and Dumas (1996) and adapted into Turkish by Çorapçı, Yalçın, and Yağmurlu; the Marital Cohabitation Scale developed by Tezer (1996); and the Family Resiliency Scale developed by Kaner and Bayraklı (2009) were used as data collection tools. Descriptive, correlation, and regression analyses were performed on the data obtained from the study.

Correlation analyses of the study indicated significant positive relationship between children's social competence levels and maternal marital satisfaction along with maternal family resiliency levels (bellicosity-defiance, self-competence, commitment to life, and control); negative relationship between levels of anger-aggression and maternal marital satisfaction; negative relationship between levels of anxiety-introversion and maternal marital satisfaction with family resiliency levels (self-competence and commitment to life).

Moreover; positive relationship between children's social competence levels and paternal marital satisfaction with paternal family resiliency levels (bellicosity-defiance, self-competence, and commitment to life); negative relationship between levels of anger-aggression and paternal marital satisfaction with paternal family resiliency levels (bellicosity-defiance, self-competence, commitment to life); negative relationship between

levels of anxiety-introversion and paternal marital satisfaction with paternal family resiliency levels (self-competence and commitment to life) were found.

In addition, significant positive relationships were obtained between maternal and paternal marital satisfaction and the bellicosity-defiance, self-competence, and commitment to life aspects of family resiliency.

As a result of regression analyses, it was observed that levels of maternal marital satisfaction along with family resiliency predicted children's social competence variability at about 17%; anger-aggression variability at 6%; and anxiety-introversion variability at 11%; whereas levels of paternal marital satisfaction along with family resiliency predicted children's social competence variability at 20%; anger-aggression variability at 13%; and anxiety-introversion variability at 16%. Lastly, it was observed that levels of maternal family resiliency construed levels of maternal marital satisfaction at 15%, whereas levels of paternal family resiliency construed levels of paternal marital satisfaction at 20%.

Key Words: Children social emotional adjustment, marital satisfaction, family resiliency

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU.....	iii
ETİK BEYANNAMESİ.....	iv
ÖZET.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.1.2. Alt Problemler.....	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.5. Sayıltılar.....	6
1.6. Tanımlar.....	6
İKİNCİ BÖLÜM: ALANYAZIN TARAMASI.....	7
2.1. 5-6 Yaş Çocuklarında Sosyal Duygusal Uyum.....	7
2.1.1. Sosyal Duygusal Uyuma İlişkin Kavramlar.....	9
2.1.1.1. Okul öncesi dönemde sosyal gelişim.....	9
2.1.1.1.1. 0-6 yaş grubu çocukların sosyal gelişim özellikleri.....	10
2.1.1.2. Okul öncesi dönemde duygusal gelişim.....	11
2.1.1.2.1. 0-6 yaş grubu çocukların duygusal gelişim özellikleri.....	12
2.1.2. Sosyal Duygusal Uyum ile İlgili Yaklaşımlar ve Kuramsal Temeller.....	13
2.1.3. Sosyal Duygusal Uyumunu Etkileyen Faktörler.....	17
2.1.3.1. Sosyo–ekonomik düzey.....	18
2.1.3.2. Anne-baba ve çocuk etkileşimi.....	18
2.1.3.3. Kardeş ilişkileri.....	19
2.1.3.4. Akran ilişkileri.....	19
2.1.3.5. Oyun.....	20
2.1.3.6. Okul ve öğretmenler.....	20

2.1.3.7. Kitle iletişim araçları.....	21
2.2. Evlilik Doyumu.....	21
2.2.1. Evlilik Doyumu İle İlgili Kuramsal Çerçeve	22
2.2.2. Evlilik Doyumunu Etkileyen Faktörler.....	25
2.3. Aile Yılmazlığı	26
2.3.1. Aile Yılmazlığı İle İlgili Kuramsal Çerçeve	27
2.3.2. Aile Yılmazlığını Etkileyen Faktörler	30
2.4. Konuyla İlgili Araştırmalar	31
2.4.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar	31
2.4.1.1. Sosyal duygusal uyum ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar.	31
2.4.1.2. Evlilik doyumu ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar	33
2.4.1.3. Aile yılmazlığı ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar.....	35
2.4.2. Konuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar.....	36
2.4.2.1. Sosyal duygusal uyum ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar.....	36
2.4.2.2. Evlilik doyumu ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar.	37
2.4.2.3. Aile yılmazlığı ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar.	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	42
3.1. Araştırma Deseni	42
3.2. Evren ve Örneklem	42
3.3. Veri Toplama Araçları	42
3.3.1. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30)	42
3.3.2. Evlilik Yaşam Ölçeği.....	44
3.3.3. Aile Yılmazlık Ölçeği.....	45
3.4. Veri Toplama Süreci	46
3.5. Verilerin Analizi	46
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM.....	47
4.1.1. Betimleyici Analizler.....	47
4.1.2. Korelasyon Analizleri.....	49
4.1.3. Regresyon Analizleri	51

4.1.3.1. Beş- altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyini yordamada anne evlilik doyumu düzeyinin rolü.	53
4.1.3.2. Beş- altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyini yordamada baba evlilik doyumu düzeyinin rolü.	53
4.1.3.3. Beş- altı yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada anne aile yılmazlık düzeyinin rolü.....	54
4.1.3.4. Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada baba aile yılmazlık düzeyinin rolü.....	56
4.1.3.5. Beş- altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyini yordamada annelerin evlilik doyumu düzeyi ile aile yılmazlığı düzeyinin rolü.	57
4.1.3.6. Beş- altı yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyini yordamada babaların evlilik doyumu düzeyi ile aile yılmazlığı düzeyinin rolü.	59
4.1.3.7. Anne babaların evlilik doyumu düzeyini yordamada aile yılmazlığının rolü.	61
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	63
5.1. Tartışma ve Sonuç.....	63
5.1.1. Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Değişkenlerinin İlişkilerine Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	63
5.1.2. Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Değişkenlerinin İlişkilerine Yönelik Tartışma ve Sonuçlar	65
5.1.3. Beş- Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Düzeyinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuçlar	66
5.1.4. Beş- Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Düzeylerinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuçlar	67
5.1.5. Anne Babaların Evlilik Doyumu Düzeyini Yordamada Aile Yılmazlığının Rolü	69
5.2. Öneriler.....	71
5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	71
5.2.2. Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler	71
EKLER	84
Ek A: Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30.....	85
Ek B: Evlilik Yaşamı Ölçeği.....	87

Ek C: Aile Yılmazlık Ölçeği	88
Ek D: Özgeçmiş	91

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlık Düzeyine İlişkin Betimleyici Değerler (N=208)	47
Tablo 4.2. Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlık Düzeyine İlişkin Betimleyici Değerler (N=208)	48
Tablo 4.3. Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Katsayıları (N = 208).....	50
Tablo 4.4. Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Katsayıları (N = 208).....	51
Tablo 4.5. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (N=208)	53
Tablo 4.6. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (N=208)	54
Tablo 4.7. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Yılmazlık Düzeyinin Rolü (N=208).....	55
Tablo 4. 8. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Aile Yılmazlık Düzeyinin Rolü(N=208)	55
Tablo 4.9. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeylerini Yordamada Anne Aile Yılmazlık Düzeyinin Rolü (N=208).....	55
Tablo 4.10. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeylerini Yordamada Baba Aile Yılmazlık Düzeyi Rolü (N=208).....	56
Tablo 4.11. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Aile Yılmazlık Düzeyi Rolü (N=208).....	56
Tablo 4.12. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordamada Baba Aile Yılmazlığı Düzeyi Rolü (N=208).....	57
Tablo 4.13. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208).....	58
Tablo 4.14. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin Rolü (N=208)	58
Tablo 4.15. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208).....	59
Tablo 4.16. Beş -Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208).....	60
Tablo 4.17. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208).....	60
Tablo 4.18. Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208).....	61
Tablo 4.19. Anne Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Aile Yılmazlığı Düzeyinin Rolü (N=208)	62
Tablo 4.20. Babaların Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Aile Yılmazlığı Düzeyinin Rolü (N=208)	62

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, problem cümlesi, problem durumu, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, sayılılar ve tanımlamalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Doğum ile başlayan gelişim sürecinde, insan hem çevresini etkiler hem de çevresinden belirli şekillerde etkilenir. Çocuk için çevre; fiziksel, sosyal, entelektüel, vb. ortamlardan oluşmakta; bu ortamlar aynı zamanda birer eğitim ortamı olma özelliğini taşımaktadır (Buluş, 2017). Yaşadıkları çevrenin çocukların gelişimi üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak önemli katkıları bulunmaktadır (Er-Sabuncuoğlu, 2015 s.87). Çocuk çevre aracılığıyla neyi nasıl algılayacağını, nasıl hissedeceğini ve nasıl tepki vereceğini deneyimlemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde aile ortamının, çocuk için en önemli eğitim ortamlarından biri olduğu söylenebilir (Buluş, 2014).

Toplumun en küçük parçası olan ailenin en önemli görevi, çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyip ihtiyaçlarını karşılayarak sağlıklı bir birey olarak yetişmesine yardımcı olmaktır (Knauth, 2000; Vandevater ve Lansford, 1998; akt. Öngider, 2013). Aile sistemi içerisinde bulunan bireyler, birbirleriyle devamlı bir etkileşim halindedir. Ailenin içindeki ya da dışındaki bireylerin davranışları hem aile üyelerini hem de aile bütününe işleyişini etkilemektedir (Gladding, 2011 s.5 akt. Bateson 1971). Bu nedenle ki bir sistem ancak en zayıf üyesi kadar güçlüdür. Bu yüzden böyle bir yapıdan çocuğu alıp ayırarak anlamaya çalışmak yapay olmaktadır (Gladding, 2011 s.5) Bu gerçeklik de aile sisteminin en hassas varlığı olan çocuk ile ilgili duyarlılıkları arttırmaktadır. Dolayısıyla aile dinamiği değişkenleri ile çocuk gelişimi ilişkisinin incelendiği bilimsel çalışmalara daha çok ihtiyaç duyulmaktadır (Buluş, 2014).

Bu araştırmada alanyazına katkı sağlaması adına sosyal-duygusal uyum, evlilik doyumu ve aile yılmazlığı değişkenleri ele alınmıştır. Değişkenlerden ilki olan sosyal-duygusal uyum; çocukların arkadaşlarıyla birlikte iken sergiledikleri işbirliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları bulmak gibi olumlu davranışları (sosyal yetkinlik); yetişkinlere baş kaldırma ve arkadaş ilişkilerinde saldırganlık ve uyumsuz davranma (kızgınlık-saldırganlık), grup içinde çekingen kalma, üzüntülü ruh hali ve depresif duygu

durumları (anksiyete-içe dönüklük) gibi sorunlu davranışları içermektedir (Çorapçı, Aksan, Yalçın ve Yağmurlu, 2010).

Başkalarını model alarak öğrenen çocuğun, annesi ve babasıyla kuracağı etkileşim ve iletişim, çocuğun yaşayacağı sosyal uyum ve becerilerini önemli ölçüde şekillendirmektedir (Kandır ve Alban, 2008). Okul öncesi dönemde sosyal duygusal gelişimin en önemli göstergesi, çocukların yaşlılarıyla ve kendinden yaşça büyük kişilerle pozitif sosyal ilişkiler geliştirmeleri ve duygularını ortamın şartlarına göre düzenleyebilmeleridir (Denham, 1998; Fox ve Calkins, 2003; Rubin, Bukowski ve Parker, 2006; Thompson, 1994; akt. Çorapçı ve diğ., 2010). Hops'e (1983) (akt. Akkök ve Sucuoğlu, 1990) göre yetkinlik kavramı; sosyal beceriler ile motor, dilsel ve bilişsel beceriler gibi sosyal olmayan becerilere de işaret etmektedir. Bu becerilerin birlikte ve olumlu yönde gelişmesi bireyin sosyal yetkinliğini artırmaktadır (Gür ve diğ., 2015). Sosyal yetkinliğin gelişiminde sıkıntıların ve duraklamaların yaşanması kızgınlık, saldırganlık, anksiyete, içe dönüklük gibi durumlara işaret edebilmektedir (Çorapçı ve diğ., 2010). Öfkelerini ve korkularını ortama uygun bir şekilde ifade etmekte sıkıntı yaşayan çocukların, destekleyici bir çevrenin de yoksunluğu neticesinde giderek daha ağır davranış bozukluğu gösterme eğilimleri artmaktadır (Campbell, 2002; akt. Çorapçı ve diğ., 2010).

Çocuğun, okul öncesi dönemdeki sosyal uyum ve becerilerinin gelişimi, ilerleyen yıllarda edineceği sosyal uyum ve becerilerin temelini oluşturmaktadır (Işık, 2007). Çocukların sosyal duygusal gelişimleri üzerinde aile ilişkileri büyük rol oynamaktadır. Anne ve babalar yani eşler arasındaki ilişki ve uyum çocukların kişilik gelişimi üzerinde etkili olabilmektedir (Yavuzer, 2015 s.130). Sağlıklı bir ailenin kökeninde sağlıklı karı-koca ilişkisi yani sağlıklı bir evlilik ilişkisi vardır. Bu tür evlilik ilişkilerinde; eşler kendilerini önemli, değerli, olduğu gibi kabul edilmiş hissederler. Birbirlerine zaman ayırıp emek verirler. Karşılaşacakları sorunları birlikte çözeceklerine inanırlar (Cüceloğlu, 2016 s.104-106). Bu nedenle, sağlıklı aile yapısına ulaşılması ve evlilik ilişkisinin sürdürülebilmesi, eşler arasındaki uyum ile gerçekleşmektedir (Kansız ve Arkar, 2011). Eşlerin birbirlerinin gereksinimlerinin farkında olması ve bu gereksinimlerin giderildiği sevgi dolu ve dinamik bir ilişki oluşturmak için çaba sarf etmesi, uyumlu bir evlilik için çok önemli olmaktadır. İhmal edilen ve gereksinimlerin açıkça ifade edilmediği evliliklerde eşler ve çocuklar zarara uğrayabilmektedir (Humphreys, 2003). Bireylerin evliliklerini sürdürürken tatmin olmalarını sağlayan doyum kavramı başarılı ve sağlıklı bir evlilik için önemli bir kavramdır (Çağ ve Yıldırım, 2013).

21 yıl süren izlem çalışmasının sonuçlarına göre, evlilik ilişkisinin kötüye gitmesi annenin ve çocukların ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Annenin depresyon düzeyi tekrar evlenmesiyle azalmış olsa da çocuklarının depresyon düzeyi artarak devam etmektedir (Clavarino ve diğ., 2011). Bu nedenle evlilik kurumunun devam etmesi ve mutlu bir birliktelik için evlilikte doyum sağlamak çok önemlidir. Doyumun yaşanmadığı evliliklerin genellikle boşanma ile noktalandığı, bu durumun hem eşleri hem de çocukları olumsuz olarak etkilediği birçok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir (Clavarino ve diğ., 2011; Eskin, 2012; Fishman ve Meyers, 2000; Gottman ve Katz, 1989; Grych ve Fincham, 1990; Lussier, 2001; Robinson ve Neece, 2015; Vaez, Indran, Abdollahi, Juhari ve Mansor, 2015; Weaver ve Schofield, 2015; Yüksel ve Canel, 2012). Eşler, sıkıntı ve bunalımların ailedeki dayanışmayı sarsmasına ve yok etmesine izin vermemeli, sorunlara çözüm yolları aramaya istekli olmalıdır. Karşılaşılan güçlüklerden ve sorunlardan yılmamak ve sorunlarla yüz yüze gelince sağlam bir duruş sergilemek aile bütünlüğünün yapısını korumak için önemlidir (Özgüven, 2014 s.121).

Kimi aileler sıkıntı ve zorluklar karşısında daha dirayetli ve güçlü kalırken, kimi aileler tam tersi bir durum sergileyip parçalanabilmektedir (Kaner ve Bayraklı, 2009). Güçlükler karşısında yılmayan ve daha da güçlenen bu ailelere yılmaz aileler denmektedir. Aile yılmazlığı, önemli aksaklıklara veya krizlere maruz kaldıktan sonra ailenin bu zorlu durumlara uyum sağlayabilmesi ve işlevlerini yerine getirebilmesidir (Pattersan 2002). Bir diğer ifadeyle aile yılmazlığı, fonksiyonel bir sistem olan ailenin stresli yaşam koşulları ve zorluklarından kurtulmayı başarması ve daha da güçlenmesi olarak tanımlanabilmektedir (Walsh, 1996; 2002; 2003 akt. Walsh, 2016). Ciddi krizler ve yaşam zorlukları tüm aile bireylerini etkiler ve ailenin işlevselliğini bozabilir (Walsh 2016a; 2016b akt. Walsh, 2016). Yılmazlık özelliği gösterebilen bir aile için önemli olan krizi çözüme kavuşturmak ve aile bireylerinin özellikle çocukların bu krizden olabildiğince az zarar görmesini sağlamaya çalışmaktır. Karşılıklı sevgi bağı ile kurulan evliliklerde eşler evlilikten doyum sağladıkları müddetçe sorunları birlikte daha kolay aşabileceklerdir.

Ailenin çocuk gelişimi ve eğitimi açısından önemi alan yazındaki birçok çalışma ile ortaya konmuştur. Yapılan taramalarda çocuğun sosyal duygusal gelişiminde anne babaların evlilik doyumunun ve aile yılmazlığının birlikte araştırmalara konu olmadığı görülmüştür. Bu çalışmanın sözü edilen eksiği gidermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırma, anne- babaların algıları doğrultusunda 5-6 yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların anne- babalarının evlilik doyumunu ve aile yılmazlığı

düzelelerinin çocukların sosyal- duygusal uyum düzeyi ile olan ilişkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Böylelikle alanyazına yapılacak katkı ile ilgililerde farkındalık oluşturulması yönünde katkı sağlanması öncelenmektedir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesi “okul öncesi eğitim alan 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumu ile anne-babaların evlilik doyum ve aile yılmazlığı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” şeklindedir. Temel problem daha ayrıntılı olarak aşağıdaki alt problemlerle ifade edilmiştir.

1.1.2. Alt Problemler

Bu araştırmada ilgili alan yazın ışığında aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyi nasıldır?
2. Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocuklarının anne babalarının evlilik doyum düzeyi nasıldır?
3. Okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocukların anne babalarının aile yılmazlık düzeyi nasıldır?
4. Çocukların sosyal duygusal uyum düzeyi ile anne babalarının evlilik doyum düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
5. Çocukların sosyal duygusal uyum düzeyi ile anne babalarının aile yılmazlığı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
6. Anne babaların evlilik doyum düzeyleri ile aile yılmazlığı düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
7. Çocukların sosyal duygusal uyum düzeyinde anne babaların evlilik doyum düzeyi rol oynamakta mıdır?
8. Çocukların sosyal duygusal uyum düzeyinde anne babaların aile yılmazlığı düzeyi rol oynamakta mıdır?
9. Çocukların sosyal duygusal uyum düzeyinde anne babaların evlilik doyum düzeyi ve aile yılmazlığı düzeyi birlikte rol oynamakta mıdır?
10. Anne babaların evlilik doyum düzeyinde aile yılmazlığı rol oynamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı beş-altı yaş okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal duygusal uyumu, anne-babaların evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemek ve sosyal duygusal uyumu yordamada anne babaların evlilik doyumu ile aile yılmazlık düzeyinin ve evlilik doyumunu yordamada anne babaların aile yılmazlık düzeyinin rolünü ortaya koymaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Ailenin çocuk gelişimi ve eğitimi açısından önemi alan yazındaki birçok çalışma ile ortaya konmuştur. Alan yazın incelendiğinde sosyal duygusal uyumun eğitsel oyun (Kacı, 2015), kişilerarası problem çözme becerileri (Dalkılıç, 2014), değerler eğitimi (İpek, 2014), annelerinin çocuk yetiştirme tutumları (Gökçe, 2013), davranış sorunları (Ünsal, 2010), eğitici drama uygulamaları (Güner, 2008), çalışan ve çalışmayan annelerin çocuk yetiştirme tutumları (Şentürk, 2007), ailenin örgütsel ve yapısal niteliği (Işık, 2006), öğretmen-çocuk ve akran ilişkileri (Wang, Hatzigianni, Shahaeian, Murray ve Harrison, 2016), çekingenlik ve çocuk-öğretmen ilişkileri (Sette, Baumgartner ve Schneider 2014), çocukların duygu düzenlemeleri (Dennis ve Kelemen, 2009), okulöncesi dönemde çekingenlik ve kardeş ilişkileri (Graham ve Coplan, 2012), boşanma ve yeniden evlenme (Lussier, 2001) ile ilişkili olarak incelendiği görülmektedir.

Yapılan taramalarda çocuğun sosyal duygusal uyumunun, anne babaların evlilik doyumu ve aile yılmazlığı ile ilişkili olarak araştırmalara konu olmadığı görülmüştür. Bu çalışmanın sözü edilen eksiği gidermesi bakımından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırma, anne-babaların algıları doğrultusunda beş-altı yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların anne-babalarının evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeylerinin çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyleri ile olan ilişkisini ve anne babaların evlilik doyum düzeylerinin aile yılmazlığı ile olan ilişkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Böylelikle alanyazına yapılacak katkı ile konuyla ilgilenen kişilerde farkındalık oluşturulması yönünde katkı sağlanması öncelenmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma 2015-2016 yıllarında Denizli il merkezinde bulunan çocuğu 5-6 yaşında okul öncesi eğitimi alan 208 anne-baba ile sınırlıdır.

2. Çocuklarının sosyal duygusal uyumları Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30'un, anne-babaların evlilik doyumu Evlilik Yaşam Ölçeği'nin, aile yılmazlıkları Aile Yılmazlık Ölçeği'nin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Araştırmada aşağıdaki varsayımlara göre hareket edilmektedir.

1. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği'nin çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerini ölçebildiği kabul edilmektedir.
2. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan Evlilik Yaşam Ölçeği'nin 5-6 yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların anne-babalarının evlilik doyum düzeylerini ölçebildiği kabul edilmektedir.
3. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan Aile Yılmazlığı Ölçeği'nin 5-6 yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların anne-babalarının aile yılmazlığı düzeylerini ölçebildiği kabul edilmektedir.
4. Örneklem grubunu oluşturan 5-6 yaş okul öncesi eğitimi alan çocukların ve anne-babalarının evreni temsil ettiği kabul edilmektedir.
5. Ailelerin ölçeklere içten ve dürüst cevaplar verdikleri kabul edilmektedir.
6. Kullanılan analiz teknikleri araştırmanın amacına uygundur.

1.6. Tanımlar

Sosyal-Duygusal Uyum: Çocukların yetişkinlerle ve yaşlılarıyla olumlu sosyal ilişkiler kurabilmesi; kızgınlık, karşı gelme, saldırgan davranma, endişe, içe kapanıklık gibi olumsuz olan duygularını düzenleyerek ortamın şartlarına göre ifade edebilme beceri düzeyidir (Çorapçı, Aksan, Yalçın ve Yağmurlu, 2010).

Evlilik Doymu: “Bireyin kendi evlilik ilişkisindeki gereksinmelerini karşılama derecesine ilişkin algısıdır” (Tezer, 1996).

Aile Yılmazlığı: Önemli aksaklıklara veya krizlere maruz kaldıktan sonra ailenin bu zorlu durumlara uyum sağlayabilmesi ve işlevlerini yerine getirebilmesidir (Patterson, 2002).

İKİNCİ BÖLÜM: ALANYAZIN TARAMASI

Araştırmanın bu bölümünde sosyal duygusal uyum, evlilik doyumu ve aile yılmazlığı ile ilgili alan yazınına ve konuyla ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. 5-6 Yaş Çocuklarında Sosyal Duygusal Uyum

Doğa koşullarına alışmak, doğanın zorluklarıyla baş edebilmek ve doğa ile uzlaşarak olumlu bir işbirliği kurmak, bütün canlıların var olabilmeleri ve varlıklarını sürdürebilmeleri için gereklidir. Bu işlemler dizisine uyum denir. İnsanların ve özellikle çocukların doğa koşullarına olduğu kadar toplum koşullarına ve kurallarına da uyum sağlaması gerekmektedir (Aydoğmuş, 2006 s.145).

Çocuk doğumdan itibaren çevresine uyum sağlamaya çalışır. Çocuğun içinde bulunduğu çevreye uyum gösterebilmesi ve toplumla kaynaşabilmesi için, yaşadığı toplumda kabul gören sosyal davranış ve kuralları öğrenmesi gerekmektedir. Bu anlamda sosyal uyum, çocukların ait oldukları grubun diğer bireylerinin değer yargılarını, davranış kalıplarını ve inanç sistemlerini kazandıkları süreç olarak tanımlanmıştır (Gander ve Gardiner, 2015 s. 297).

Bir diğer tanımda ise “Sosyal uyum, bireyin diğer insanlara uyum gösterebilme başarısı, grubunda kendini özgün bir biçimde tanıtabilmesidir.” (Yavuzer, 2016 s.47). Kişinin sosyal yönden uyumlu sayılabilmesi için, toplumca istenen tutum ve tavırlar içerisinde başkalarıyla iletişim kurabilmesi, akran gruplarıyla olduğu kadar yetişkinlerle de uyum içinde olması ve toplumsal ortamda büründüğü rol ile kurmuş olduğu ilişkiden yeterince doyum sağlaması gerekir (Yavuzer, 2016 s.47).

Bireylerin çevresindeki insanlara ve yaşadıkları topluma uyum gösterebilmeleri için sosyal becerilere ve sosyal yeterliliğe sahip olmaları gereklidir. Ştefan’a (2008) göre sosyal yeterlik, sosyal açıdan olumlu sonuçlar doğurup kabul gören ve kişinin amaçlarını gerçekleştirmesini sağlayan davranışlardır. Bir diğer tanımda ise sosyal yeterlik, kültürel olarak tanımlanmış görevleri yerine getirebilme becerisidir (Obgu, 1981; akt. Rose-Krasnor, 1997). Akkök (2006, s.20) ise sosyal yeterliği; kendini ifade edebilme, özgüven, arkadaşları, aile üyeleri ve diğer önemli kişiler tarafından kabul edilme, sosyal özerklik ve destekleyen sosyal çevre olarak tanımlamıştır. Sosyal beceriler ise bireyin var olduğu ortama uygun şekilde davranması olarak tanımlanmaktadır (Sorias, 1986).

Çocukların sosyal yetkinliğinin gelişiminde sıkıntılarının ve aksaklıkların olması kızgınlık, saldırganlık, anksiyete, içedönüklük gibi durumlara işaret edebilmektedir. Sosyal-duygusal uyum; çocukların yaşitlarıyla birlikte iken sergiledikleri işbirliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları bulmak gibi olumlu özellikleri (sosyal yetkinlik), yetişkinlere baş kaldırma ve arkadaş ilişkilerinde saldırganlık ve uyumsuz davranma (kızgınlık-saldırganlık), grup içinde çekingen kalma, üzüntülü ruh hali ve depresif duygu durumları (anksiyete-içe dönüklük) gibi sorunlu davranışları içermektedir (Çorapçı ve diğ., 2010).

Kızgınlıklarını, öfkelerini ve korkularını ortama uygun bir şekilde ifade etmekte sıkıntı yaşayan çocukların, destekleyici bir çevrenin de yoksunluğu neticesinde giderek daha ağır davranış bozukluğu gösterme eğilimleri artmaktadır (Campbell, 2002 akt. Çorapçı ve diğ., 2010).

Yaşamın erken yıllarındaki topluma uyum sağlamanın ve sosyal becerilerin gelişimi, ilerleyen yıllardaki sosyal uyum ve becerilerin temelini oluşturmaktadır. Çevresindeki insanları gözlemleyip model alarak öğrenen çocuğun, ailesiyle arasındaki etkileşim ve iletişim; topluma uyum sağlamasında ve sosyal becerileri öğrenmesinde oldukça önemlidir. Güvenli ve sıcak bir ailede sevgiyle yetişen çocuk, toplumun kurallarını, günlük yaşamla ilgili gereken deneyim ve tecrübeler ile yaşama uyum sağlamayı öğrenmektedir (Işık, 2007).

Beş yaş çocuğu genellikle canlı, neşeli ve hareketlidir. Yaşadığı çevrenin kültürüne başarılı bir şekilde uyum göstermektedir. Konuşmayı, soru sormayı ve hareketli oyunlar oynamayı sever (Yavuzer, 2016 s.107).

Beş-altı yaş çocukları başkalarının haklarına saygı duymaya başlarlar. Duygu ve isteklerini iç denetimle kontrol ederler. Bu yaş çocuklarında işbirliği, arkadaşlık, sempati gibi olumlu davranışlar yanında rekabet etme, kavga ve ağız dalaşı gibi olumsuz davranışlar da görülmektedir. Arkadaşlarıyla aralarında kimi problemler ve çatışmalar yaşanabilir. Saldırganca dürtüsel tepkiler gösterebilir; ancak zamanla bu şekilde davranmanın bir çözüm yolu olmadığını ve bu tür davranışlarının onaylanmadığını görür. Böylelikle sosyalleştiği ölçüde problemlerine farklı ve toplumca onaylanan çözümler bulmaya çalışır (Ender ve Akman, 1995; Kandır, 2004 s.85).

Bu yaş grubu çocuklarında, sebebinin ne olduğu bilinmeden hissedilen belirsiz bir korku olarak tanımlanan anksiyete; sinirlilik, gerginlik, mutsuzluk olarak çeşitli biçimlerde

görülebilmektedir. Anksiyete çocukta bazı dürtü ve duygularını yeterince ifade edememenin sıkıntısıyla ortaya çıkabilir, çocuklar bu durumla başa çıkabilmek için içe çekilme yoluna başvurabilir. Çocuk, tanımadığı bir kimse ile aynı odada kaldığında onunla göz göze gelmek istememekte, bilmediği bir grup çocuk kendisiyle oyun oynamak istediğinde onlarla oynamak istememektedir. Bunun sonucu olarak bu tür davranışları, çocuğu uyumsuzluğa sürükleyebilmektedir (Yavuzer, 2016 s. 98).

Okul öncesi çağ çocukları yetişkinlerin kendi duygularıyla başa çıkma şekillerini gözlemleyerek, kendi duygularını düzene koyma stratejilerini seçerler. Yol gösterici şekilde rehberlik eden sıcak ve sabırlı anne-babalar çocuğun gerginlikle başa çıkma yeteneğini güçlendirir (Coleman ve ark., 2006; Gottman, Katz ve Hoover, 1997; akt. Berk, 2009 s. 482).

2.1.1. Sosyal Duygusal Uyuma İlişkin Kavramlar

2.1.1.1. Okul öncesi dönemde sosyal gelişim. İnsan sosyal ve kültürel yönü olan bir canlıdır. Sosyal ilişkiler, hem toplumun hem de bireyin yapısını kültürel koşullar içinde etkilemektedir. Birey doğduğu andan itibaren hayatı boyunca çevresine uyum sağlamaya çalışır. Yaşadığı sosyo-kültürel çevrenin isteklerine uygun davranabilme kabiliyeti olan sosyal gelişim, bireyin doğumuyla başlayıp, günlük davranışlarındaki gelişimi kapsamaktadır. (Yavuzer, 2016 s.43).

“Çocuğun içinde bulunduğu toplumun inançlarını, değerlerini, tutumlarını ve kendisinden beklenen davranışları öğrenmesine sosyalleşme denir.” (San Bayhan ve Artan, 2005 s.237). Sosyalleşme, kişinin sosyal ve girişken bir birey olarak toplumda yer alabileceği bir takım özellikleri kazanma sürecidir (Önder, 2005 s.131).

Sosyal beceriler ise kişinin diğer insanlarla başarılı bir şekilde etkileşime girmesi için ihtiyaç duyduğu becerilerdir. Kişinin arkadaş edinmesini, okul hayatında başarılı olabildiğini, iş yerinde iyi işler gerçekleştirmesini sağlayan; neredeyse tüm yaşam alanında ihtiyaç duyacağı becerilerdir. İyi sosyal beceriler geliştiren bir kişi bu alanların her birinde başarılı olabilirken, zayıf sosyal becerileri olan bir kişi; akranları, öğretmenleri ve meslektaşları ile olan ilişkilerinde çeşitli zorluklarla karşılaşabilir (Flair, 2013).

Bir diğer tanımda ise sosyal beceriler, çevreyle ve diğer insanlarla olumlu yönde etkileşime geçmeye olanak sağlayan davranışlardır. Bu davranışlardan bazıları şunlardır: empati gösterebilmek, grup etkinliklerine katılmak, iletişim kurmak, yardım sever olmak,

müzakere edebilmek ve problem çözebilme. İlk yıllarda oluşmaya başlayan bu becerilerin çocuklar tarafından öğrenilmesi ve bu becerilerin sergilenebilmesi şarttır (Lynch ve Simpson, 2010).

2.1.1.1.1. 0-6 yaş grubu çocukların sosyal gelişim özellikleri. Sosyal gelişim, bebeğin kendi bedeninin farkına varmasıyla başlayıp çevresindeki insanları fark etmesiyle devam eden ve gittikçe genişleyen bir bütündür (Kotil, 2010). Bebeklerde sosyalleşme üç ay civarında, insanlarla nesnelere arasındaki farkı ayırt edip çeşitli tepkiler vermesiyle başlar. Bebekler üçüncü ay dolaylarında insan seslerini işittiklerinde başlarını o tarafa doğru çevirirler, gülümsemeye gülümseyerek cevap verirler. Bebekler sosyal gülümsemeyi, başkalarına tepki olarak gösterirler, bu gülümseme bebeğin yüzüne dokunulduğu anda göstermiş olduğu refleksif gülümseyişten farklıdır. Bebeklerde sosyal gülümsemenin görülmesi, sosyal gelişimin başlangıcı olarak kabul edilir (Yavuzer, 2016 s. 78).

Yedi-sekiz ay civarında bebeklerin ilk sosyal çevreleri oluşmuştur. Bu çevre bebeğin en yakını olan anne ve babasıdır. Bu çevre dışından farklı biriyle baş başa kaldığı zaman korkup ağlamaya başlayabilir. Bebekler yine bu ayda bir nesneye yönelik ilgilerini ilk kez başka bir kişiyle paylaşabilir. Oyuncaklarını bir başkasına vermeye ve yine bir başkasından almaya isteklidir. Yavaş yavaş oyuna katılmaya başlayabilirler (Pope, 1996 s.175-189).

Dokuz-on iki aylık bir bebek yeni sesleri ve eylemleri taklit etmeye başlayabilir. Basit buyruklara uyabilir. Hafif dokunuşlarla ve sarılmalarla sevgi gösterisinde bulunabilir (Coule Region Infant Center toplumsal gelişim kontrol listesi akt. Gander ve Gandiner, 2015 s.235).

Çocuklar yaşamlarının ikinci yılında, psikomotor gelişim ve dil gelişiminde büyük ilerlemeler gösterirler. Yaşamın ikinci senesindeki bu hızlı ilerleyiş, çocuğu pek çok yönden özerk hale getirmektedir. Bu evrede çocuk her gün biraz daha bağımsız bir birey olduğunu fark etmeye başlar. Heyecanlarını göstermeye, kendisini özerk bir varlık olarak tanımaya, başka bir deyişle kendisini kanıtlamaya başlar (Yavuzer, 2016 s.80).

Üç yaş çocuğu ise arkadaş canlısıdır, başkalarını hoşnut etmeyi sever. Sıra dışı insanlardan, karanlıktan, bazı hayvanlardan ve bu tür benzer durumlardan korkabilir. Grup

oyunlarına katılmaya isteklidir ama henüz kurallı oyunlar için hazır değildir (Allen ve Marotz, 1999 akt. Yaşar, 2014 s. 276).

Dört yaş çocuğu kuralları fark eder. Hayal gücü geliştiğinden hayali oyun arkadaşları olabilir. Küçük grupla oynanan oyunlardan hoşlanır (Kandır, 2004 s.84). İlk çocukluk evresinin en önemli zaman dilimini aile ve çocuk için “altın yaş” olarak nitelendirilen beş yaş oluşturur. Beş yaş çocuğu etrafına karşı dosthane bir yaklaşım içindedir artık daha olgun ve bilgili bir birey görünümündedir (Yavuzer, 2016 s.105). Kendisinden yaşça küçüklere sevgi ve ilgiyle yaklaşımı, arkadaşlarıyla oynadığı oyunlarının daha nitelikli bir hal alması, sorumluluk almaya başlaması, duygu ve davranışlarında daha kontrollü ve duyarlı olması çocuğun bu dönemdeki sosyal gelişiminin anahtar göstergeleridir (Durualp ve Aral, 2011).

Özetle söylemek gerekirse çocukların sosyalleşme süreci yaşamın ilk aylarında başlar ve ömür boyu devam eder. Bu sürecin sağlıklı bir şekilde başlayıp sürdürülmesinde aile önemli bir rol oynamaktadır. Aileler çocuğun ihtiyaçlarını zamanında karşılayarak ve onların dış dünyayı keşfetmelerine uygun zemin hazırlayarak çocuğun sosyalleşme sürecine yardımcı olmalıdır.

2.1.1.2. Okul öncesi dönemde duygusal gelişim. Duygular insan olmanın en önemli unsurlarındandır ve gelişimi normal olan herkes benzer duygulara sahiptir. Duyguların hayata uyum sağlamaya yardımcı olmak gibi görevleri vardır. Duygular, farklı durumlar ve deneyimlere tepki olarak ortaya çıkar ve her insan belli bir durum karşısında aynı şeyleri hissetmeyip tepkisini farklı bir şekilde ortaya koyabilmektedir (San Bayhan ve Artan, 2005 s.217). Duygular olumlu ve olumsuz olarak ikiye ayrılacak olursa olumlu duygular, coşku, sevinç ve sevgiyi içerir. Olumsuz duygular ise kaygı, öfke, suçluluk ve üzüntüyü içerir (Santrock, 2016 s.179).

Duygusal gelişim; çocuğun duygularının farkında olarak kendini tanıması, neyi yapıp neyi yapamayacağını bilmesi, olaylar karşısında nasıl davranacağını bilerek duyguları üzerindeki kontrolünün artması, böylelikle kendi içinde yaşadığı duygularıyla çevrenin istekleri arasında dengeyi sağlayabilmesi olarak ifade edilmektedir (Kandır, 2004). Çocukların diğer insanlarla ilişkilerinde ve onlarla etkileşime girmelerinde duygusal yetkinlik kavramı merkezi bir rol oynamaktadır. Okul öncesi çocukların; duygusal deneyimlerinin farkında olması, kendilerinin ve başkalarının duygularını fark edebilmesi, duygularını ifade edebilmesi, başkalarının duygularını anlayabilmesi, olumsuz duygularını

düzenleyebilmesi, hissedilen duygular ile dışarı yansıtılan duyguların farklılaşabileceğini ayırt etmesi, sosyal ilişkilerin kısmen duyguların iletişimi tarafından tanımlandığının farkında olması önemli duygusal beceriler arasındadır. Çocukların duygularını nasıl ve ne zaman göstermeleri gerektiğini bilmeleri ve bunu yönetebilmeleri çok önemli bir konudur. Duygusal yeterlilik sosyal başarının anahtarıdır. Çocukların duygusal yetkinliğinin gelişmesi onların sosyal yetkinliğini de desteklemektedir (Denham, 2007).

Bebeklerle küçük çocukların yaşamın ilk yıllarından itibaren anne ve babasıyla kurduğu etkileşimin kalitesi, aldıkları bakım, kazandıkları özerklik duygusu ve güven, onların duygusal açıdan sağlıklı bireyler olarak yetişmeleri açısından son derece önemli unsurlardır (Gander ve Gandiner, 2015 s. 240).

2.1.1.2.1. 0-6 yaş grubu çocukların duygusal gelişim özellikleri. Bebekler, sözlü iletişime geçmeden çok önce duygularını beden diliyle ifade ederek çevresindeki yetişkinlerle iletişim kurmaya başlarlar. Mutsuzluklarını yüksek sesle ağlayarak, ellerini, kollarını sallayarak ve vücutlarını gererek çok rahat bir şekilde ifade edebilirler. Mutlu olduklarını anlamak ise daha zordur. İlk aylarda kucağa alındıklarında ve diğer insanların sesini işittiklerinde sessizleşip sakinleşirler. Günler geçtikçe insanlara daha çok tepki verirler (San Bayhan ve Artan, 2005 s.218).

Bebeklerin ilk altı ayı, kendi gereksinimlerine duyarlı oldukları dönem olmakla birlikte, bu gereksinimlerini zamanında karşılayan ebeveynlerine de bağlanmaya başladıkları dönemdir. Bu bağlılık aynı zamanda bebeklerde özellikle bu ilk yıllarda atılan güven duygusunun da temelini oluşturmaktadır (Oktay, 2000 s.112–113).

Dokuzuncu ve onuncu aydan sonra bebeklerde diğer insanların ses ve hareketlerini taklit etme, hoşuna giden nesnelere elinden alınca sinirlenme ve ağlama davranışı görülür (Avcı, 2004 s.179). Duygusal olarak oldukça mutlu olan bir yaş çocuğu, artık yabancılardan da eskisi kadar çekinip rahatsızlık duymaz. Kendisiyle etkileşime geçmek isteyen kişilerle rahatlıkla iletişim kurabilir (Oktay, 2000 s.114).

Çocukların konuşmaya başlamalarıyla birlikte, duygusal gelişim sürecine farklı bir boyut eklenir. İki buçuk yaşından sonra mutluluk, hüznün, korku, öfke gibi kavramları; duygularını ifade eden cümleler içinde kullanmaya başlamaktadırlar. Üç yaşında duygu ifadelerinin kullanım oranında ve niteliğinde artış görülmektedir (Erden, 2012 s.189).

Yine bu yaşta dil gelişimindeki ilerleme nedeniyle kendilerini daha kolay ifade edebildikleri için, saldırganlık davranışlarının sıklığının azaldığı ve saldırganlık süresinin kısaldığı görülmektedir (San Bayhan ve Artan, 2005 s.226). Üç yaşlarından itibaren çocuklarda görülen öfke nedenleri, daha çok çocuğun arkadaşlarıyla tartışması, kardeşiyle bir eşyasını ya da oyuncuğunu paylaşmaması, bir yetişkinle denetim çatışması gibi sosyal olaylardır. Dört yaş civarında bağırma tepinme gibi açık öfke belirtileri; yerini küsme, suratını asma, dolaylı direniş gibi daha ılımlı belirtilere bırakabilir (Başal, 2004 s.134).

Üç- dört yaşlarındaki çocukların karanlık, dilenci, hırsız, polis, öcü gibi korkuları vardır. Bu yaşlarda ailesinden ayrılmakta çocukların en büyük korkusudur. Dört yaşında doruğa çıkan korkularda yavaş yavaş azalma görülür. Korkular daha somut hale gelir ve çocuklar bu yaşta köpekten, düşüp yaralanmaktan korkabilirler (Yörükoğlu, 1985 s.220-221).

Beş- altı yaşlarında duygusal tepkiler daha bilinçli hal alır. Çocuklar mutlulukları gülerek, mutsuzluk ve başarısızlıklarını ağlayarak ifade edebilirler, bu dönemde yaşları itibariyle sık ve çabuk ağlamalar azalmaya başlar, duyguları üzerinde daha kolay denetim kurabilirler (Kandır, 2004 s.60).

Çocuklar duygusal gelişim sürecinde sevgi, şefkat gibi olumlu duyguları ve korku, kaygı, kızgınlık, saldırganlık gibi olumsuz duyguları olağan bir şekilde yaşarlar. Fakat olumsuz duyguların yaşanma şekli, yoğunluğu ve süresi büyük önem arz etmektedir. Bu durum da büyük oranda çocuğun etrafındaki bireylerinin davranış ve tutumlarıyla alakalıdır. Korku, kaygı, kızgınlık gibi duyguların yaşanmasında bu anlamda bir olumsuzluk varsa çocuğun çevresiyle uyumu bozulabileceğinden bu durum çocukta uyum ve davranış problemlerine neden olabilmektedir. Burada yetişkinlerin dikkat etmesi gereken husus, duyguların ortaya çıkış sebeplerini ve şeklini fark etmek ve çocuklara uygun deneyim ve öğrenmeler sağlamaktır (Kandır, 2004 s.60-61).

2.1.2. Sosyal Duygusal Uyum ile İlgili Yaklaşımlar ve Kuramsal Temeller

Sosyal-duygusal gelişim ile ilgili daha geniş bir bakış açısı kazanmak ve daha derin bilgi birikimi için gelişim alanlarıyla ilgili kuramları incelemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Aşağıda konu ile ilgili bazı kuramlara yer verilmiş ve sosyal-duygusal uyum ile ilişkileri incelenmeye çalışılmıştır.

Psikoanalitik kuramcılardan biri olan Freud, yetişkinlikte sahip olduğumuz kişiliğin temellerinin, hayatımızın ilk altı yılındaki yaşantılarla oluştuğunu savunur (İnci, 2011 s.230). Psikoseksüel Kuramında Freud çocukların cinsel ve saldırgan dürtülerinin, anne ve babaları tarafından erken yaşlarda düzenleniş biçiminin sağlıklı kişilik gelişimi için önemli olduğunu belirtmiştir (Berk, 2013 s. 46).

Freud psikoseksüel gelişimi her bir evrenin sosyalleşme sorunuyla nitelendirildiği beş evreye ayırmıştır. Kurama göre, yaşamın ilk yıllarında her bir birey belli gelişim evrelerinden geçer ve her evrenin belirleyici özelliği cinsel yönden birinci derecede duyarlı bölgedir. Bu evrelerin her birinin yetişkin kişiliğine bir etkisi vardır. Her psikoseksüel gelişim evresi kendi içinde önemli bir kritik gelişim dönemini içermektedir. Bir evredeki gereksinimler giderilmediği zaman o evreye aşırı düşkünlük oluşabilmekte; sonraki aşamada gerçekleşecek olan kişilik gelişimi engellenmektedir (İnci, 2012 s.230; Senemoğlu, 2015 s. 79).

Freud kuramında insan kişiliğinde var olduğunu savunduğu üç ögeden bahseder. Bunlar: id, ego ve süper egodur (San Bayhan ve Artan, 2005 s. 195). İd, biyolojik ihtiyaçların ve arzuların kaynağını oluşturur. Ego ise kişiliğin gerçeklik kısmını oluşturur. Ego, id'in isteklerini yeniden düzenleyerek kabul edilebilir şekilde boşaltılmasını sağlar. Süperego ise en son gelişir. Süperego vicdandan ve ego idealinden oluşmaktadır. Vicdan olumsuz ego ideali ise olumludur. Vicdan ebeveynlerin yasaklarıyla ve kısıtlamalarıyla oluşur. Kişinin kendi suçlu hissetmesine neden olarak kişiyi cezalandırmaktadır. Ego ideali ise, çocuğun ulaşmak istediği davranış biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Süperego hem id'in hemde egonun isteklerine karşı çıkar. Ödüllendirir, cezalandırır ve taleplerde bulunur. Süperego toplumun düzen sağlama yoludur. Egonun görevi ise her zaman id ve süperego tarafından gelen istekler karşısında uzlaşma sağlayarak denge kurabilmektir. İd ve süperegodan gelen bu sürekli istekler bireyde anksiyeteye sebep olabilir. Birey anksiyeteye başa çıkmak için savunma mekanizmalarına başvurabilir, savunma mekanizmalarını çok kullanması ise onun dış dünyaya uyumunu zorlaştırabilir (Miller, 2008 s.165-166; Berk, 2013 s. 47).

Özetle söylemek gerekirse id'in çok baskın olmasıyla bencil davranışlar bireyi yönetir. Birey bu davranışları neticesinde toplum tarafından dışlanabilir. Süper ego çok baskınsa birey aşırı kaygı ve suçluluk hissedebilir (San Bayhan ve Artan, 2005 s. 195).

Çocukluk yıllarının önemine değinen bir başka kuramda Erickson'un Psikoanalitik Kuramı'dır. Erikson Freud'un kuramından etkilenmiştir ancak Erikson bireyin gelişiminin, doğumdan başlayıp ölüme kadar giden zaman dilimi içinde geliştiğini savunmaktadır. Erikson'un kuramına göre, bireyin çevresindeki tüm kişiler onun kişilik gelişiminde çok önemli bir rol oynamaktadır (Eldeleklioğlu, 2007 s. 129; Güngör Aytar, 2013 s. 98).

Erikson (1959 s. 115) (akt. Miller, 2008 s.205) yürümeyi yeni öğrenen bir çocuğun konuşma sesleri çıkartırken aldığı oral hazla ailesi ve diğer önemli kişilerle ilişkisini biçimlendirirken konuşarak kurduğu etkileşimin rolünü karşılaştırmaktadır. Psikososyal yaklaşımda fiziksel olgunlaşmaya kişisel ve sosyal yansımalar eşlik etmektedir. Çocuk olgunlaşma sürecinde bir takım yeni beceriler edinirken aynı zamanda toplumun kendisinden beklediği isteklerini de üzerinde baskı olarak hissetmektedir. Örneğin konuşmayı öğrenen bir çocuk için artık isteklerini ağlayarak değil konuşarak ifade etmesinin beklenmesiyle üzerindeki toplum baskısı artmaktadır. Kültür ve çocuk karşılıklı olarak birbirlerine uyum sağlama çabasındadırlar. Sağlıklı bir kişilik gelişimi için bu şarttır.

Psikososyal uyumu dönemler halinde inceleyen Erikson'a göre insan hayatında sekiz önemli dönem bulunmaktadır. Bunlar: temel güvene karşı güvensizlik, özerkliğe karşı kuşku ve utanç, girişkenliğe karşı suçluluk, çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu, kimlik ve benimsemeye karşı rol karmaşası, yakınlığa ve dayanışmaya karşı yalıtılmışlık ve bütünlüğe karşı umutsuzluktur. Her dönem kendi içinde atlatılması gereken bir kriz barındırmaktadır. İnsanların sağlıklı bir kişilik oluşturmalarında bu krizlerin başarılı bir şekilde çözülmesi büyük önem taşımaktadır. Eğer bir dönemdeki kriz tam olarak çözülemezse bireyin hayatının kalan dönemlerinde çözümleninceye kadar problem yaratır. Örneğin, temel güvene karşı güvensizlik evresinde güvensizlik güvene yenik düşerse çocuk içine kapanık, kuşkucu ve özgüveni olmayan bir insan olabilir. Fakat Erikson bu bunalımları çözmek için geç kalınmayacağını ileri sürmektedir. Bu nedenle bir dönemde atlatılamayan bir bunalım gereken özveri ve çabayla bir sonraki dönemde atlatılabilir (Miller, 2008 s.211- 212).

Özetle söylemek gerekirse her dönem kendi içinde bir çatışmayı barındırır. Çatışmaların çocuğun lehine olacak şekilde çözümlenmesi çocukların güvenli, mutlu, özerk, girişimci ve kendilerine güven duyan bireyler olabilmeleri açısından son derece önemlidir. Aileler çocuklarının gelişimsel dönem kaynaklı ihtiyaçlarının bilincinde olmalı sevgi dolu bir anlayışla çocuklarına gereken ilgi ve desteği vermelidir.

Konuyla ilgili bir diğerkuramda Bandura'nın Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı'dır. Bandura'ya göre davranışların öğrenilmesinde çevre ve bilişsel faktörler etkili olmaktadır. Bandura kuramında gözlem yoluyla öğrenme üzerinde durmuştur. Bandura'nın kuramına göre davranışın öğrenilmesi için mutlaka pekiştireç almak gerekmez, kişi başka kişilerin davranışlarının sonuçlarını gözlemleyerek de o davranışı öğrenebilir. Kuramda kullanılan pekiştireç öğrenme değişkeni olarak değil, performans değişkeni olarak kullanılmaktadır. Bandura ayrıca taklit ve gözlem yoluyla öğrenme arasında farklılıklar olduğunu dile getirmiştir. Gözlem yoluyla öğrenmek basit bir taklitten ziyade çıkarım yapmayı, seçim yapmayı içeren karmaşık bir süreçtir. Bandura'ya göre gözlem yoluyla öğrenme; dikkat etme, hatırdatutma, davranışı meydana getirme ve güdülenme olmak üzere dört temel süreci içermektedir. Sosyal öğrenme kuramının bir diğerkonularından önemli özelliği ise, öğrenmenin doğrudan yaşantılar kadar dolaylı yollardan da öğrenilebileceğini düşüncesidir. İnsanlar, diğerkonularının davranışlarının sonuçlarını gözlemleyerek olumlu ve olumsuz birçok davranışı model alma yoluyla öğrenebilir. Model yoluyla öğrenmede sadece davranışın sonuçları değil, modelin özellikleri de etkili olmaktadır. İnsanlar, yüksek statülü, yeterli ve güçlü kişilerin davranışlarını taklit etmeye meyillidir. Okul öncesi dönemdeyse anne-babalar en çok model alınan kişilerdir. Çocukların dünyasında belli bir saygınlığı olan ebeveynler, kendileri örnek bir model olarak onlara birçok olumlu davranış kazandırıp, çocuklarda olumlu birçok duyguyu uyandırabilir (Koç Erdamar, 2013 s.211; Senemoğlu, 2015 s. 235).

Kısaca söylemek gerekirse okul öncesi dönemde çocuklar birçok olumlu beceriyi anne ve babalarını dinleyerek değil gözlemleyerek öğrenirler. Dolayısıyla çocukların topluma uygun bir şekilde davranışları ve duygularını uygun bir şekilde ifade edebilmeleri ailelerin çocuklarına uygun model olmaları aracılığıyla daha kolay kazandırabilir.

Konuyla ilgili kuramlardan biri olan Bağlanma Kuramında Bowlby (1969, 1973, 1980 akt. Hendrick, 2016 s.4) yaşamın ilk yıllarında bebek ve anne arasındaki ilişkinin çok önemli olduğunu ifade eder. Bowlby bebeklerin annelerine bir bağlanma geliştirdiklerini bu bağlanmanın da gelecekteki ilişkilerinin nasıl gelişeceğine ilişkin içsel olarak işleyen modeller geliştirdiklerini öne sürmüştür.

Yaşamın ilk yılında aç olduğunda hemen doyurulan, altı ısladığında hemen değiştirilen, kucağa alınıp sevilip okşanan, yumuşak bir ses tonuyla konuşulan bebekler

doğdukları dünyanın güvenli bir yer olduğunu öğrenir (Schaffer, 1971 akt. Hendrick, 2016 s.4). Bebeklerin anneye fiziksel olarak yakın olma ihtiyacında olması, hem bebeklerin çevreden gelebilecek tehlikelerden korunmasına hem de etrafı güvenle keşfetmelerine yardımcı bulunur. Bu nedenle anne ile yakınlığın korunması çok önemlidir. Yakınlık çocuğun etrafını keşfetmesi için güvenilir bir üs ve tehlike durumunda korunabileceği güvenli bir sığınaktır. Annenin ulaşılabilirliği tehlikeye girdiğinde, bağlanma sistemi devreye girmektedir. Bu noktada annenin bebekle ile kuracağı iletişim önemlidir. Eğer anne bebek ile olumlu bir etkileşim kurarsa bebek anneye olan ilişkisini onarır tekrar güvenli bağlanma sağlayabilir. Tam tersi bir durumda ise ayrılığa isyan eden kaygılı ve huzursuz tepkiler ortaya çıkabilir (Hazan ve Shaver, 1994; Rothbard ve Shaver, 1994 akt. Sümer ve Güngör, 1999).

Bir diğer önemli kuramda Urie Bronfenbrenner'in Biyoekolojik Model Kuramı'dır. Çocuğun gelişiminin çok katmanlı bir çevre aracılığıyla karmaşık ilişkiler sistemi içinde gerçekleştiğini savunmaktadır. Bronfenbrenner çevreyi çocuğun günlük yaşamını kapsayan ve günlük yaşamının dışına taşacak şekilde birbirinin içine yerleşmiş bir dizi yapı olarak tasarlamıştır. Çocuğun gelişimi üzerinde her bir çevre katmanının büyük bir etkisi bulunmaktadır (Berk, 2013 s.58). Mikrosistem çocuğun en yakın ilişki içerisinde olduğu ve en fazla etkilendiği sistemdir. Mikrosistem çocuğun yaşadığı ev ortamı, okul ortamı, çocuğun büyüdüğü semti ve arkadaşlarını içerir. Mezosistem ise çocuğun içinde bulunduğu en az iki mikrosistem arasındaki karşılıklı ilişkiyi içermektedir. Ekzosistem ise çocuğun içinde bulunmadığı bir sistemdir fakat çocuğun içinde bulunduğu sistemleri etkileyebilmektedir. Tüm sistemleri kapsayan en geniş sistem makrosistem olarak adlandırılmaktadır. Makrosistem önemli tarihsel olayları, dinsel ve ahlaki değerleri yasal ve politik düzenlemeleri ve gelenek görenekleri içerir. Kronosistem ise zaman içerisinde çocukta ve çocuğun gelişimini etkileyen tüm sistemlerde ortaya çıkan değişimler olarak adlandırılmaktadır. Zaman içerisinde çocuğun gelişiminde, ailesinde, toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik alanlarda görülen bu değişimler çocuğu ve etkileşimlerini belirgin bir biçimde etkileyebilir (Özgün, 2014 s.77-78).

2.1.3. Sosyal Duygusal Uyumu Etkileyen Faktörler

Sosyal-duygusal uyumu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bunlardan başlıcaları: sosyo-ekonomik düzey, aile, kardeş ilişkileri, akranlar, oyun, okul ve öğretmenlerdir.

2.1.3.1. Sosyo-ekonomik düzey. Okul öncesi çağda çocukların sosyalleşebilmelerinde onlara sunulan deneyim ve fırsatların önemi büyüktür (Yavuzer, 2016 s.133). Hatunoğlu, Halmatov ve Hatunoğlu (2012) ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre okul öncesi çağ çocuklarının ahlaki ve sosyal kural bilgilerini inceledikleri araştırmalarında sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının ahlaki ve sosyal bilgi düzeylerinin sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerinin çocuklarından daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşmışlardır.

2.1.3.2. Anne-baba ve çocuk etkileşimi. Çocuklar dünyaya gözlerini açtıkları andan itibaren etraflarını kuşatan fiziki ve sosyal çevreye uyum sağlamaya çalışırken, bu çabalarına en büyük destek ailesinden gelmektedir. Aile çocuğun bakımının sağlanıp yetiştirilmesinde ve toplumsallaşmasından sorumlu görülmektedir (Yavuzer, 2006 s.19; Güngör Aytar, 2013 s.110).

Aile içinde çocuğa gösterilen muamele, tutum ve anlayış çocuğun gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Dengeli, duygusal ve toplumsal etkileşimin kuvvetli olduğu aile içinde büyüyen, anne ve babasından yeterli güven ve sevgi gören çocuklar, gelişimleri için gereken tecrübeleri edinebilirler. Bu tip ailelerde, aile fertlerinin üzerlerine düşen sorumluluklarının farkında olması ve çocuğa bağımsızlığını kazanması için gereken imkanları sunması, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Anne ve baba davranışları ile çocukların davranışları arasındaki ilişkileri konu alan araştırmalara göre baskıcı olmayan, esnek ve hoşgörülü anne babalar, çocuklarda olumlu duygusal ve toplumsal gelişmeye yol açmaktadır (Yavuzer, 2006 s. 128; Yavuzer, 2016 s.133).

Aile, insan ilişkilerinin yaşandığı önemli ortamlardan biridir. Çocuk ev ortamında; kuracağı ilişkileri belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu özellikleri ve anlaşmazlık, çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutum ve tavırları öğrenmektedir. Bunun yanında çocuk çok keskin bir gözlemcidir. Ailesinin kendisiyle olan ilişkisini, anne babası arasındaki ilişkiyi devamlı olarak gözlemler ve değerlendirmelerde bulunur. Bu nedenle aile içinde anne ve babanın birbirine karşı uyumlu ve sıcak tavrı anne babadan çocuğa doğru yayılır. (Yörükoğlu, 1985 s. 94). Kavgalar ve anlaşmazlıklarla dolu bir aile ortamı tüm aile bireyleri üzerinde yıpratıcı bir etki yapar. Ebeveynler arasında yaşanan çatışma çocuklarda saldırganca davranışlara ya da yaşanan çatışmadan kendilerini sorumlu tutup suçluluk duymalarına neden olabildiği gibi arkadaşları tarafından sevilmemesine neden olabilir (Yavuzer, 2006 s. 128). Yüksek seviyelerdeki evlilik çatışmasına maruz

kalan çocukların işlevsiz sosyal beceriler ve işlevsiz ilişkiler geliştirme riski artmaktadır (Grych ve Fincham, 1990; akt. Cummings ve Davies, 2014).

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme stili, çocuğun gelişimini etkileyen en önemli etkenlerden biridir. Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan (2012) anne baba tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordama düzeyini incelemişler ve ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışlarını anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmışlardır.

2.1.3.3. Kardeş ilişkileri. Çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini anlamak için kardeş ilişkileri kritik bir öneme sahiptir. Çünkü kardeşler zamanlarının önemli bir bölümü birlikte geçirmektedirler. Birlikte geçirdikleri zamanın duygusal yoğunluğu ve çeşitliliği hayatlarının şekillenmesinde önemli bir role sahiptir (Brody, Stoneman ve McCoy, 1992; Dunn, Slomkowski ve Beardsall, 1994 akt. Mandell, Gamble ve Taylor, 2007). Kardeş ilişkileri yardımlaşma, paylaşma, dövüşme, oyun oynama ve öğrenip-öğretmeyi içerir. Kardeşler bazen birbirlerinin duygusal destekçisi bazen de en büyük rakibi olabilirler (Santrock, 2016 s.259).

Mandell, Gamble ve Taylor (2007) boylamsal bir araştırmada Güney Arizona'da Head Start programına kayıtlı çocuğu okul öncesi eğitim alan 63 anne ile aile duygusal iklimi ve kardeş ilişkilerinin kalitesinin çocukların uyumu ve davranış problemleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Araştırmanın bulguları kardeşlerin sıcaklığının ve etkileşiminin çocukların uyumlarına önemli ve eşsiz bir katkı yaptığını ortaya koymuştur.

2.1.3.4. Akran ilişkileri. Çocuklar büyüdükçe anne babalarından ziyade akranlarıyla daha fazla vakit geçirirler. Çocuklar akranları aracılığıyla dış dünya hakkında bilgi toplar ve kendilerine dair geri bildirimleri akran gruplarından alırlar (Santrock, 2016 s.265).

Çocukların yetişkinlerle olan etkileşimlerinde yetişkinler genellikle ilişkileri yöneten ve kontrol eden taraftadır. Buna karşılık çocuklar akranlarıyla olan etkileşimlerinde eşittirler (Ladd, 2005 akt. Salinas ve Neitzel, 2017). Örneğin, çocukların yetişkinlerle olan etkileşimlerinde çocuklar istediklerini elde etmek için işaret, telaş, ağlama gibi stratejiler kullanabiliyorken ve bu stratejiler çoğu zaman başarılı olabiliyorken aynı stratejiler akranlarla etkileşim içerisindeyken işe yaramayacağından, çocuklar akranlarıyla iletişim kurarken yardım, paylaşma, yalan söyleme ve saldırganlık gibi yeni bir dizi stratejiler edinirler (Miller, 2002 akt. Salinas ve Neitzel, 2017). Bu sayede yaşlılarıyla iletişim kurmaya başlayan çocukların, iletişim becerileri arttıkça ve

başkalarının duygu ve düşüncelerini daha iyi anlamaya başlayınca akranlarıyla olan etkileşimleri büyük ölçüde iyileşir ve zenginleşir (Berk, 2013 s.711).

Akranlarla kurulan ilişkiler çocukların sosyal, bilişsel ve duyuşsal gelişiminde büyük rol oynamaktadır. Erken yaşta kurulan bu ilişkiler, bireyin gelecekteki yaşamında sosyal-duyuşsal ve akademik becerilerde güçlü bir belirleyici olmaktadır. Bu nedenle çocukların akranlarıyla ilişkilerini düzenlemede yetişkinlerin destekleyici olup, rehberlik etmeleri önem taşımaktadır (Beyazkürk, Anliak ve Dinçer, 2007).

2.1.3.5. Oyun. Oyun çocuğun temel uğraşı ve öğrenme için kullandığı başlıca yoldur. Oyun çocuğun sosyalleşmesini ve duygu ve düşüncülerini ifade edebilmesini sağlar (Oktay, 2006 s.45). Başal'a göre (2007) oyun, çocukların sosyal- duygusal ve fiziksel gelişimlerine katkı sağlayan arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde empati, hoşgörü ve saygı gösterebilme gibi önemli değerlerin kazanılmasını sağlayan tüm bunların yanında çocuğun hoşça vakit geçirmesine yardımcı olan etkinliklerdir.

Oyun sayesinde bir araya gelen çocuklar daha birbirlerinin isimlerini bilmeden oyun oynamaya başlarlar. Oyun çocukların ortak dilidir. Oyun sırasında çocuklar birçok sosyal beceriyi öğrenir. Böylece çocuğun toplumsal bir varlık olarak gelişmesinde oyun doğal bir öğrenme aracıdır (Yörükoğlu, 1985 s.49). Yapılan araştırmalar oyunun çocukların sosyal-duygusal gelişimini olumlu yönde desteklediğini belirtmektedir (Kacı, 2015; Koçyiğit, Sezer ve Yılmaz, 2015; Durualp ve Aral, 2010).

2.1.3.6. Okul ve öğretmenler. Okul, aileden sonra çocuğu toplumsal yaşama hazırlamada önemli bir role sahiptir (Kandır, 2001). Aile dünyasının varlığından farklı bir dünyayı tanımaya başlayan çocuk için okul öncesi dönem sosyal ilişki bağları kurmak için önemli bir fırsattır (Yavuzer, 2016 s.154). Okul öncesi eğitim kurumları, çocuğa temel akademik ve sosyal beceriler kazandırarak, öğrenmeye olan ilgisini artırıp okul başarısını olumlu yönde etkiler (Kibria ve Jain, 2009). Yapılan araştırmalar okul öncesi eğitim almanın çocukların sosyal gelişimini desteklediğini belirtmektedir (Kibria ve Jain, 2009; Seçer ve Sarı, 2006; Field, 1991; Andersson, 1989; Barnett, 1995).

Öğretmen, okul öncesi eğitimde en önemli unsurlardan biridir. Okul öncesi eğitimin amaçlarına ulaşmasında anahtar rol oynamaktadır (Başal, 2005). Ailenin dışında ilk kez farklı bir sosyal ortama katılan çocuk için okul öncesi öğretmeni çok önemli bir modeldir (Koçyiğit, 2010 s.194). Öğretmenler sınıf içerisinde planlanmış ve planlanmamış

etkinlikler aracılığıyla çocukların sosyal-duygusal gelişimlerini destekleyici fırsatlar oluşturmaktadır.

2.1.3.7. Kitle iletişim araçları. Gazete, dergi, radyo, televizyon, internet gibi kitlelere ulaşarak kitleler arası iletişimi sağlayan araçlara kitle iletişim araçları denilmektedir (Görmez, 2014). Günümüzde kitle iletişim araçları çocukların gelişim süreçlerinde etkili olan toplumsal değişkenlerin içinde büyük önem kazanmaktadır. Çocuklar kitle iletişim araçları yoluyla kendi dar dünyasının dışında var olan dünyayı tanıma olanağı bulurlar (Oktay, 1986).

Kitle iletişim araçlarından televizyon ise, yaygınlığı ve etkinliği olması sebebiyle insan hayatının vazgeçilmez bir parçası olarak ön plana çıkmıştır (İnanlı, 2009). Loprinzi ve Davis (2015) Amerika Birleşik Devletleri'nde 2000 ve 2012 yılları arasında iki-beş yaş ve altı-on bir yaş arasındaki çocukların televizyon izleme sürelerini incelemişler ve çocukların günlük televizyon izleme sürelerinin iki saat veya daha fazla olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Daly ve Perez (2009) televizyon programlarındaki şiddetin içeriği arttıkça çocukların oyunlarındaki saldırganlık davranışlarında da artış olduğunu belirtmişlerdir.

Televizyonda şiddet içeren programlara ek olarak şiddet içeren video oyunları oynamanın hem kızlarda hem de erkeklerde şiddetle ilişkili bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Andersan, Gentile ve Buckley 2007; Carnegey, Andersan ve Bushman, 2007; akt. Santrock, 2016 s.269).

2.2. Evlilik Doyumu

“Evlilik kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği “karı-koca” olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden “devletin” kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir” (Özgüven, 2014 s.19) . Bir diğer tanımda ise evlilik kişilerin genel sağlık durumları üzerinde iyileştirici gücü olan ve yaşamdan doyum elde etmelerini sağlayan sosyal bir kurum olarak tanımlanmaktadır. (Hayward ve Zhang, 2006). Evlilik, insanın gelişiminde rol oynayan önemli süreçlerden biridir. Bireyin gereksinimlerini giderebileceği en doğal ilişki şeklidir. Kişinin maddi, manevi doyum elde etmesi, sorumluluklarını yerine getirebilmesi ve içinde bulunduğu ortama uyum göstererek faydalı bir kişi olabilmesinde yürütmüş olduğu evliliğin önemli katkıları olmaktadır (Çelik, 2006). Görüldüğü üzere evliliğin toplumsal düzenin sağlanması adına topluma ve de bireylere birçok yarar sağladığı açıktır. Öte yandan sosyal bir varlık olan insanın, yaşantısını sürdürebilmesi için diğer insanlarla kuracağı ilişkilere

ihtiyacı olmaktadır. Yaşamdan doyum elde etmenin önemli bir parçası olan evlilik, insan yaşamının önemli doyum kaynaklarından biridir. Evlilik doyum kavramı ise evliliğin devamlılığını sağlayan önemli ilkelerden biridir (Cihan Güngör, 2007).

Tezer (1996 s.1) evlilik doyumunu, “bireyin evlilik ilişkisindeki gereksinimlerini karşılama derecesine ilişkin algısı” olarak tanımlamaktadır. Başka bir tanımda ise, kişilerin taleplerinin ve ihtiyaçlarının evlilik ile buluşma derecesi olarak tanımlanmaktadır (Bahr, Chappbell ve Leigh, 1983). Sağlıklı ve başarılı bir evlilik için bireylerin evlilikten doyum almaları çok önemlidir (Çağ ve Yıldırım, 2013).

Yapılan çalışmalarda desteklendiği üzere, evlilikte doyuma ulaşma, eşlerin evlilikten beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi mutlu olabilmeleri açısından oldukça önemlidir. Doyuma ulaşamayan evliliklerin büyük bir kısmının boşanmayla sonlandığı, bu durumdan ise eşleri ve çocukları olumsuz olarak etkilendiği birçok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir (Clavarino ve diğ., 2011; Eskin, 2012; Fishman ve Meyers, 2000; Gottman ve Katz, 1989; Grych ve Fincham, 1990; Lussier, 2001; Özgüven, 2014; Robinson ve Neece, 2015; Şirvanlı 1999; Vaez, Indran, Abdollahi, Juhari ve Mansor, 2015; Weaver ve Schofield, 2015; Yavuzer, 2015; Yüksel ve Canel, 2012). Ailenin parçalanmasında ise en çok zarara uğrayanlar küçük çocuklardır. Kişiliğin şekillenmeye başladığı bu kritik zamanlarda, çocuklar için mühim olan şey, anne ve babasıyla birlikte, sevildiğini bilerek güven içinde yaşamasıdır (Özgüven, 2014 s.286). Evliliğin uzun yıllar sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi ve çocukların mutlu ve huzurlu yaşayabilmesi için, anne baba arasındaki ilişki bağının kuvvetli olması gerekmektedir. Eşler kendilerine ve birbirlerine zaman ayırıp, ihtimam gösterdikleri zaman hayattan doyum alabilirler ve böylelikle doyurucu anne- baba da olabilirler. Çocuk, gereksinimlerinin giderildiği anne ve babasının ise birbirleri sevdiğini hissettiği müddetçe kendisini mutlu ve güvende hissederek büyüyecektir (Yavuzer, 2015 s.168).

2.2.1. Evlilik Doyumu İle İlgili Kuramsal Çerçeve

Evlilik doyumunu ile ilgili daha geniş bir bakış açısı kazanmak için ilgili kuramları incelemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Aşağıda konu ile ilgili bazı kuramlara yer verilmiş ve evlilik doyumunu ile ilişkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Konuyu açıklamada önemli görülen kuramlardan birisi olan Thibaut ve Kelley’ nin (1959) geliştirdiği Etkileşim Sonuçları Kuramı’dır. Bu kuram alan yazında Sosyal Mübadele Yaklaşımı başlığında ele alınmaktadır ve ikili ilişkilerin başlatılmasına, devamının sağlanıp sürdürülmesine ve bitirilmesine ilişkin model olarak bilinmektedir

(Hovardaoğlu, 1996). Thibaut ve Kelley'e (1959) (akt. Azizoğlu Binici ve Hovardaoğlu, 1996) göre kişiler arası ilişkiler ödül-bedel değiş tokuşuna dayanmaktadır. Bireyler yüksek ödül alacağı ama karşılığında düşük bedel ödeyeceği ilişkileri tercih ederler. Ödül, bireyin ilişkiden aldığı doyum olarak tanımlanırken bedel ise bireyin performansını engellemeye yönelik etmenlerdir. Ödül ve bedel arasındaki fark ise sonuç olarak tanımlanmaktadır. Kurama göre kişiler sonuç pozitif ise birlikteliği devam ettirme, sonuç negatif ise birlikteliği değiştirme veya birlikteliği bitirme eğiliminde olacaktır. Kurama göre, ödül ve bedel arasındaki farkı gösteren sonucun, dışsal ve içsel faktörler olmak üzere iki ana belirleyicisi olduğu ileri sürülmektedir. Bunlar bireyin gereksinimleri, eşinin cazibe gücü gibi dışsal faktörlerdir. Sonucu belirleyen unsur ise, eşler arasındaki ilişki bağına has içsel koşulları olan ikinci faktördür. Kuram savunucularına göre, bireyin yaşadığı ilişkisinin sonuçlarını değerlendirebilmesi için iki standartı bulunmaktadır: Bunlardan ilki karşılaştırma düzeyidir. Birey bu düzey sayesinde, ilişkisinden ne kadar doyum alıp almadığını karşılaştırır. İlişkiye ait sonuçları değerlendirirken ise ikinci standart olan seçenekleri karşılaştırma düzeyini kullanır. Bu düzey sayesinde ise var olan ilişkiye devam edip etmeyeceğine karar verir

Robert Sternberg'e (1986) (akt. Palmer ve Murphy, 2014) göre aşk, üç ana bileşenden oluşmaktadır. Bunlar: tutku, yakınlık ve bağlılıktır. Kişinin hissettiği aşk bu üç bileşenin gücüne ve karışımına bağlıdır.

Bu üç bileşen sekiz farklı aşk türü için farklı oranlarda bir araya getirilebilmektedir. Bunlar: aşksız aşk (her üç bileşende yok), sevgi (öncelikle yakınlık), delicisine aşk (öncelikle tutku), boş aşk (öncelikle bağlanma), romantik aşk (yakınlık ve tutku), arkadaşça aşk (yakınlık ve bağlanma), aptalca aşk (tutku ve bağlanma) ve kusursuz aşk ise üç bileşenin hepsinin var olduğu aşk olarak tanımlanmaktadır (Sternberg; akt. Hendrick, 2016 s.81).

Konuyu açıklamada önemli görülen kuramlardan bir diğeri ise Bağlanma Kuramı'dır. Bağlanmanın gelişimi kişiler arasında oluşan duygusal bağlar ile ilgilidir. Bağlanma; etkileşimde tutarlılığı, ilişkide kararlı olmayı ve fiziksel teması içerir. İnsanların fiziksel ve duygusal olarak birbirine bağlı oldukları kavramı eski bir kavramdır. Bağlanma üzerine ilk çalışmalar, Bowlby 'den kimsesiz çocuklar üzerine çalışmasının istenmesiyle başlamıştır (Hendrick, 2016 s. 5).

Bowlby (1969, 1973, 1980) (akt. Hendrick, 2016, s. 5) uzun yıllar boyunca çocukları gözlemlemiş, Bağlanma Kuramı'nı geliştirmiştir. Bowlby bebeklerin kendilerine bakım veren birincil bakıcılarına bağlanma geliştirdiklerine; bu bağlanmadan da ilişkilerinin

gelecekte nasıl gelişeceğine ilişkin içsel olarak işleyen modeller ya da bilişsel ve duyuşsal şemalar geliştirdiklerini ileri sürmüştür. Bowlby'e göre erken gelişen ilişki bağlar daha sonraki duygusal bağların gelişimini güçlü bir biçimde etkilemektedir.

Hazan ve Shaver (1987) ise Bowlby ve Ainsworth' nün fikirler ve düşüncelerinden yola çıkarak Yetişkin Bağlanma Modeli'ni geliştirmişlerdir. Ainsworth ve arkadaşlarının (1978) bebekler için tanımlamış olduğu üçlü bağlanma biçimlerini yetişkin romantik ilişkilere uygun olacak şekilde tasarlamışlardır. Güvenli, kaygılı/kararsız ve kaygılı/kaçıncı adlarıyla üç çeşit bağlanma tarzı tanımlamışlardır. Bu kurama göre, güvenli bağlanan kişiler diğer insanlarla çok kolay ilişki kurabilirler. Kaygılı/kararsız bağlanan kişiler ise, insanlarla yakın ilişkiler kurarken zorlanmış hissedebilir veya bu durumdan kaçmak isteyebilirler. Kaygılı/kaçıncı bağlanan bireyler ise, insanlara yakın ve bağlı olmaktan rahatsızlık duyabilir.

Ayrıca yetişkin bağlanma biçimleriyle çalışan araştırmacıların çoğu çalışmalarında Bartholomew ve Horowitz (1991) geliştirmiş oldukları Dörtlü Bağlanma Modeli'ni kullanmaktadır. Bartholomew ve Horowitz (1991) (akt. Sümer ve Güngör, 1999 s.75-77) Bağlanma Biçimleri'ni güvenli, kayıtsız, saplantılı ve korkulu olarak tanımlamıştır. Güvenli bağlanma biçimine sahip kişilerin diğer insanlara ilişkin olumlu algıları vardır. İnsanların güvenilir ve iyi niyetli olduklarını düşünmektedirler. Bu nedenle güvenli bağlanan kişiler, hem insanlarla kolay yakınlık kurabilirken hem de bağımsız kalmayı başarabilir. Saplantılı bağlanan kişiler yakın ilişkilerinde kendini değersiz hissederken, karşı tarafı olumlu görmektedir, bu nedenle saplantılı bağlanan kişiler karşı tarafa kendini ispatlama ve beğendirme çabasını içerisine girebilirler. Kayıtsız bağlanma biçimine sahip kişiler ise, bağımsızlığa çok önem verirler. İnsanlarla yakın ilişkilere girmeyi ret ederler ve buna ihtiyaç olmadığını savunurlar. Korkulu bağlanma biçimine sahip kişiler ise, kendilerini değersiz olarak görürler. Sevilmeye layık olmadıklarını düşünürler. Reddedilmekten korkarlar ve bu nedenle yakın ilişkiler kurmaktan kaçınırlar.

Bağlanma araştırmalarının bu denli önemli olmasının yanı sıra yaşamın ilk yıllarında gelişen ilişki bağların, daha sonraki duygusal bağların gelişimini güçlü bir biçimde etkilemesi olabilir. İnsanın yaşamın ilk anlarından itibaren, başkalarına bağlanma ve bağlı olma ihtiyacı hisseder. Bu bağlanma ilişkisinin tutarlı, hoş ve duygusal etkileşimleri içermesi ilişkinin doyurucu olabilmesi açısından son derece önemlidir. (Hendrick, 2016 s.16).

Güvenli bağlanma, ayrıca kişilerin akıl sağlığı ve dayanıklılık gibi kişilik özellikleriyle pozitif yönde ilişkiliyken, stres ve psikolojik rahatsızlıklarla negatif yönde

ilişkili bulunmuştur. (Neria ve diğ., 2001). Yapılan araştırmalarda görülmektedir ki güvenli bağlanan bireylerin evlilikten ya da ilişkiden aldıkları doyum yüksektir (Kobak ve Hazan, 1991; Stackert ve Bursik, 2002; Ertan, 2002).

2.2.2. Evlilik Doyumunu Etkileyen Faktörler

Evlilik doyumunun bilimsel olarak incelenmesi 1990'larda başlamıştır (Bradbury, Fincham ve Beach, 2002). Evlilik doyumunu ile ilgili yapılan çalışmalarla, evlilik doyumunu etkileyen çok sayıda unsur tanımlanmıştır.

Rosen-Grandon, Myers ve Hattie'e (2004) göre, evlilik doyumunu etkileyen etmenler, iyi bir ebeveyn olmaya gönüllü olmak, eşe saygı duymak, eşi desteklemeye duyarlı olmak, eşe sadık olmak, bağışlayıcılık, ömür boyu bağlılık, güçlü manevi değerler, tanrıya inanma ve dine bağlılıktır.

Eskin (2012) evlilikten doyum almada eşlerin bireysel ve ilişkisel özelliklerinin önemli rol oynadığını belirtmektedir. Reshaw, Blais ve Smith (2010) nevroklikliğin kaygı, kızgınlık, düşmanlık ve öfke yönlerinin evlilik doyumunu üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırmalarında, depresyon kızgınlık ve düşmanlığın evlilik doyumunu üzerinde önemli derecede olumsuz etkileri olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

Kronmüller ve diğ. (2011), evlilikte depresyonun uzun vadeli seyrinde major depresif hastaların evlilik ilişki kalitesi ve evlilik istikrarını incelemiştir. Hastalar hastaneden taburcu edildikten bir, iki ve on yıl sonra takip edilmiştir. Araştırma sonuçları, uzun vadeli depresyon seyrinde zamanla evlilik doyumunun azaldığını doğrulamaktadır.

Kansız ve Arkar (2011) mizacın ve karakter özelliklerinin evlilik doyumunu üzerindeki etkisini inceledikleri araştırmalarında, eşlerin memnuniyet-doyum, fikir birliği ve genel olarak evlilik doyumları ile ödül bağımlılığı ve mizaç boyutu arasında tutarlı bir ilişki saptamışlardır.

Bradbury, Fincham ve Beach (2002) evlilik doyumunun doğası ve evlilik doyumunun belirleyicilerini araştırdıkları çalışmalarında, evlilik doyumunu konusunda yapılmış son 10 yıllık araştırmaları incelemiştir. Araştırma sonuçlarında öne çıkan önemli anahtar öğelerle ampirik ilerlemeleri vurgulamışlardır. Bu anahtar öğeler şunlardır:

a) Evlilik üzerinde etkili olan kişilerarası süreçler; biliş, fizyoloji, sosyal destek, şiddet, etki ve davranış kalıpları

b)Evlilik üzerinde etkisi olan mikro faktörler, (yaşam stresörleri ve geçişleri, çocukların varlığı) ve makro faktörler (ekonomik faktörler, eşin istenilen nitelikte olması)

c)Evlilik doyumunun kavramsallaştırılması ve ölçülmesi ise sosyal bilişsel ve yörünge temelli yaklaşımlar olmak üzere iki boyuta dayanmaktadır.

Evlilik doyumunu etkileyen özelliklerden bir diğeri de çatışma çözüme biçimleridir. Greff ve Buryne' e (2000) göre evli çiftler arasında yaşanan çatışmalar yapıcı bir şekilde yönetilirse, ilişkide büyüme ve zenginleşme ortaya çıkar. Ancak yıkıcı bir şekilde yönetilirse çift nispeten doyurucu olmayan bir ilişki sürmek zorunda kalabilir. Greff ve Buryne (2000) çatışma yönetme stili ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide, hangi çatışma yönetme stiline evlilik doyumu üzerinde daha belirleyici rol oynadığını araştırmışlardır. Bulgular, işbirliğine dayalı çatışma yönetim tarzının hem çift evlilik doyumu hem de eş (bireysel) evlilik doyumu arasında en yüksek korelasyona sahip olduğunu göstermiştir. Eşlerden birinin veya ikisinin rekabetçi çatışma yönetim tarzını kullanması ise, evlilik doyumunu en çok düşüren çatışma yönetme stili olarak rapor edilmiştir.

Zara ve Yücel (2017) yansıtımlı özdeşimin, toplumsal cinsiyet rollerinin ve çatışma çözüme şeklinin evlilik doyumuna olan etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmacılar, evlilik uzunluğunun, çocuk sahibi olmanın, fazla çocuğun ve çözümlenmeyen çatışmaların evlilik doyumunu azalttığını saptamışlardır. Sorumluluklarını yerine getiren ve başkalarının duygularına duyarlı dişil ile lider ve başat olma eril karakteristik özelliklerinin evlilik doyumunu artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Sonuç olarak birçok evlilik sorunun kökeninde, doğrudan ve dolaylı olarak evlilik doyumunu etkileyen faktörler vardır.

2.3. Aile Yılmazlığı

Aile yetişkin bir kadın ve bir erkeğin yasal ve törel normlara uygun olarak kurdukları biyolojik, psikolojik ve sosyolojik bir takım işlevlerinin yerine getirildiği bir kurumdur. Aile toplumun en küçük yapı birimini oluşturur. Aile bu yapısı ile kişinin ve toplumun gereksinimleri olan cinsellik, çoğalma, korunma ve barınma, sevgiyi paylaşma, ait olma ve bağımsız olma, güven, kendini gerçekleştirme, çocukların bakımı ve eğitimi, geleceğe sağlıklı nesillerin aktarılması gibi birçok gereksinime hizmet etmektedir (Özgüven, 2016 s. 24-25).

Yılmazlık kavramı ise bir zorluk durumuyla karşılaşıldığında, bu zorluğa dayanma ve direnme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır (Walsh, 2002 s.130). Rutter'a (1987) göre yılmazlık, bireylerin stres ve sıkıntı durumlarına farklı şekillerde tepki vermesidir. Yılmazlıkla ilgili alan yazınında pek çok tanım bulunmaktadır. Luthar, Cicchetti ve Becker'in (2000) de belirttikleri gibi tanımlar yılmazlığın iki önemli durumunu ifade eder: Bunlardan ilki ciddi bir tehdide ve şiddetli bir sıkıntıya uğrama ikincisi ise bu tehdit ve

sıkıntılara rağmen hayata pozitif bir şekilde uyum sağlanmasıdır. Yılmazlık sadece bireye özgü bir kavram değildir. Aileler ve toplumlarda yılmazlık özelliklerini taşıyabilir. Son yıllarda aile araştırmacıları ‘aile yılmazlığı’ kavramı üzerinde çalışmaya başlamışlardır. Yapılan araştırmalarda benzer sıkıntı ve zorlukla uğraşmalarına rağmen bazı aileler sıkıntı ve zorluklar karşısında daha dirayetli ve güçlü kalırken, bazı ailelerin bunun tam tersi bir durum sergilediği incelenmiştir (McCubbin ve McCubbin, 1998; Patterson, 2002; Walsh, 1996).

McCubbin (1998) yılmazlığı; kişilik özellikleri, boyut (ölçü) ve ailelere kriz durumlarındaki bozulmalara dayanıklı olmaları için yardım eden aile özellikleri olarak tanımlamaktadır. Patterson’a (2002) göre aile yılmazlığı, önemli aksaklıklara veya krizlere maruz kaldıktan sonra ailenin bu zorlu durumlara uyum sağlayabilmesi ve işlevlerini yerine getirebilmesidir. Aile yılmazlığı aynı zamanda aile sisteminin kendi yaşam koşullarını başarıyla yönetebilme kabiliyetidir (Patterson 2002). Bir başka tanımda ise aile yılmazlığı karşılaşılan zorlu durumlardaki sorunları çözmek için bir ailenin işleyiş dinamiklerini değiştirmesine yardımcı olan kalıcı bir güçtür. Aile yılmazlığı, hem iç hem de dış zorluklar karşısında aile içinde değişiklikler ve uyarlamalar yapılması gerektiği için aile işlevselliğini destekleyen bir güçtür (Lee ve diğ., 2004 s.644).

Kriz durumları ve strese yol açan etmenler, ailenin işlevlerini olumsuz etkiler. Dolayısıyla bu olumsuzluk bütün aile bireylerine ve onların ilişkilerine yansır (Bayraklı, 2010). En sağlam en dengeli aileler bile hayatları boyunca dengelerini bozan olaylarla karşılaşabilirler: Aile bireylerinden birinin kronik bir hastalığı veya engelinin olması, eşlerden birinin kaybı ya da tüm aileyi sarsan depresyon, yangın, sel, zorunlu göç, savaş gibi olaylar daha yıkıcı sonuçlara neden olabilir. Aileler bu zorlukların karşısında yılmayarak sorunları çözümlenerek güç kazanırlar. Bu da aile üyelerinin bir arada hareket etmeleri ve özellikle eşler arasındaki doyum ve uyum yeteneğine bağlıdır (Yörükoğlu, 1985 s.96-97).

2.3.1. Aile Yılmazlığı İle İlgili Kuramsal Çerçeve

Birtakım sıkıntılarla karşılaşan ailelerin bu sıkıntılarla nasıl mücadele ettiği, eski iyi durumuna tekrar nasıl dönebildiği ve ailenin görevlerini yerine nasıl getirdiği çeşitli kuramcılar tarafından modeller çerçevesinde incelenmiştir. Aile yılmazlığı ile ilgili daha geniş bir bakış açısı kazanmak için ilgili modellerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Konuyu açıklamada önemli görülen modellerden birisi Walsh’ın Aile Yılmazlığı Modeli’dir. Walsh’a (2002) göre aile yılmazlığında üç temel süreç bulunmaktadır. Bunlar: inanç sistemleri, örgütsel kalıplar, iletişim süreçleridir. İnanç sistemleri; a) sıkıntıyı

anlama; iyileşme, krizi değerlendirme, zorlukları yönetebilme gibi birleştirici değerleri ifade etmektedir. b) pozitif bakış açısı; umut, iyimserlik, zorlukların üstesinden geleceğine ilişkin güven, girişimcilik, sebatkârlık, azim, mümkün olacağına inanmak, değiştiremeyecek olanı kabullenmeyi kapsar. c) maneviyat; dini ritüeller, gelecekteki hayallerini ve hedeflerine ulaşmak, yaratıcılık, zorluklar karşısında yeni deneyimler elde etmek ve olgunlaşmak üzere olmak üzere üç unsurdan oluşur. Örgütsel modeller üç unsurdan oluşur. Bunlar: a) esneklik; istikrarla yeni bir denge oluşturabilmek. b) bağlılık; karşılıklı destek, işbirliği ve bireysel ihtiyaçlara, farklılara saygı duymak, güçlü liderliği ve sorunlu ilişkilerin uzlaştırılmasını ifade eder. c) Sosyal ve ekonomik kaynaklar; uzun süreli akrabalık ilişkilerinin ve sosyal desteğin sağlanması, geniş topluluk ağları kurmayı ve ekonomik olarak güvencede olmayı ifade eder. Aile yılmazlığında üçüncü öge olan iletişim süreçleri ise a) Açıklık; açık ve tutarlı mesajlar vermek, doğru konuşarak ve doğruyu arayarak belirsiz bilgiyi açığa çıkarmak. b) Duyguların paylaşımı; sevinç, acı, korku, umut gibi her türlü duygunun paylaşımı, karşılıklı empati ve farklılıklara hoşgörü gösterebilme, kişinin kendi hislerine ve davranışlarına karşı sorumlu olmak ve başkalarını suçlamamak, hoş etkileşimler içerisinde bulunmak. c) İşbirlikçi problem çözme; yaratıcı beyin fırtınası, çatışmaların çözümünde ve karar alımında bir arada hareket etmek, hedeflere ulaşmak için somut adımlar atmak, başarısızlıklardan ders çıkarmak ve gelecekte doğacak olan sorunları önlemeyi içerir.

Bir diğer önemli kuram ise Olson tarafından geliştirilen Circumplex Modeli'dir. Model aile içi fonksiyonlarını vurgulayan üç temel kavramdan oluşur: birlik, uyum ve iletişim. Birlik, aile üyelerinin birbirlerine karşı duygusal bağlılıkları şeklinde tanımlanabilir. Circumplex Modeli içinde, aile bağlılık boyutlarını teşhis etmek ve ölçmek için kullanılacak belirli kavram veya değişkenlerden bazıları; duygusal bağlar, sınırlar, farklı görüşteki kişilerin belirli bir amaç için toplanması, zaman, mekân, arkadaşlar, karar verme ve ilgi alanlarıdır. Ailenin birliği en düşük düzeyden başlayarak en yüksek düzeye doğru giden dört farklı düzeyden oluşmaktadır. Aile fertlerinin birbirlerine aşırı bağımlı olduğu aşırı birlik düzeyinde, ailenin işlevlerini yerine getirmesi güçtür. Aile üyelerinin birbirlerine orta düzey de veya üst düzey de bağımlı olduğu, hem bireyselliğin hem aile olarak birlikteliğin önemsendiği ailelerde aile üyeleri işlevlerini yerine getirebilirler. Aile uyumu ise ailenin değişim karşısında denge sağlayabilme durumu olarak tanımlanır. Ailede uyumun belirli kavramları ise; liderlik (kontrol, disiplin), müzakere biçimleri, rol ilişkileri ve ilişki kurallarıdır. Ailenin uyumu; katı, yapılandırılmış, esnek ve kaotik olmak

üzere dört düzey arasında değişmektedir. Birlik düzeyinde olduğu gibi ailedeki uyumun esnek ve yapılandırılmış düzeylerde olması evliliğin iyi bir şekilde devam etmesi ve ailenin işlevlerini yerine getirmesi açısından önemlidir. Aşırı (katı ve kaotik) aileler, yaşamları boyunca birçok problemle karşılaşmakta ve aile işlevlerini yerine getirememektedirler. İletişim ise Circumplex Modeli'nin üçüncü boyutudur. Çift ve aile sisteminde kullanılan olumlu iletişim becerileri olarak tanımlanır. İletişim boyutu ailenin bağlılık ve uyum boyutlarının seviyelerini olumlu yönde değiştirmelerini kolaylaştırıcı bir boyut gibi düşünülebilir. Çift ve aile iletişimi; aile üyelerinin birbirini dinleme becerilerini, konuşma becerilerini, kendini açma, açıklık ve birbirlerine saygı gibi kavramları içerir. Dinleme becerileri, empati ve etkin dinlemeye odaklanır. Konuşma becerileri ise kendini ifade etme ve başkalarının yerine konuşmamaya odaklanır. İletişim becerilerinin çok iyi olduğu ailelerde problemler daha kolay çözülür ve denge sağlanabilir (Olson, 2000).

Bir diğer önemli kuram ise Mccubbin ve Patterson'ın (1983) Aile Uyumu ve Uyum Tepkisi Modeli'dir. Bu modelde ailenin zorluk durumuna uyumu ve ardından tekrar dengeyi sağlaması iki evreden meydana gelen bir süreç olarak tanımlanır. Bu modele göre, ailelerin zorlu duruma karşı istikrarı sağlaması iki aşamayla oluşmaktadır: Birinci aşama psikolojik uyum, ikinci aşama ise genel uyum aşamasıdır. Psikolojik uyum aşamasında ailenin stresli durumu yaşamadan önceki özellikleri etkili olmaktadır. Aile bu aşamada sıkıntı ve zorlukları olabildiğince az değişiklikle gidermeye çalışmaktadır. Aile psikolojik olarak uyum sağlamak için üç temel başa çıkma stratejisi kullanmaktadır: Bunlar kaçınma, bertaraf etme ve sindirme stratejileridir. Bu stratejilerden ilki olan kaçınma, problem durumunu görmezden gelerek ya da inkar ederek problemin ortadan kalkacağını düşünmektir. Bertaraf etme ise stresli durumu ortadan kaldırarak ya da değiştirerek ailenin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik aktif bir çabası iken sindirme, stres durumunun meydana getirdiği ihtiyaçları ailenin mevcut yapısı ve özellikleri içine alması ve kendi bünyesinde yapmış olduğu ufak değişikliklerle ihtiyaçları emmesini ifade eder. Bazı durumlarda ihtiyaçlar ile yeterlilikler arasındaki denge, psikolojik uyum odaklı başa çıkma stratejileri ile sağlanamaz. Böyle durumlar aileyi kriz içerisine sokar. Kriz içinde kalan ailenin işlev düzeyi yönünden eski durumuna dönmesi ve tekrar istikrar kurması gerekmektedir. Böylelikle genel uyum aşaması başlamış olur. Aile öncelikli olarak mevcut rollerde, kurallarda, amaçlarda ve etkileşimin özelliklerinde değişiklikler yapar. Böylece tekrar yapılanma sürecine gider. Sonrasında, tüm aile fertleri hep beraber çalışıp kuvvetlerini birleştirirler. Bu aşamada kullanılan uyumsal başa çıkma stratejileri: Sinerji, ara yüzey ve uzlaşma stratejileridir. Sinerji stratejisinde aile ortak bir yaşam şeklini paylaşmak için

birlikte çaba sarf ederler. Ara yüzey stratejisinde ise aile, toplumdaki diğer kurumlarla ilişki içinde olan yarı kapalı bir sistemdir ve bu nedenle aile kendi içinde değişiklikler yaparak toplumla yeni bir uyum sağlamaya çalışır. Son olarak, aile kendi içerisinde olan ve toplumla arasında çıkan zorlu durumlarla her zaman tüm ihtiyaçları giderecek biçimde mükemmel bir uyum yaratamayabilir. Bu durumda, olayı objektif bir bakış açısıyla analiz ederek uzlaşma yoluna gider. Genel uyumun başarılı olabilmesi için aile sisteminin sürekliliği, bütünlük, maneviyat gibi çeşitli başa çıkma çabaları da önemli olmaktadır. Bir sistem olan ailenin başa çıkma stratejilerini kullanırken, aynı anda birden fazla boyutu bir arada idare etmesi gerekmektedir. Başa çıkma; organizasyonu, bütünlüğü ve bireysel gelişimi destekleyen, aile içindeki dengenin başarılmasını sağlayan bir süreç halini alır (Mccubbin ve Pattersan 2002a; Pattersan 2002b; akt. Bayraklı, 2010).

2.3.2. Aile Yılmazlığını Etkileyen Faktörler

Cohen, Slnonim, Finzi ve Leichtentritt (2002), İsraili annelerin algılarına dayanarak aile yılmazlığı kavramının altında yatan beş ana bileşeni tanımlamışlardır. Bu ana bileşenler:

- 1-Kişilerarası ilişkiler; kendini ifade etme, açıklayabilme.
- 2-Aile içerisinde acı veren olayların, üzüntülerin paylaşılması.
- 3-Aile üyeleri arasında esneklik (zor anlarda aile üyelerinin birbirlerinin ihtiyaçlarını görüp bu ihtiyaçlarını giderebilmesi).
- 4-Bağlılık; aile bireylerinin diğer aile üyelerinin ihtiyaçlarını dinleyebilmesi, yardımcı olmaya istekli olması ve onların ihtiyaçları için kendi ihtiyaçlarından vazgeçebilmeleri.
- 5- Kişilerarası etkileşimde aile değerleri; aile içerisindeki zor durumlarda aile bireylerinin birbirlerine güven duymaları ve bu zorlu durumu atlatacaklarına olan inançları.

Patterson (2002) aileyi koruyan süreçleri; aile üyelerinin birbirine bağlılığı, ailenin esnekliği, aile içi iletişim ve ailenin olaylara yüklediği mana olarak belirtmiştir. Lee ve diğ. (2004) kronik hastalığı olan çocukların ailelerin yılmazlık kavramını açıklamak ve ayrıca ailenin işlev görmesi ile aile yılmazlığı arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında, Güney Kore'deki bir üniversite hastanesinin pediatrik onkoloji biriminde yatan kronik hasta çocuğu olan 11 ebeveynle derinlemesine görüşmeler

gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada katılımcıların, aile yılmazlık özelliklerini ifade eden 21 nitelik belirlenmiş ve bu nitelikleri kategorize ederek dört boyutta toplamışlardır. Bunlar:

1- Ailelerin karakteristik özellikleri: uyum, inanç, olumlu bakış açısı, olgun düşünebilme, aile öz saygısı.

2- Aile üyelerinin uyumu: ailenin yeniden yapılanmasında esneklik, aile üyeleri arasında ilişki, aile üyeleri arasında açık iletişim kurulması ve duyguların ifade edilmesi, karşılıklı anlayış, aile üyelerinin ihtiyaçları arasında bir denge kurulması.

3-Aile üyelerinin strese cevap verme yeteneği: uyum sağlayabilirlik, eski iyi durumunu koruma arzusu, amaçlarına erişmek için sabır gösterme, stresi yönetebilme kapasitesi, kritik durumlara hazırlıklı olma ve stresli durumlarda sorumluluk alma.

4- Dışsal uyum: Ekonomik kaynaklar, olasılıkları düşünerek öncesinde bilgi toplama ve planlı hareket etme, konu alanı uzmanlarıyla işbirliği içerisinde olma, sosyal ilişkileri iyi bir şekilde sürdürme becerisi, aile üyelerinin liderliği.

2.4. Konuyla İlgili Araştırmalar

2.4.1. Konuyla İlgili Yurt İçinde Yapılan Bazı Araştırmalar

2.4.1.1. Sosyal duygusal uyum ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar.

Günindi ve Kandır (2012) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne ve babaların empatik becerileri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmayı Ankara il merkezinde Yenimahalle ilçesinde bulunan anasınıfına devam eden 180 çocuk ve bu çocukların anne ve babaları ile gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, annelerin Empatik Beceri Ölçeği puanlarının, babaların Empatik Beceri Ölçeği puanlarından anlamlı derecede yüksek olduğu; anne ve babalara ait Empatik Beceri Ölçeği puanları ile çocukların sosyal uyum, sosyal uyumsuzluk ve sınırlı sosyal ilişki alt faktör puanları arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Yüksel ve Canel (2012) evlilik doyumu ve diğer bazı değişkenlerin perspektiflerinden dört-beş yaş çocuklarında sosyal yetkinlik ve anti-sosyal davranışların analiz etmişlerdir. Araştırmaya İstanbul ili Kadıköy ilçesinde yaşları dört ile altı yaş arasında değişen 174 çocuk ve anneleri katılmıştır. Araştırma sonucunda evlilik doyum düzeyi orta derece olan annelerin çocuklarının, evlilik doyum düzeyi yüksek olan annelerin

çocuklarına göre daha fazla anti-sosyal ve agresif olduğu belirtilmiştir. Öte yandan evlilik doyumu düzeyi düşük olan annelerin çocuklarının evlilik doyumu düzeyi orta ve yüksek olan annelerin çocuklarına kıyasla daha fazla zorlayıcı-yıkıcı davranışlar gösterdiğini saptamışlardır

Dalkılıç (2014) okul öncesi eğitime devam çocukların kişiler arası problem çözme becerileri ile sosyal duygusal uyumlarını karşılaştırmıştır. Araştırmaya Erzurum ili merkez ilçelerindeki 12 okulda bulunan 60-72 aylık 147 çocuk katılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların kişiler arası problem çözme becerileri ile sosyal duygusal uyumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği ile anne-baba-çocuk ve öğretmen ile ilgili özellikler arasında da anlamlı farklılıklar olmadığı saptanmıştır. Araştırmacılar sonuç olarak, anne babalarının ve öğretmenlerinin bazı demografik özelliklerinin, çocukların kişiler arası problem durumlarına çözümler bulmada etkili olduklarını ve çocukların kişiler arası problem çözme becerileri ile sosyal duygusal uyumları arasında farkın olmadığını söylemişlerdir.

Gür ve diğ. (2015) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-60 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme inceledikleri araştırmalarında çalışma grubunu Ankara il merkezinde ve okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 847 çocuk oluşturmuştur. Yapılan çalışma sonucunda, sosyal yetkinlik açısından kızlar lehine anlamlı bir farklılık bulunurken; kızgınlık- saldırganlık açısından farklılık, erkekler lehine anlamlı bulunmuştur.

Yıldırım ve Karaman (2016) okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal-duygusal uyumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Kilis iline bağlı merkez ilköğretim ve ortaokul bünyesine bağlı ana sınıfları ve bağımsız anaokullarına devam eden 48-60 aylık 103 kız 97 erkek çocuk olmak üzere toplam 200 çocukla çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacılar verilerin analizi sonucunda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği'nin kişiler arası beceriler alt ölçümü ile kızgınlık davranışlarını kontrol etme ve değişikliklere uyum sağlama becerileri, akran baskısı ile başa çıkma becerileri, sözel açıklama becerileri, kendini kontrol etme becerileri, amaç oluşturma becerileri, dinleme becerileri, görevleri tamamlama becerileri, sonuçları kabul etme becerileri arasında ilişkileri belirlemiştir.

Buluş ve Öztürk Samur (2017) beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyi ile ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterlikleri arasındaki ilişkiyi

incelemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş grubu 208 çocuk ve ebeveynleri oluşturmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, öz yeterlik algıları ve temel ihtiyaçları (hayatta kalma, güç, eğlenme, aidiyet, özgürlük) arasında pozitif; kızgınlık-saldırganlık düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, öz yeterlik ve hayatta kalma ihtiyacı arasında negatif; anksiyete-içedönüklük düzeyi ile ebeveynlerinin benlik saygısı, öz yeterlik hayatta kalma, güç ve aidiyet temel ihtiyaçları arasında da negatif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

2.4.1.2. Evlilik doyumu ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar. Acar (1998) bireysel özelliklerin, bireysel sorunların evliliğe ilişkin durumların ve evlilik yaşamı ve ilişkileri ile ilgili sorunların evlilik doyum düzeyine etkisini ölçmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya, Ankara'da Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı sosyal hizmet kuruluşlarında çalışmakta olan üniversite mezunu, evli 149 kişi dahil edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; kişilerin bireysel özelliklerinin (yaş, cinsiyet, meslek vb.), evliliklerine ait durumların (evlilik süresi, evlenme biçimi, ilk evlenme yaşı vb.) ve bireysel sorunlarının (sağlık durumlarından memnun olmama, alkol kullanımı, özürüllük durumu vb.) evlilik doyumunu etkilemediği görülmüştür. Tüm bunların yanında kişilerin evlilik hayatı ve ilişkileri ile ilgili sorunlarının olması ki bunlar; düşünce ve duyguların paylaşımı, ev içerisinde ve dışarısında sorumlulukların paylaşımı, eşten yeterli saygı ve sevgi görme, birlikte sosyal etkinliklere katılma, gelirin harcanması konusunda anlaşma, cinsel konularda uyum, birbirine yeterince güvenme, otorite paylaşımı, rol çatışmasının olmaması, evliliğe yakın akraba ve arkadaş müdahalesinin olmaması, eş tarafından sözel ve fiziksel şiddete maruz kalmama, sosyo-ekonomik düzeyinin eşit olmasının evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Şirvanlı (1999) eşler arası çatışma ve boşanmanın çocukların davranış ve uyum problemleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma grubu olarak yaşları 5, 10, 13 ve 14 arasında değişen 196'sı erkek 225'i kız olmak üzere toplam 421 denekli bir örneklem grubu ile çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, çatışmalı ve boşanmış anne-babaların çocuklarının psikolojik problem düzeyleri ve kaygı düzeylerinin, çatışmasız anne-babaların çocuklarına oranla daha yüksek olduğu; çatışmasız anne-babaların çocuklarının, çatışmalı ve boşanmış anne babalarının çocuklarına oranla çevrelerinden daha fazla sosyal destek algıladıkları görülmüştür.

Hünler ve Gençöz (2003) boyun eğici davranışların evlilik doyumu üzerindeki etkileri ve boyun eğici davranışlar ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide, algılanan evlilik problemlerini çözümlene becerisinin oynadığı kritik rolü belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmalarına 92 evli çift katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, çiftlerin boyun eğici davranışlarındaki artışın algılanan problem çözme becerilerinin düşmesine bu durumun da çiftlerin evlilik doyumlarının azalmasına neden olduğu saptanmıştır.

Güven ve Sevim (2007) İlişkilerle ilgili Bilişsel Çarpıtmalar ve Algılanan Problem Çözme Becerilerinin Evlilik Doyumunu Yordama Gücü adlı çalışmasında veri toplama aracı olarak Evlilik Yaşam Ölçeği, İlişkilerle ilgili Bilişsel Çarpıtmalar Ölçeği ve Problem Çözme Ölçeği kullanmışlardır. Analizler sonucunda ise evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu birinci sırada, gerçekçi olmayan ilişki beklentilerine ilişkin bilişsel çarpıtmalarının ise ikinci sırada yordadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Özbey (2012) yapmış olduğu çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının problem davranışları ile ebeveynlerin çift uyumları ve sosyal destek sistemleri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 89 altı yaş çocuğu ve 89 ebeveyn ile görüşülmüş ve toplanan veriler sonucunda çocukların problem davranışlarıyla ebeveynlerin sosyal destek sistemleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu; çocukların dışa yönelim problem davranışlarıyla ebeveynlerin çift uyumları arasında da negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu; çocukların problem davranışlarının ebeveynlerin evlenme biçimi, aile biçimi ve evlilik süresine göre değişiklik göstermediği bulunmuştur.

Çağ ve Yıldırım (2013) evlilik doyumunu yordayan ilişkişel ve kişisel değişkenler adlı çalışmalarında veri toplama aracı olarak Evlilik Yaşam Ölçeği, Eş Destek Ölçeği kullanmışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; eş desteği, cinsel yaşam memnuniyeti ve eğitim düzeyi değişkenleri evlilik doyumunu manidar olarak yordarken; cinsiyet, çocuk sayısı, evlilik süresi, eşler arasındaki yaş farkı, ailenin gelir düzeyi ve ev içi sorumluluklarının paylaşımı değişkenlerin evlilik doyumunu manidar olarak yordamadığı bulunmuştur.

Taşköprü (2013) evlilik doyumu ile problem çözme becerileri, stresle başa çıkma ve evlilik süresi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında 183'ü kadın 140'ı erkek 323 birey ile çalışmıştır. Araştırmadan elde edilen bulguların sonucunda; bireylerin problem çözme becerileri arttıkça, evlilik doyumlarının arttığı ve evlilik doyumu arttıkça, stresle

başa çıkma tarzlarından kendine güven, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama çabaları artarken; çaresiz ve boyun eğici yaklaşım tarzlarını sergileme eğiliminin azaldığı görülmüştür.

2.4.1.3. Aile yılmazlığı ile ilgili yurt içinde yapılan bazı araştırmalar. Kaner ve Bayraklı (2009) zihinsel engelli çocuğu olan ve olmayan annelerin yılmazlık algıları, sosyal destek algıları bu desteklerden hoşnut olma dereceleri ve stresle başa çıkma yolları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmacılar araştırma grubunu 249 zihinsel engelli ve 232 engelli olmayan toplam 481 çocuğun annesinden elde etmişlerdir. Araştırma sonucunda her iki anne grubunda benzer sonuçlar çıkmıştır. Korelasyon analizlerinden elde edilen bulgular neticesinde, niceliksel ve niteliksel sosyal destekler, bu desteklerden hoşnut olma ile yılmazlık ve problem odaklı başa çıkma stratejileri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki, buna karşın niceliksel ve niteliksel sosyal destek, yılmazlık ve duygu odaklı başa çıkma stratejileri arasında olumsuz ilişki olduğu görülmüştür. Regresyon analizleri neticesinde ise, yılmazlığın yordayıcıları önem sırasına sırasına göre problem odaklı başa çıkma, sosyal desteklerden hoşnut olma ve duygu odaklı başa çıkma olduğu görülmüştür.

Kaner, Bayraklı ve Güzeller (2011) anne-babaların yılmazlık algılarının, çocuklarında zihinsel yetersizliğin olup olmaması, anne ya da baba olmaları ve yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemiştir. Araştırmacılar araştırma grubunu çocuğunun zihinsel yetersizliği olan 105, normal gelişim gösteren 419, toplam 524 anne-babadan oluşturmuşlardır. Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre mücadelecilik, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık alt ölçeklerinde ve ölçeğin toplamında normal gelişim gösteren çocuğa sahip anne- babaların kendilerini zihinsel yetersizliği olan çocuklu anne- babalara göre daha yılmaz algıladıklarını; babalara göre annelerin öz-yetkinlik boyutunda daha yılmaz özelliklere sahip olduklarını; artan yaşla birlikte yılmazlığın öğelerinden olan öz-yetkinlik inançlarının ve yaşama bağlılığın anne- babalarda azaldığı ortaya koyulmuştur.

Özbay ve Aydoğan (2013) engelli çocuğu olan ailelerde aile yılmazlığını nitel araştırma yöntemi kullanarak incelemiştir. Araştırmanın verilerini altı çift ile bireysel görüşme ve odak grup görüşme yöntemiyle toplamıştır. Araştırmada elde edilen bulgular neticesinde, ailelerin yılmazlıklarına katkı sağlayan en önemli etkenlerin sosyal destek, maneviyat, sahip oldukları pozitif bakış açısı, aile içerisindeki birbirlerine bağlılıkları, esnek olmaları ve özgünlük /ilişkisel özgünlük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Buluş ve Bağcı (2016) evlilik doyumunu yordamada aile yılmazlığı ve iletişim becerilerinin rolünü incelemek amacıyla 208 çift ile bir çalışma yapmışlardır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, kadın evlilik doyumunun en güçlü yordayıcılarının aile yılmazlığının öz yetkinlik alt boyutu ile ben dili iletişim becerisi olduğu; erkek evlilik doyumunun en güçlü yordayıcılarının ise aile yılmazlığının öz yetkinlik alt boyutu ile ego geliştirici dil iletişim becerisi olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

2.4.2. Konuyla İlgili Yurt Dışında Yapılan Bazı Araştırmalar

2.4.2.1. Sosyal duygusal uyum ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar.

Lussier (2001) boşanma ve yeniden evlenmenin ardından çocukların sosyal-duygusal uyumunu çocukların kendi hikâyeleriyle incelemiştir. Çocukların aile olayları ve bireysel aile üyeleri ile olan ilişkileri üzerine perspektiflerini tartıştıklarında, çocuk anlatılarının yapılarını (örn., anlatı tutarlılığı, ilişki inançları) ve içerik temalarını (ör. suçlama, terk etme, düşmanlık) incelemiştir. Katılımcılar, farklı aileleri temsil eden 221 çocuktan (boşanmış, üvey, bekar anne) oluşmuştur. Araştırmacı çocuk anlatılarının yapı ve içerik temalarının aile tipi ve çocukların ebeveyn ilişkileri geçişi yaşayıp yaşamadığına göre değişmekte olduğunu belirtmiştir. Araştırma sonucunda anlatı yapısı ve içerik temalarının, çocukların uyumuyla anlamlı derecede ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca, regresyon analizleri sonucunda çocuk hikâyelerinin bu iki yönünün, ebeveynlerin psikopatolojisi ve aile fonksiyonlarının diğer önlemlerini kontrol ettikten sonra çocukların içselleştirme ve dışa vurma sorunlarında benzersiz bir değişimi ortaya koyduğunu saptamıştır. Araştırmacı bu sonuçların, çocukların aile olaylarından anlam çıkarma sürecinde aktif olarak yer aldığını ve çocukların bu olayların yorumlanışlarının ayarlamalarıyla ilişkili olduğunu göstermekte olduğunu belirtmiştir.

Denham ve vd. (2003) “Okul Öncesi Dönemde Duygusal Yetkinlik, Sosyal Yetkinliğin Bir Yolu mu?” adlı çalışmalarında okul öncesi çocukların, duygularının anlamlılığı, duygu düzenlemeleri ve duyguları anlama kalıpları değerlendirilmiştir. Bunların sosyal yetkinliğe katkıları koşut zamanlı olarak ve zaman içinde örtülü değişken modellemesiyle, üç ve dört yaşındaki 143 çocuk üzerinde değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre okul öncesi dönemin erken yıllarında bile duygusal yetkinliğin, sosyal yetkinliğe katkılarının uzun dönemli etkilerinin olduğu bulunmuştur.

Kolak ve Feagans (2008) çocukların cinsiyetlerinin ve ortak ebeveynlik süreçlerinin aile stresi ve çocukların sosyal duygusal uyumu arasındaki ilişkileri nasıl etkilediğini

incelemişlerdir. Araştırmacılar katılımcıları her iki çiftin de çalıştığı ve iki yaşında çocuğu olan 104 aileden belirlemişlerdir. Araştırmacılar birkaç ay içinde yaklaşık iki saati bulan ev ziyaretleri gerçekleştirmişlerdir. Katılımcılar evlerinde çocuklarıyla oynarken yaklaşık 15 dakika süren bir videokasetine alınmışlardır. Görüşmeciler çeşitli oyuncakların bulunduğu bir paspas üzerinde anne ve babasıyla çocuğun oynamasını istemiştir. Ayrıca anne ve babalar eş olarak rolleri, iş hayatı, ebeveyn ve çocuklarının sosyal-duygusal uyumlarını içeren stres ile ilgili anketleri de doldurmuşlardır. Araştırma sonucunda önceki araştırmalarla tutarlı olarak ailede ileri seviyelerdeki stresin çocuklardaki uyum problemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Sıcaklık ve işbirliğinin olduğu uyumlu ailelerde, aile içinde stresli durumlar olduğunda bile çocuklar için daha az içselleştirici sorunlarla ilişkili bulunduğunu saptamışlardır. Ayrıca ebeveynler arasında şakalaşma ve mizahın, ailedeki stresi ve çocukların uyumu arasındaki ilişki doğasını hafiflettiğini belirtmişlerdir. Ebeveynler arasındaki şakalaşmanın özellikle kız çocukları üzerinde koruyucu olduğu ve hatta ortak ebeveynlik süreçlerinde cinsiyet rollerinin önemli bir rol oynadığını ileri sürmüşlerdir.

Graham ve Coplan (2012) erken çocukluk eğitiminde utangaçlık ve sosyal-duygusal uyum göstergeleri arasındaki ilişkilerde kardeş ilişki kalitesinin ılımlı rolünü incelemişlerdir. Araştırmacılar yaşları dört ile altı arasında değişen ve en az bir kardeşi olan 79 çocuk ile çalışmışlardır. Çocuk utancının derecelendirmesini aileler, kardeş ilişkilerinin kalitesini aileler ve çocukların kendileri, okul öncesi dönemde çocuk sosyo-duygusal işlevlerin değerlendirmesini öğretmenler ve çocuklar tamamlamıştır. Araştırma sonucunda utangaçlık ve kardeş ilişki kalitesinin okul öncesi dönemde uyumu benzersiz bir şekilde yordadığına ulaşılmıştır. Buna ek olarak, daha az pozitif kardeşlik ilişkileri olan çocuklar arasında utangaçlığın, içselleştirici sorunlar indeksleriyle daha fazla ilişkilendirildiği görülmüştür.

2.4.2.2. Evlilik doyumu ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar.

Fishman ve Meyers (2000) evlilik doyumu ile çocukların psikolojik uyumu arasında doğrudan bir ilişki olup olmadığını araştırmışlardır. Ayrıca evlilik doyumu ile ailelerin psikolojik sorunlarının çocuklara geçip geçmediği ilişkisini araştırmışlardır. Ulusal aile ve ev halkı araştırmasına katılan 1101 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinde yapılan analizler sonucunda anne babaların evlilik doyumları, çocukların psikolojik uyumu ile anlamlı derecede ilişkili bulunmuştur. Daha da ötesi araştırmacılar, evlilik doyumsuzluğu yaşayan annelerin çocuklarıyla daha az ilgilenmelerinin çocukları psikolojik sıkıntıya soktuğunu ifade etmişlerdir.

Huber, Navarro, Womble ve Mumme (2010) çalışmalarında, orta yaş evlenme doyumu ile uyarlanabilir değerlendirme, telafi edilebilir deneyimler ve sosyal destek gibi aile yılmazlığına katkı sağlayan, Aile Uyum Modeli tarafından tanımlanan başlıca üç koruyucu etkeninin arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Orta yaş evlenme doyumunu, Duvall'ın aile yaşam dönemi teorisinin "Orta Yaşlı Aile" evresinde belirtilen şu görevler kullanılarak kavramsallaştırmışlardır: (a) evlilik ilişkisini tekrar inşa etme (b) önceki ve sonraki kuşakla akrabalık bağlarını sürdürmek. Araştırmanın çalışma grubunu yaşları 45-65 yaş aralığında olan ve çocukları arasında en küçüğün 18 yaşından büyük, liseden mezun olmuş olan 239 çift oluşturmuştur. Araştırmacılar, yordayıcı ve kriter değişkenleri arasındaki ilişkiyi her eş için bireysel olarak ve çiftler için araştırılmışlar ve aynı zamanda, cinsiyet ve etnik grup farklılıklarını bulmak için de analizler yürütmüşlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, kriter değişkenleri ile (evlilik ilişkisini tekrar inşa etme ve önceki ve sonraki kuşakla akrabalık bağlarını sürdürmek) yordayıcı değişkenler (uyarlanabilir değerlendirme, telafi edilebilir deneyimler ve sosyal destek) arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmacılar, orta yaş evlilikleri ile ilgili karşılaşılan gelişimsel zorluklar dikkate alındığında aile direncine katkı sağlayan öncelikli koruyucu etkenlerin orta yaş evlilik doyumu ile ilişkilendirilen gelişimsel görevlerin başarısıyla ilişkili olduğunu destekler nitelikte olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bernier, Jarry-Boileau ve Lacharite (2014) evlilik doyumu ve baba-çocuk etkileşimlerinin kalitesinde çocuk cinsiyet rolünü inceledikleri araştırmalarında, babaların evlilik doyumundaki kuralcı (normatif) çeşitlilik ile gözlemlenmiş baba-çocuk etkileşimleri arasındaki muhtemel bağlantıları araştırmayı amaçlamışlardır. Araştırmaya katılan 63 baba evlilik doyumuna çocukları 15 aylık olduğunda ulaştıklarını söylemişlerdir. Ayrıca babaların çocukları 18 aylık olduğunda onlarla etkileşime geçtikleri gözlemlenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; evlilik doyumu ile baba-kız etkileşimi arasında hiçbir ilişki çıkmazken, baba-oğul ilişkisinin kalitesi ile evlilik doyumu arasında olumlu anlamda ilişkili bulunduğu görülmüştür.

Azlan ve Yusoff (2015) hızlı küresel ekonomik değişimler neticesinde yaşam maliyetlerinin artmasıyla eşlerin para kazanmak için daha fazla çalışmak zorunda kaldığını, bu durumun ise kişinin ailesine daha az vakit ayırmasına neden olduğunu, bunun sonucunda ise evlilik doyumunun ve yaşam kalitesinin düştüğünü ifade etmişlerdir. Araştırmalarında, çiftlerin evlilik doyumlarını ve yaşam kalitelerini etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Araştırmaya 603 evli çift katılmıştır. Araştırmada Enrich Evlilik

Memnuniyeti Ölçeği (EMS) ve Yaşam Kalitesi Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre yaş, cinsiyet, evlilik süresi, aile geliri, çocuk sayısının evlilikte doyumsuzluğa ve düşük yaşam kalitesine neden olduğu görülmüştür. Çok değişkenli analizler sonucunda evlilik kalitesindeki artışın yaşam kalitesinde azalmaya neden olacağı ortaya konulmuştur.

Vaez, Indran, Abdollahi, Juhari ve Mansor (2015) evlilik ilişkisinin çocuklarının davranışlarını nasıl etkilediği sorusunu alanyazınındaki güncel araştırmaları inceleyerek cevaplamışlardır. Araştırmacılar, evlilik bağının çocuk davranışlarının gelişimi üzerindeki etkisini ve çocukların davranış problemleri ile evlilik bağı arasında ilişki olduğunu öne süren alanyazındaki çalışmaları inceleyerek önceki çalışmaların ampirik (tecrübesel) bulgularını gözden geçirmişlerdir. Sonuçları incelemek için 27 çalışma seçmişlerdir. Araştırma için evlilik çatışması, evlilik doyumu, çocuk davranış problemleri ve bebek davranışlarının uyumu gibi sözcükleri anahtar kelime olarak kullanmışlardır. Araştırmalardaki tüm makalelerin, evlilik bağının çocuk uyumu ve davranışı üzerinde dolaylı ya da dolaysız olarak etkiye sahip olduğunu varsaydığı görülmüştür. Araştırmacılar neredeyse araştırmanın tüm örnekleminin gelişme çağındaki bireylerden (3-12 yaş arası) oluştuğunu ve birçok farklı yöntemin bu çalışmalarda kullanıldığını ama alanyazında bulunan bazı yöntemsel kusurların bulguların izahını azalttığını belirtmişlerdir. Araştırmacılar, çatışmanın çok olduğu ailelerden gelen çocukların ergenlik dönemlerinde psikopatolojik gelişimsel sorunlarla karşılaşma riskinin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

2.4.2.3. Aile yılmazlığı ile ilgili yurt dışında yapılan bazı araştırmalar. Lee, Lee, Kim, Park, Song ve Park (2004) kronik hastalığı olan çocukların ailelerin yılmazlık kavramını açıklamayı ayrıca ailenin işlev görmesi ve aile yılmazlığı arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada karma kavram geliştirme modelinin üç aşaması olan teorik, alan çalışması ve son analitik uygulamışlardır. Araştırmanın teorik aşamasında, literatür taraması aracılığıyla aile yılmazlık kavramı tanımlama çalışması geliştirmişlerdir. Alan çalışması ise Güney Kore'deki bir üniversite hastanesinin pediatrik onkoloji biriminde yatan kronik hasta çocuğu olan 11 ebeveynle derinlemesine görüşmelerden oluşturulmuştur. Görüşmelerden elde edilen niteliksel verileri, aile yılmazlığının niteliklerini bulmak için analiz etmişlerdir. Araştırmanın son aşaması olan nihai analitik evrede, yılmazlık kavramını açıklamak amacıyla kuramsal aşama ve alan çalışması aşamalarındaki bulguları karşılaştırmış ve yorumlamışlardır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aile yılmazlığının 21 kavramsal özelliği; ailenin karakteristik özellikleri,

aile bireylerinin birbirleriyle uyumu, strese cevap verme şekilleri ve dışsal uyum olmak üzere dört başlıkta toplanmıştır.

Kapp ve Brown (2011) çocuğunda Otizm Spektrum Bozukluğu (ASD) olan ailelerde uyum ve adaptasyonu araştırmışlardır. Aile yılmazlığı ile ilgili verileri ASD'li çocuğu olan 19 anneden toplamışlardır. Ailelerin, ASD' ye ilişkin teşhisi ve beraberindeki zorluklardan kurtulmalarını sağlayan yılmazlık faktörleri tanımlanmıştır. Veriler niteliksel ve niceliksel olarak analiz edilmiştir. Niteliksel analizden elde edilen bulgular neticesinde sosyal destek, evlilik ilişkisi, ailenin birlikteliğinin ve rutinlerinin ASD'de yılmazlığı destekleyen çok önemli faktörler olduğu görülmüştür. Ailenin dayanıklılığı, problem çözme şekli, aile zamanı ve rutinlerinin önemli yılmazlık kaynakları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Greff ve Berg (2013) çocukları zorbalığa maruz kalmış ailelerin aile yılmazlık özelliklerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmacılar, Güney Afrika'nın Batı Cape ilinde 48 anne ile çalışmışlardır. Annelere açık uçlu biyografik soruları cevaplamaları ve kendilerinin tamamlayacağı 7 adet anket doldurmaları istenmiştir. Araştırmacıların nitel verilerinden elde edilen sonuçlar neticesinde ailelerin çoğunun bir öğretmen, müdür veya yönetim organıyla konuşarak veya zorbalığa maruz kalmış çocuğa tavsiyelerde bulunarak zorbalıkla baş ettikleri görülmüştür. Niceliksel sonuçlar ise aile içi iletişiminin kalitesi, ailenin yılmazlığı, metaneti ve ailenin bir arada var olmasını vurgulamıştır. Araştırmacılar bulguların kendileri benzer bir krizde bulunan başka aileleri güçlendirmek için müdahale olarak kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

Garabiles, Ofreneo ve Hall (2017) Filipinli birçok ailenin yoksulluk ve işsizlik sıkıntısı yaşadığını yoksullukla baş edebilmek ve yeterli kaynak sağlamak için Filipinli pek çok annenin evden ayrıлып başka ülkelerde çalışmak zorunda kaldığını ifade etmişlerdir. Araştırmalarında uluslararası aileler için bir aile yılmazlık modeli oluşturmayı hedeflemişlerdir. Filipinli uluslararası aileler, Filipinli işçi anneler ve önemli muhabirlerden oluşan 33 katılımcı ile bir dizi odak grup tartışması ve görüşmesi yapmışlardır. Başka bir ülkede çalışan Filipinli işçi anneler ile Filipin'de kalan ailenin diğer üyeleri arasında yeni bir yapılandırma kuramı kullanılarak yeni bir yılmazlık modeli oluşturmuşlardır. Bu model toplumsal göç olaylarında zamansal ve mekansal unsurların nasıl yerleştiğini vurgulamaktadır. Modele göre aileler yaşadıkları ayrılık olayına başarıyla uyum sağlamak için 5 ilişkiyel süreç geçirdiğini ifade etmişlerdir. Bu süreçler şunlardır: İlk

olarak aileler aralarındaki uzak mesafeye rağmen teknoloji aracılığıyla iletişim kurarlar. İkinci olarak, aileler rol paylaşımındaki boşlukları ve birbirlerinin aile rollerindeki çabalarını yeniden yapılandırır. Üçüncüsü, aileler geçici olarak yeniden birleşme aracılığıyla fiziksel ve ilişkisel bağlarını korurlar. Dördüncüsü, ailelerin ayrılığı sona erdiğinde kalıcı olarak eski günlerdeki gibi aileyi yeniden bir araya getirme amaçları vardır. Son olarak beşincisi ise zorluklara yenik düşmek yerine aileler, birbirlerinin önceliklerine önem vermeye çabalarlar. Araştırmacılar, uluslar arası göçmenler için aile yılmazlığının, ailenin her üyesi tarafından müzakere edilen toplumsal bir süreç olduğunu belirtmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseni, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine yer verilmektedir.

3.1. Araştırma Deseni

Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2009 s. 81). Böylece Denizli il merkezinde ikamet eden farklı sosyo-ekonomik koşullara sahip beş-altı yaş okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal duygusal uyumu ile anne babaların evlilik doyumu ve aile yılmazlık düzeyleri betimlenmiş ve değişkenlerin birbirlerindeki değişkenliğe ne düzeyde katkı sağladığı SPSS 22.0 Paket Programı kullanılarak test edilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Denizli il merkezinde ilköğretime bağlı anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden 5-6 yaş çocukları ve onların ebeveynleri temsil etmektedir. Evreni temsil edecek olan örneklemi ise basit rastlantısal yolla seçilmiş 208 çocuk ve ebeveynleri (208 anne ve 208 baba) oluşturmaktadır. Basit rastlantısal örnekleme, örnekleme giren birey ve nesnelerin yerine başka birey ve nesne koymadan örneklemin çekilmesidir (Aziz, 2013 s.51).

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30) , Evlilik Yaşam Ölçeği ve Aile Yılmazlık Ölçeği kullanılmıştır. Kullanılan ölçekler ile ilgili bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

3.3.1. Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği (SYDD-30)

Araştırmada, ailelerin çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerini nasıl algıladıklarını belirlemek amacıyla LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilen ölçeğin, Türkçeye adaptasyonu ve Türkiye örneklemi üzerindeki geçerlik-güvenirlik çalışmaları Çorapçı ve diğ. (2010) tarafından gerçekleştirilmiş olan “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30” ölçeği kullanılmıştır. Özgün şekli İngilizce olan SYDD-30 ölçeğini, konu alanında uzman iki akademisyen Türkçe’ ye çevirmiştir. Çeviriler arasındaki farklılıkları üçüncü bir uzmandan elde edilen geri dönüt neticesinde sonuca

bağlamışlardır. Ölçeğin tekrar İngilizceye çevrilmesi, gelişim psikolojisi alanında yüksek lisans yapan bir öğrenci tarafından yapılmıştır. Bu çevirinin özgün ölçek maddeleri ile denk olduğu belirlenmiştir. SYDD-30'un maddelerinin anlaşılabilir olduğu, anaokulunda yönetici ve öğretmen olan araştırmaya dahil edilmemiş iki kişi tarafından onaylanmıştır.

SYDD-30 ölçeğinin psikometrik özelliklerinin incelenmesi, yaş aralığı 31 ay ve 73 ay arasında değişen 221'i erkek, 196' sını kız olan 417 çocuk, anneleri ve öğretmenleri ile yapılmıştır. Öğretmenler, çalışmaya katılmış her bir çocuk için SYDD-30 ve duygu düzenleme ölçeklerini doldurmuşlardır. Test-tekrar test güvenilirliğini test etmek amacıyla üç ay gibi bir zaman sonra seçkisiz yöntemle belirlenmiş 151 çocuk için SYDD-30'u öğretmenleri yeniden doldurmuşlardır. Çalışmaya katılmış olan anneler, davranış sorunları ve duygu düzenleme ölçeklerini doldurmuşlardır. Son olarak, kendini denetleme becerisine ait verileri özel anaokullarına giden 130 çocuktan ortalama süresi 45 dakikayı bulan altı kısa etkinlik sırasında doğrudan gözlem yöntemi ile toplamışlardır.

Ölçek üç-altı yaş arası çocukları için geliştirilmiştir. Toplam 30 soru içermektedir. Okul öncesi çağıdaki çocukların sorun belirtileri ile sosyal becerilerinin niceliğini değerlendiren SYDD-30, her biri 10 madde içeren Sosyal Yetkinlik (SY), Kızgınlık-Saldırganlık (KS), ve Anksiyete-İçe Dönüklük (Aİ) olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. SY, KS ve Aİ alt ölçekleri için iç tutarlılık (Cronbach's Alpha) katsayıları sırasıyla .88, .87 ve .84 olarak bulunmuştur. Her alt ölçek için madde toplam korelasyon katsayıları .41 ve üstünde bulunmuştur. Sosyal Yetkinlik alt ölçeği, çocukların arkadaşlarıyla birlikte iken gösterdikleri işbirliği ve anlaşmazlıklara çözüm yolları bulmak gibi olumlu özellikleri ölçer. Kızgınlık-Saldırganlık alt ölçeği, yetişkinlere baş kaldırma ve akran ilişkilerinde uyumsuz ve saldırgan davranmak gibi dışsallaştırma belirtilerini, anksiyete-içe dönüklük alt ölçeği ise çocukların üzgün, depresif duygu durumlarını ve grup içinde çekingenlik göstermek gibi içselleştirme belirtilerini ölçer. Çocukların duygusal ve davranış sorun belirtileri ile sosyal becerileri altı basamaklı likert ölçeği ile (1= hiçbir zaman, 2 ve ya 3= bazen, 4 ve ya 5= sık sık, 6= her zaman) değerlendirilir. SYDD-30, öğretmen (LaFreniere ve Dumas, 1996) ya da ebeveyn (Kotler ve McMahon, 2002) tarafından doldurulabilmektedir. Ölçek Alt Boyutları ve Puanlama: Sosyal Yetkinlik (SY) alt ölçeği puanı için ölçekteki 2, 6, 11, 13, 15, 17, 20, 22, 27, 30 numaralı maddeler, Kızgınlık-Saldırganlık (KS) alt ölçeği için 3, 4, 5, 10, 16, 18, 24, 25, 28, 29 numaralı maddeler, Anksiyete-İçe dönüklük (Aİ) alt ölçeği için 1, 7, 8, 9, 12, 14, 19, 21, 23, 26 numaralı maddelerden elde edilen puanlar hesaplanmıştır (Çorapçı ve diğ. 2010). Bu

çalışmada SYDD–30 ölçeği için annelerden alınan veriler üzerinde yapılan analizlerde (SY), (KS) ve (Aİ) alt ölçekleri için iç tutarlılık (Cronbach's Alpha) katsayıları sırasıyla .82, .81 ve .78 olarak bulunmuştur. Babalardan alınan veriler üzerinde yapılan analizlerde ise (SY), (KS) ve (Aİ) alt ölçekleri için iç tutarlılık (Cronbach's Alpha) katsayıları sırasıyla .83, .82 ve .79 olarak bulunmuştur.

3.3.2. Evlilik Yaşam Ölçeği

Araştırmada eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları doyumunu ölçmek amacıyla Tezer (1996) tarafından geliştirilen “Evlilik Yaşam Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek toplamda 10 maddeden oluşmaktadır. Beşli dereceleme türündendir. Ölçekte her bir madde için verilecek cevaplar ‘kesinlikle katılmıyorum’, ‘katılmıyorum’, ‘kararsızım, katılıyorum’, kesinlikle katılıyorum seçeneklerinden oluşmaktadır. Maddeler 1 kesinlikle katılmıyorum ile 5 kesinlikle katılıyorum arasında puanlanır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 50, en düşük puan ise 10’dur. Bu ölçekten yüksek puan almak yüksek evlilik doyumuna düzeyine sahip olduğuna, düşük puan almak ise düşük evlilik doyumuna düzeyine sahip olduğuna işaret etmektedir.

Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında; test-tekrar test güvenirlik katsayısı .85 olarak saptanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı ise ilk uygulamada .91, ikinci uygulama grubunda ise .89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin geliştirme aşamasında üzerinde çalışılan ön uygulama grubu 25 çiftin oluşturduğu 50 kişilik gruptur. Geçerlilik güvenirlik çalışmaları ise ön uygulamaya katılan 50 kişiyi de içeren 104 çiftin oluşturduğu 208 kişilik bir grup ile yapılmıştır. Ölçeğin dış ölçüte göre geçerliği konusunda, boşanmış 10 kişilik grubun Evlilik Yaşamı Ölçeği’nden aldıkları puanlar ile ön uygulama grubundaki 50 evli bireyden oluşan grubun Evlilik Yaşamı Ölçeği’nden aldıkları puanların ortalamaları t testi ile karşılaştırılmış ve aralarında, anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($t=6.23, p<.01$). Bu bulgu, ölçeğin evlilik ilişkisinden sağlanan genel doyum düzeyi açısından evliliğini sürdüren eşlerle boşanmış eşleri birbirinden ayırdığını göstermektedir. Sosyal beğenirlik etkisi, bu çalışmada ölçeğin geçerliğine dolaylı bir kanıt olarak ele alınmıştır. Ölçeğin sosyal beğenirlikten ne ölçüde etkilendiğini belirlemek için, sosyal beğenirliği ölçen, Kişisel Davranış Anketi ile Evlilik Yaşamı Ölçeği, 50 kişilik bir grup üzerinde uygulanarak, korelasyonuna bakılmış, (.21) anlamlı bulunmamıştır. Elde edilen tüm bu bulgular, Evlilik Yaşam Ölçeği’nin evlilik ilişkisini değerlendirmeye yönelik çalışmalarda, bu ilişkiden sağlanan genel doyum düzeyini belli bir ölçüde saptayabilen bir ölçüt olarak kullanılabilirliği inancını güçlendirir görünmektedir (Tezer, 1996). Bu çalışmada Evlilik

Doyum Ölçeği için annelerden ve babalardan alınan veriler üzerinde yapılan analizlerde iç tutarlılık (Cronbach's Alpha) sırasıyla katsayıları sırasıyla .85 ve .83 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Aile Yılmazlık Ölçeği

Araştırmada ailelerin yılmazlık algılarını ölçmek amacıyla Kaner ve Bayraklı (2010) tarafından geliştirilen "Aile Yılmazlık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirilme aşamasında üzerinde çalışılan grup Ankara ili merkezinde bulunan özel eğitim kurumlarında eğitim alan 105 ve normal gelişim gösteren 419 olmak üzere toplam 524 çocuğun anne-babası olmuştur. Anneler araştırma grubun %60.7'sini, babalar ise %39.3'nü oluşturmuştur.

Ölçek 37 maddeden ve mücadelecilik, yaşama bağlılık, öz-yetkinlik ve kontrol olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Mücadelecilik- meydan okuma alt ölçeği; güç koşullarla mücadele edebilme, zorlukların üstesinden gelebilme, olumsuz koşullara rağmen ayakta kalabilme ve risk alabilme gücüyle ilgili 17 maddeden oluşmaktadır. Öz-Yetkinlik alt ölçeği bireylerin yaşamını etkili şekilde sürdürebilmesi için gerekli özellikleri ifade etmekte ve 9 maddeden oluşmaktadır. Yaşama bağlılık alt ölçeği ise yaşama olumlu bakışı ve yaşama olumlu katılımı ifade eden sekiz maddeyi içermektedir. 3 maddeden oluşan kontrol alt ölçeği ise bireyin yaşamını kontrol edebilmesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Beşli Likert tipi olan ölçekte maddeler beni çok iyi tanımlıyor tercihi 5 puan, beni iyi tanımlıyor tercihi 4 puan, beni orta düzeyde tanımlıyor tercihi 3 puan, beni biraz tanımlıyor tercihi 2 puan, beni hiç tanımlamıyor tercihi 1 puandır. Ölçekten alınan toplam puan ile aile yılmazlığı düzeyi belirlenmektedir. Bununla birlikte, her bir alt ölçekten alınan puanlarla da değerlendirme yapılabilmektedir. Tüm maddeler olumlu yönde ifade edilmiştir. Aile Yılmazlık Ölçeğinden yüksek puan almak anne-babalarda yılmazlığın yüksek olduğunu ifade etmektedir (Kaner ve Bayraklı, 2010). Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına bakıldığında; Cronbach alfa ve iki yarı güvenilirlik katsayıları sırasıyla 0.54-0.91 ve 0.53-0.87 arasındadır. Test-tekrar test güvenilirlik değerleri 0.33-0.80 arasında değişmekte olup tümünde anlamlıdır (Kaner ve Bayraklı, 2010). Bu çalışmada Aile Yılmazlık Ölçeği için annelerden alınan veriler üzerinde yapılan analizlerde mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kontrol alt ölçekleri için iç tutarlılık (Cronbach's Alpha) katsayıları sırasıyla .90, .71, .87, .43 olarak bulunmuştur. Babalardan alınan veriler üzerinde yapılan analizlerde ise mücadelecilik-meydan okuma,

öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kontrol alt ölçekleri için iç tutarlılık (Cronbach's Alpha) katsayıları sırasıyla .92, .88, .86, ve .52 olarak bulunmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmanın uygulanması için örneklem belirlendikten sonra, Kasım 2016 yılında Denizli il merkezindeki bağımsız anaokulları ve ilkokul bünyesindeki anasınıflarına gidilerek okul öncesi öğretmenlerle görüşülmüş ve ‘‘Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30 (SYDD-30)’’, ‘‘Evlilik Yaşam Ölçeği’’ ve ‘Aile Yılmazlık Ölçeği öğretmenler aracılığıyla çocukların anne ve babalarının doldurması için evlerine gönderilmiştir. Ölçekler bir süre sonra tüm okullardan toplanmıştır. Toplanan ölçeklerden, eksik dolduranlar, çift seçenek işaretlenenler, boş bırakılanlar elendikten sonra 208 anne ve 208 baba ölçeği değerlendirilmeye alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmaya ait verilerin analizinde SPSS (Statistical Packages for the Social Sciences) 22.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından, veriler SPSS 22.0 paket programına uygun olarak kodlanmış ve yüklenmiştir. Verilerin analizinde Çocukların sosyal duygusal uyumu, ebeveynlerin evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeyini belirlemek amacıyla temel betimleyici analizler yapılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla Pearson Korelasyon katsayısı (r) analizi yapılmıştır. Değişkenlerin birbiri ile ilişkilerinde daha detaylı bulgulara ulaşmak için basit ve hiyerarşik-adımsal (stepwise) regresyon analizleri yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde değişkenlere ilişkin betimleyici bulgular, değişkenlerin ilişkilerine ve yordama güçlerine ilişkin analiz sonuçları verilmiş ve bu sonuçlar kısaca açıklanmıştır.

4.1. Bulgular

4.1.1. Betimleyici Analizler

Çocukların sosyal duygusal uyumu, ebeveynlerin evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeyini belirlemek amacıyla temel betimleyici analizler yapılmış ve aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 4.1
Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlık Düzeyine İlişkin Betimleyici Değerler (N=208)

	Boyutlar	Ortalama	SD	En Düşük Puan	En yüksek Puan
Sosyal Duygusal Uyum	Sosyal Yetkinlik	42.3173	8.83970	20.00	60.00
	Kızgınlık-Saldırganlık	23.7933	7.80007	10.00	56.00
	Anksiyete-İçe Dönüklük	23.7692	7.66160	10.00	59.00
Aile Yılmazlık	Evlilik Doyumu	40.1154	6.48641	20.00	50.00
	Mücadecilik-Meydan Okuma	61.1538	12.13074	28.00	98.00
	Öz-Yetkinlik	37.7067	5.87926	21.00	72.00
	Yaşama Bağlılık	31.7885	5.48194	13.00	40.00
	Kontrol	10.7837	2.31699	3.00	15.00

Tablo 4.1'deki bulgular incelendiğinde, anne evlilik doyumu ortalama puanı $X = 40.1154$, aile yılmazlığı mücadecilik ortalama puanı $X = 61.1538$, aile yılmazlığı öz-yetkinlik ortalama puanı $X = 37.7067$, aile yılmazlığı yaşama bağlılık ortalama puanı $X = 31.7885$, aile yılmazlığı kontrol ortalama puanı $X = 10.7837$, çocukların sosyal duygusal uyum sosyal yetkinlik ortalama puanı $X = 42.3173$, sosyal duygusal uyum kızgınlık saldırganlık ortalama puanı $X = 23.7933$, sosyal duygusal uyum anksiyete- içe dönüklük ortalama puanı $X = 23.7692$ bulunmuştur. Buna göre en yüksek aile yılmazlık düzeyi mücadecilik alt boyutunda iken $X = 61.1538$, en düşük aile yılmazlık düzeyi kontrol alt boyutunda $X = 10.7837$ en yüksek sosyal duygusal uyum düzeyi sosyal yetkinlik alt boyutunda iken $X = 42.3173$, en düşük sosyal duygusal uyum düzeyi kızgınlık saldırganlık alt boyutundadır $X = 23.7933$.

Ölçeklerden en düşük ve en yüksek puan alanların sayısı incelendiğinde sosyal yetkinlikte ortalamanın altında 105 (%50), ortalamanın üstünde 103 (%50), kızgınlık-saldırganlıkta ortalamanın altında 119 (%57), ortalamanın üstünde 89 (%43); anksiyete-içe dönüklükte ortalamanın altında 108 (%52), ortalamanın üstünde 100 (%48) çocuk; anne evlilik doyumunda ortalamanın altında 125 (%60), ortalamanın üstünde 83 (%40) anne; mücadelecilik-meydan okumada ortalamanın altında 107 (%51), ortalamanın üstünde 101 (%49); öz yetkinlikte ortalamanın altında 100 (%48), ortalamanın üstünde 108 (%52); yaşama bağlılıkta ortalamanın altında 88 (%42), ortalamanın üstünde 120 (%58); kontrolde ise ortalamanın altında 92 (%44), ortalamanın üstünde 116 (%55) anne olduğu görülmüştür.

Ortalamanın bir standart sapma altında ve üstünde olan değerlere göre sayılara bakıldığında; sosyal yetkinlikte ortalamanın altında 33 (%16), ortalamanın üstünde 39 (%18), kızgınlık-saldırganlıkta ortalamanın altında 22 (%11), ortalamanın üstünde 31 (%15); anksiyete-içe dönüklükte ortalamanın altında 36 (%17), ortalamanın üstünde 30 (%14) çocuk; anne evlilik doyumunda ortalamanın altında 33 (%16), ortalamanın üstünde 40 (%19) anne; mücadelecilik-meydan okumada ortalamanın altında 26 (%13) ortalamanın üstünde 32 (%15); öz yetkinlikte ortalamanın altında 30 (%14), ortalamanın üstünde 31 (%15); yaşama bağlılıkta ortalamanın altında 39 (%19), ortalamanın üstünde 35 (%7); kontrolde ise ortalamanın altında 32 (%15), ortalamanın üstünde 25 (%12) anne olduğu görülmüştür.

Tablo 4.2.

Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlık Düzeyine İlişkin Betimleyici Değerler (N=208)

Boyutlar		Ortalama	SD	En Düşük Puan	En yüksek Puan
Sosyal Duygusal Uyum	Sosyal Yetkinlik	42.3173	8.78954	19.00	60.00
	Kızgınlık-Saldırganlık	23.7452	7.68319	10.00	60.00
	Anksiyete-İçe Dönüklük	23.9471	7.45175	10.00	57.00
Aile Yılmazlık	Evlilik Doyumu	41.8317	6.39864	18.00	50.00
	Mücadelecilik-Meydan Okuma	64.8413	10.85249	38.00	90.00
	Öz Yetkinlik	37.7308	5.35995	20.00	45.00
	Yaşama Bağlılık	32.2163	5.31576	15.00	41.00
	Kontrol	10.9279	2.26496	5.00	15.00

Tablo 4.2'deki incelendiğinde, baba evlilik doyumu ortalama puanı $X = 41.8317$, aile yılmazlığı mücadelecilik-meydan okuma ortalama puanı $X = 64.8413$, aile yılmazlığı öz yetkinlik ortalama puanı $X = 37.7308$ aile yılmazlığı yaşama bağlılık ortalama puanı $X =$

32.2163) , aile yılmazlığı kontrol ortalama puanı $X = 10.9279$, çocukların sosyal duygusal uyum sosyal yetkinlik ortalama puanı $X = 42.3173$ Çocukların sosyal duygusal uyum kızgınlık saldırganlık ortalama puanı $X = 42.3173$, sosyal duygusal uyum anksiyete içe dönüklük ortalama puanı $X = 23.9471$ bulunmuştur. Buna göre en yüksek aile yılmazlık düzeyi mücadecilik alt boyutunda iken $X = 64.8413$, en düşük aile yılmazlık algısı kontrol alt boyutunda $X = 10.9279$, en yüksek sosyal duygusal uyum düzeyi sosyal yetkinlik alt boyutunda iken $X = 42.3173$, en düşük sosyal duygusal uyum düzeyi kızgınlık saldırganlık alt boyutundadır $X = 23.7452$).

Ölçeklerden en düşük ve en yüksek puan alanların sayısı incelendiğinde sosyal yetkinlikte ortalamanın altında 105 (%50), ortalamanın üstünde 103 (%50), kızgınlık-saldırganlıkta ortalamanın altında 114 (%55), ortalamanın üstünde 94 (%45); anksiyete-içe dönüklükte ortalamanın altında 105 (%50), ortalamanın üstünde 103 (%49) çocuk; baba evlilik doyumunda ortalamanın altında 91 (%44), ortalamanın üstünde 117 (%56) baba; mücadelecilik-meydan okumada ortalamanın altında 83 (%40), ortalamanın üstünde 125 (%60); öz yetkinlikte ortalamanın altında 96 (%46), ortalamanın üstünde 112 (%54); yaşama bağlılıkta ortalamanın altında 107 (%52), ortalamanın üstünde 101 (%49); kontrolde ise ortalamanın altında 87 (%42), ortalamanın üstünde 121 (%58) baba bulunmaktadır.

Ortalamanın bir standart sapma altında ve üstünde olan değerlere göre sayılara bakıldığında; sosyal yetkinlikte ortalamanın altında 35 (%17), ortalamanın üstünde 37 (%18) kızgınlık-saldırganlıkta ortalamanın altında 27 (%13), ortalamanın üstünde 31 (%15); anksiyete-içe dönüklükte ortalamanın altında 31 (%15), ortalamanın üstünde 26 (%13); baba evlilik doyumunda ortalamanın altında 32 (%15), ortalamanın üstünde 32 (%15) baba; mücadelecilik-meydan okumada ortalamanın altında 39 (%19) ve ortalamanın üstünde 33 (%16); öz-yetkinlikte ortalamanın altında 35 (%17), ortalamanın üstünde 32 (%15); yaşama bağlılıkta ortalamanın altında 36 (%17), ortalamanın üstünde 40 (%19) baba; kontrolde ortalamanın altında 28 (%13), ortalamanın üstünde 27 (%13) baba bulunmaktadır.

4.1.2. Korelasyon Analizleri

Çocukların sosyal duygusal uyumu, ebeveynlerin evlilik doyumu ve aile yılmazlık düzeyi arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla Pearson Korelasyon katsayısı (r) analizi yapılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıda tablolarda verilmiştir.

Tablo 4.3.

Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Katsayıları (N = 208)

	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Sosyal Yetkinlik	-							
2.Kızgınlık-Saldırganlık	-.211**	-						
3.Aksiyete-İçedönüklük	-.335**	.636**	-					
4.Evlilik Doyumu	.218**	-.240**	-.283**	-				
5.Mücadelecilik-Meydan Okuma	.309**	-.046	-.096	.244**	-			
6.Öz-Yetkinlik	.377**	-.059	-.250**	.359**	.525**	-		
7.Yaşama Bağlılık	.338**	-.080	-.201**	.343**	.678**	.646**	-	
8.Kontrol	.155*	-.014	-.030	.102	.422**	.373**	.351**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.3 incelendiğinde, sosyal duygusal uyumun sosyal yetkinlik boyutunun evlilik doyumu ($r = .218$; $p < .01$), aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma ($r = .309$; $p < .01$), öz-yetkinlik ($r = .377$; $p < .01$), yaşama bağlılık ($r = .338$; $p < .01$) ve kontrol boyutları ile pozitif ($r = .155$; $p < .05$), kızgınlık-saldırganlık boyutunun evlilik doyumu ($r = -.240$, $p < .01$) ile negatif, anksiyete-içedönüklük boyutunun evlilik doyumu ($r = -.283$, $p < .01$), aile yılmazlığının öz yetkinlik ($r = -.250$, $p < .01$) ve yaşama bağlılık ($r = -.201$, $p < .01$) boyutları ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, evlilik doyumunun aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma ($r = .244$, $p < .01$), özyetkinlik ($r = .359$, $p < .01$) ve yaşama bağlılık ($r = .343$, $p < .01$) boyutları ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bu bulgulara göre; anne evlilik doyumu yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiği, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük düzeyinin düştüğü; anne aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kontrol düzeyleri yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiği; aile yılmazlığının öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık düzeyleri yükseldikçe ise anksiyete-içe dönüklük düzeyinin düştüğü söylenebilir. Ayrıca anne aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık düzeyleri yükseldikçe anne evlilik doyum düzeyinin de yükseldiği söylenebilir.

Tablo 4.4.

Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Değişkenlerine İlişkin Korelasyon Katsayıları (N = 208)

	1	2	3	4	5	6	7	8
1.Sosyal Yetkinlik	-							
2.Kızgınlık-Saldırganlık	-.167*	-						
3.Aksiyete-İçedönüklük	-.200**	.639**	-					
4.Evlilik Doyumu	.176*	-.330**	-.319**	-				
5.Mücadecilik-Meydan Okuma	.365**	-.139*	-.117	.251**	-			
6.Öz-Yetkinlik	.399**	-.161*	-.258**	.419**	.677**	-		
7.Yaşama Bağlılık	.357**	-.235**	-.207**	.350**	.709**	.700**	-	
8.Kontrol	.068	-.044	.056	.115	.410**	.438**	.435**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.4 incelendiğinde, sosyal duygusal uyumun sosyal yetkinlik boyutunun evlilik doyumu ($r = .176$; $p < .05$), aile yılmazlığının mücadecilik-meydan okuma ($r = .365$; $p < .01$), öz-yetkinlik ($r = .399$, $p < .01$), yaşama bağlılık ($r = .357$, $p < .01$) boyutları ile pozitif, kızgınlık-saldırganlık boyutunun evlilik doyumu ($r = -.330$, $p < .01$), aile yılmazlığının mücadecilik-meydan okuma ($r = -.139$; $p < .05$), öz-yetkinlik ($r = -.161$; $p < .05$), yaşama bağlılık ($r = -.235$; $p < .01$) boyutları ile negatif, anksiyete-içedönüklük boyutunun evlilik doyumu ($r = -.319$; $p < .01$), aile yılmazlığının öz yetkinlik ($r = -.258$; $p < .01$) ve yaşama bağlılık ($r = -.207$; $p < .01$) boyutları ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, evlilik doyumunun aile yılmazlığının mücadecilik-meydan okuma ($r = .251$; $p < .01$), öz-yetkinlik ($r = .419$; $p < .01$) ve yaşama bağlılık ($r = .350$; $p < .01$) boyutları ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Bu bulgulara göre; baba evlilik doyumu yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiği, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük düzeyinin düştüğü; baba aile yılmazlığının mücadecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık düzeyleri yükseldikçe sosyal yetkinlik ve evlilik doyum düzeyinin yükseldiği; kızgınlık-saldırganlık düzeyinin düştüğü; baba aile yılmazlığının öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık düzeyleri yükseldikçe ise anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğü söylenebilir.

4.1.3. Regresyon Analizleri

Çeşitli istatistikî analiz tekniklerinin kullanılması için bazı temel varsayımların karşılanması gerekmektedir. Alan yazın (Osborne ve Waters, 2002) regresyon analizi için dört temel varsayıma dikkat çekmektedir. Bunlar normallik, doğrusallık, güvenilirlik ve sabit varyanslılık-homojenlik varsayımlarıdır. Bu araştırmada, anne veri grupları üzerinde

yapılan analizler normallik varsayımının düşük düzeyde; doğrusallık, güvenilirlik (bir boyut hariç) ve homojenlik varsayımlarının ise tamamen karşılandığını göstermiştir. Bu doğrultuda, One-Sample Kolmogorov-Smirnov Lilliefors önem doğrulama normallik testi sonuçları değişkenlerden mücadelecik-meydan okuma ($p = .294 > .05$) veri grubunun normal dağılıma sahip olduğuna, korelasyon analizleri araştırmanın bulgular kısmında belirtildiği gibi sosyal duygusal uyum, evlilik doyumu ve aile yılmazlığı veri grupları arasında doğrusal ilişkiler bulunduğuna, güvenilirlik analizleri aile yılmazlığı ölçeğinin kontrol alt boyutu (alfa = .43) dışındaki tüm boyutları, sosyal duygusal uyum ölçeğinin tüm boyutları ve evlilik doyum ölçeği için .70 ve üzerinde alfa değerlerinin varlığına ve homojenlik varsayımı analizleri bütün değişkenlere (evlilik doyumu, mücadecilik-meydan okuma, öz yetkinlik, yaşama bağlılık, kontrol, sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, anksiyete-içe dönüklük) ilişkin veri gruplarının önem düzeylerinin anlamlı olmadığına (sırasıyla $p = .056, .191, .213, .544, .302, .505, .242, .380 > .05$), dolayısıyla da homojen olduğuna işaret etmektedir.

Baba veri grupları üzerinde yapılan analizler normallik varsayımının kısmen, doğrusallık, güvenilirlik (bir boyut hariç) ve homojenlik varsayımlarının ise tamamen karşılandığını göstermiştir. Bu çerçevede, One – Sample Kolmogorov - Smirnov Lilliefors önem doğrulama normallik testi sonuçları değişkenlerden mücadecilik-meydan okuma ($p = .102 > .05$) ve sosyal yetkinlik ($p = .078 > .05$) veri gruplarının normal dağılıma sahip olduğuna, korelasyon analizleri araştırmanın bulgular kısmında belirtildiği gibi sosyal duygusal uyum, evlilik doyumu ve aile yılmazlığı veri grupları arasında doğrusal ilişkiler bulunduğuna, güvenilirlik analizleri aile yılmazlığı ölçeğinin kontrol alt boyutu (alfa = .52) dışındaki tüm boyutları, sosyal duygusal uyum ölçeğinin tüm boyutları ve evlilik doyum ölçeği için .70 ve üzerinde alfa değerlerinin varlığına ve homojenlik varsayımı analizleri bütün değişkenlere (evlilik doyumu, mücadecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık, kontrol, sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, anksiyete içe dönüklük) ilişkin veri gruplarının önem düzeylerinin anlamlı olmadığına (sırasıyla $p = .653, .812, .970, .879, .420, .953, .174, .714 > .05$), dolayısıyla da homojen olduğuna işaret etmektedir. Elde edilen bu bulgulardan hareketle regresyon analizine sokulan veri gruplarının gerekli varsayımları karşılayabildikleri varsayılmıştır.

Araştırmada değişkenlerin birbirleri ile ilişkilerine yönelik daha detaylı bulgulara ulaşmak için basit ve hiyerarşik-adımsal (stepwise) regresyon analizleri yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

4.1.3.1. Beş- altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyini yordamada anne evlilik doyum düzeyinin rolü. Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada anne evlilik doyum düzeyinin rolünü belirlemek için sırasıyla sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, anksiyete-içe dönüklük düzeyleri bağımlı, evlilik doyum düzeyi ise bağımsız değişken olarak analize alınmış ve elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 4.5

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (N=208)

		R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Sosyal Yetkinlik	Yordayıcı Değişkenler	.218	.048			10.278	.000***
	Evlilik Doyumu			.218	3.206		.002**
Kızgınlık-Saldırganlık	Yordayıcı Değişkenler	.240	.058			12.596	.000***
	Evlilik Doyumu			-.240	-3.549		.000***
Anksiyete-İçedönüklük	Yordayıcı Değişkenler	.283	.080			17.897	.000***
	Evlilik Doyumu			-.283	-4.231		.000***

** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.5'deki bulgulara göre; anne evlilik doyum düzeyinin sosyal yetkinlik düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır (R^2 (.5), $F= 10.278$, $p < .001$). Diğer bir ifadeyle anne evlilik doyumunu çocukların sosyal yetkinlik toplam varyansının yaklaşık %5 'ni açıklamaktadır.

Anne evlilik doyum düzeyinin kızgınlık-saldırganlık düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır (R^2 (.6), $F= 12.596$, $p < .001$) . Diğer bir ifadeyle anne evlilik doyumunu çocukların kızgınlık-saldırganlık toplam varyansının yaklaşık %6' sını açıklamaktadır.

Anne evlilik doyum düzeyinin anksiyete-içedönüklük düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır (R^2 (.8), $F= 17.897$, $p < .001$) . Diğer bir ifadeyle anne evlilik doyumunu çocukların anksiyete-içedönüklük toplam varyansının % 8'ini açıklamaktadır.

4.1.3.2. Beş- altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyini yordamada baba evlilik doyum düzeyinin rolü. Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada baba evlilik doyum düzeyinin rolünü belirlemek için sırasıyla sosyal yetkinlik, kızgınlık saldırganlık, anksiyete içe dönüklük düzeyleri bağımlı, evlilik

doyum düzeyi ise bağımsız değişken olarak analize alınmış ve elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 4.6

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum Düzeyinin Rolü (N=208)

		R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Sosyal Yetkinlik	Yordayıcı Değişkenler	.176	.031			6.613	.000***
	Evlilik Doyumu			.176	2.572		.011*
Kızgınlık-Saldırganlık	Yordayıcı Değişkenler	.330	.109			25.186	.000***
	Evlilik Doyumu			-.330	-5.019		.000***
Anksiyete-İçedönüklük	Yordayıcı Değişkenler	.319	.102			23.327	.000***
	Evlilik Doyumu			-.319	-4.830		.000***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.6'daki bulgulara göre; Baba evlilik doyum düzeyinin sosyal yetkinlik düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır (R^2 (.3), $F= 6.613$, $p < .001$) . Diğer bir ifadeyle baba evlilik doyumunu çocukların sosyal yetkinlik toplam varyansının %3'ünü açıklamaktadır.

Baba evlilik doyum düzeyinin kızgınlık-saldırganlık düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır (R^2 (.11), $F= 25.186$, $p < .001$). Diğer bir ifadeyle baba evlilik doyumunu, çocukların kızgınlık- saldırganlık toplam varyansının yaklaşık %11'ini açıklamaktadır.

Baba evlilik doyum düzeyinin anksiyete-içedönüklük düzeyinin değişkenliğindeki rolü anlamlıdır (R^2 (.10), $F= 23.327$, $p < .001$) Diğer bir ifadeyle baba evlilik doyumunu çocukların anksiyete-içedönüklük toplam varyansın % 10'unu açıklamaktadır.

4.1.3.3. Beş- altı yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada anne aile yılmazlık düzeyinin rolü. Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada anne aile yılmazlık düzeyinin rolünü belirlemek için sırasıyla sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içe dönüklük düzeyleri bağımlı, aile yılmazlık düzeyi ise bağımsız değişken olarak analize alınmış ve elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 4.7

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Yılmazlık Düzeyinin Rolü (N=208)

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.405	.164			9.945	.000***
Mücadecilik-Meydan Okuma			.114	1.255		.211
Öz Yetkinlik			.262	3.036		.003**
Yaşama Bağlılık			.100	1.019		.309
Kontrol			-.027	-.368		.713

** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.7'deki bulgulara göre anne aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 (.16)$, $F= 9.945$; $p < .001$). Diğer bir ifade ile anne aile yılmazlık düzeyi, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi toplam varyansını % 16 oranında açıklamaktadır. Buna göre sosyal yetkinliğin anlamlı yordayıcısı öz yetkinliktir ($\beta = .262$; $p < .01$). Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ($t= 3.036$; $p < .01$) ile birlikte yorumlandığında, öz yetkinlik düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin de yükseldiği söylenebilir.

Tablo 4.8

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Aile Yılmazlık Düzeyinin Rolü(N=208)

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.083	.007			.350	.844
Mücadecilik-Meydan Okuma			.011	.114		.909
Öz Yetkinlik			-.019	-.200		.842
Yaşama Bağlılık			-.081	-.759		.449
Kontrol			.017	.218		.828

Tablo 4.8'deki bulgulara göre anne aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi varyansına katkısı anlamlı değildir ($R^2 (.007)$, $F= .350$; $p > .05$).

Tablo 4.9

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeylerini Yordamada Anne Aile Yılmazlık Düzeyinin Rolü (N=208)

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.274	.075			4.105	.003 **
Mücadecilik-Meydan Okuma			.089	.928		.355
Öz Yetkinlik			-.236	-2.596		.010*
Yaşama Bağlılık			-.132	-1.277		.203
Kontrol			.066	.876		.382

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4.9'daki bulgulara göre anne aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyi varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 (.8)$, $F= 4.105$; $p < .01$). Diğer bir ifade ile anne aile yılmazlık düzeyi çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyi toplam varyansını yaklaşık % 8 oranında açıklamaktadır. Buna göre anksiyete-içedönüklüğün

anamlı yordayıcısı öz yetkinliktir ($\beta = -.236$; $p < .05$). Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ($t = -2.596$; $p < .05$) ile birlikte yorumlandığında, öz yetkinlik düzeyi yükseldikçe anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğü söylenebilir.

4.1.3.4. Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada baba aile yılmazlık düzeyinin rolü. Beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada baba aile yılmazlık düzeyinin rolünü belirlemek için sırasıyla sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık, anksiyete-içedönüklük düzeyleri bağımlı, aile yılmazlık düzeyi ise bağımsız değişken olarak ele alınmış ve bulgular aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 4.10

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeylerini Yordamada Baba Aile Yılmazlık Düzeyi Rolü (N=208)

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.450	.203			12.889	.000***
Mücadecilik-Meydan Okuma			.158	1.650		.101
Öz Yetkinlik			.283	2.967		.003**
Yaşama Bağlılık			.123	1.237		.217
Kontrol			-.174	-2.429		.016*

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.10'daki bulgulara göre baba aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların sosyal yetkinlik varyansına katkısı anlamlıdır R^2 (.20), $F = 12.889$; $p < .001$). Diğer bir ifade ile baba aile yılmazlık düzeyi çocukların sosyal yetkinlik düzeyi toplam varyansını % 20 oranında açıklamaktadır. Buna göre sosyal yetkinliğin anlamlı yordayıcıları sırasıyla öz yetkinlik ($\beta = .283$; $p < .01$) ve kontroldür ($\beta = -.174$; $p < .05$). Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, öz yetkinlik ($t = 2.967$; $p < .01$) düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin de yükseldiği, kontrol düzeyi ($t = -2.429$; $p < .01$) yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin düştüğü söylenebilir.

Tablo 4.11

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Aile Yılmazlık Düzeyi Rolü (N=208)

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.247	.061			3.287	.012*
Mücadecilik-Meydan Okuma			.054	.516		.607
Öz Yetkinlik			-.031	-.303		.762
Yaşama Bağlılık			-.282	-2.620		.009**
Kontrol			.071	.913		.363

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4.11'deki bulgulara göre baba aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların kızgınlık-saldırganlık varyansına katkısı % 6 oranında anlamlı bulunmuştur (R^2 (.06), $F = 3.287$; $p < .$

05). Diğer bir ifade ile baba aile yılmazlık düzeyi çocuklarının kızgınlık-saldırganlık düzeyi toplam varyansını % 6 oranında açıklamaktadır. Buna göre kızgınlık-saldırganlığın anlamlı yordayıcısı yaşama bağlılıktır ($\beta = -.282$; $p < .01$). Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, yaşama bağlılık ($t = -2.620$; $p < .01$) düzeyi yükseldikçe kızgınlık saldırganlık düzeyinin düştüğü söylenebilir.

Tablo 4.12

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordamada Baba Aile Yılmazlığı Düzeyi Rolü (N=208)

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.339	.115			6.602	.000***
Mücadecilik-Meydan Okuma			.133	1.322		.188
Öz Yetkinlik			-.326	-3.244		.001***
Yaşama Bağlılık			-.168	-1.605		.110
Kontrol			.217	2.876		.004**

** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4. 12'deki bulgulara göre baba aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların anksiyete içe dönüklük varyansına katkısı % 12 oranında anlamlı bulunmuştur ($R^2 (.12)$, $F = 6.602$; $p < .001$). Diğer bir ifade ile baba aile yılmazlık düzeyi çocuklarının anksiyete-içedönüklük düzeyi toplam varyansını yaklaşık % 12 oranında açıklamaktadır. Buna göre anksiyete içe dönüklüğünün anlamlı yordayıcıları sırasıyla öz yetkinlik ($\beta = -.326$; $p < .001$) ve kontroldür ($\beta = .217$; $p < .01$). Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, öz yetkinlik ($t = -3.244$; $p < .01$) düzeyi yükseldikçe anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğü ve kontrol ($t = 2.876$; $p < .01$) düzeyi yükseldikçe anksiyete-içedönüklük düzeyinin de yükseldiği söylenebilir.

4.1.3.5. Beş- altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeyini yordamada annelerin evlilik doyum düzeyi ile aile yılmazlığı düzeyinin rolü. Annelerin evlilik doyumunu ve aile yılmazlığı düzeyinin birlikte çocukların sosyal duygusal uyum düzeyini yordayıp yordamadığını test etmek için çoklu regresyon analizi yapılmış ve bu amaçla evlilik doyumunu ve aile yılmazlığı ayrı birer set olarak analize sokulmuştur.

Tablo 4.13

Beş -Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208)

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.218	.048			10.278	.002**
Evlilik Doyumu			.218	3.206		.002**
Yordayıcı Değişkenler	.411	.169			8.200	.000***
Evlilik Doyumu			.076	1.089		.278
Mücadelecilik-Meydan Okuma			.114	1.254		.211
Öz Yetkinlik			.243	2.759		.006**
Yaşama Bağlılık			.085	.856		.393
Kontrol			-.022	-.300		.764

** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.13'deki bulgulara göre anne evlilik doyumu ve aile yılmazlığının birlikte sosyal yetkinlik düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır (R^2 (.17), $F = 8.200$; $p < .001$). Evlilik doyumu sosyal yetkinlik varyansının yaklaşık % 5'ini açıklarken (R^2 (.05), $F = 10.278$; $p < .01$), her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın yaklaşık % 17'sini açıklamaktadır. Buna göre, sosyal yetkinliğin en iyi (anlamlı) yordayıcısı aile yılmazlığının öz yetkinlik boyutu ($\beta = -.243$; $p < .01$) olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, öz yetkinlik ($t = 2.759$; $p < .01$) düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiği söylenebilir. Tablodaki bulgular ayrıca, anne evlilik doyumunun tek başına sosyal yetkinliği yordamasına rağmen, aile yılmazlığı değişkeni ile birlikte analize alındığında, bu yordayıcı rolün aile yılmazlığı tarafından baskılandığı göstermektedir.

Tablo 4.14

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-Saldırganlık Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin Rolü (N=208)

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.240	.058			12.596	.000***
Evlilik Doyumu			-.240	-3.549		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.243	.059			2.528	.030*
Evlilik Doyumu			-.248	-3.342		.001**
Mücadelecilik-Meydan Okuma			.012	.123		.902
Öz Yetkinlik			.044	.466		.642
Yaşama Bağlılık			-.032	-.299		.765
Kontrol			.001	.017		.987

* $p < .05$ ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.14'deki bulgulara göre anne evlilik doyumu ve aile yılmazlığının birlikte kızgınlık-saldırganlık düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır (R^2 (.6), $F = 2.528$; $p < .05$). Diğer bir ifade ile her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın yaklaşık % 6'sını açıklamaktadır. Buna göre, kızgınlık-saldırganlığın en iyi (anlamlı) yordayıcısı evlilik doyumu ($\beta = -.248$; $p < .01$) olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumu ($t = -3.342$; $p < .01$) yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyinin düştüğü söylenebilir.

Tablo 4.15

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçeDönüklük Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208)

	R	R ²	S.Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.283	.080			17.897	.000***
Evlilik Doyumu			-.283	-4.231		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.337	.114			5.177	.000***
Evlilik Doyumu			-.214	-2.972		.003**
Mücadelecilik-Meydan Okuma			.089	.951		.343
Öz Yetkinlik			-.182	-1.999		.047*
Yaşama Bağlılık			-.089	-.869		.386
Kontrol			.053	.708		.480

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.15'deki bulgulara göre anne evlilik doyumu ve aile yılmazlığının birlikte anksiyete içe dönüklük düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır (R^2 (.11), $F = 5.177$, $p < .001$). Evlilik doyumu anksiyete içe dönüklük varyansının yaklaşık % 8'ini açıklarken (R^2 (.8), $F = 17.897$, $p < .001$), her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın % 11'ini açıklamaktadır. Buna göre, anksiyete içe dönüklüğün en iyi (anlamlı) yordayıcıları evlilik doyumu ($\beta = -.214$; $p < .01$) ile aile yılmazlığının öz yetkinlik boyutu ($\beta = -.182$; $p < .05$) olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumu ($t = -2.972$; $p < .01$) ve öz yetkinlik ($t = -1.999$; $p < .05$) düzeyleri yükseldikçe anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğü söylenebilir.

4.1.3.6. Beş- altı yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeyini yordamada babaların evlilik doyum düzeyi ile aile yılmazlığı düzeyinin rolü. Babaların evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeyinin birlikte çocukların sosyal duygusal uyum düzeyini yordayıp yordamadığını test etmek için çoklu regresyon analizi yapılmış ve bu amaçla evlilik doyumu ve aile yılmazlığı ayrı birer set olarak analize sokulmuştur.

Tablo 4.16

Beş -Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208)

	R	R ²	S.Beta Değeri	T	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.176	.031			6.613	.011*
Evlilik Doyumu			.176	2.572		.011*
Yordayıcı Değişkenler	.450	.203			10.262	.000***
Evlilik Doyumu			-.006	-.082		.935
Mücadelecilik- Meydan Okuma			.157	1.631		.104
Öz Yetkinlik			.285	2.858		.005**
Yaşama Bağlılık			.124	1.234		.219
Kontrol			-.174	-2.420		.016*

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.16'daki bulgulara göre baba evlilik doyumu ve aile yılmazlığının birlikte sosyal yetkinlik düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır (R^2 (.20), $F = 10.262$, $p < .001$). Evlilik doyumu sosyal yetkinlik varyansının yaklaşık % 3'ünü açıklarken (R^2 (.3), $F = 6.613$, $p < .05$), her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın % 20'sini açıklamaktadır. Buna göre, sosyal yetkinliğin en iyi (anlamlı) yordayıcıları aile yılmazlığının öz yetkinlik boyutu ($\beta = -.285$; $p < .01$) ve kontrol boyutu ($\beta = -.176$; $p < .05$) olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, öz yetkinlik ($t = 2.858$; $p < .01$) düzeyi yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiği, kontrol ($t = -2.420$; $p < .05$) düzeyi yükseldikçe ise sosyal yetkinliğin düştüğü söylenebilir. Tablodaki bulgular ayrıca, baba evlilik doyumunun tek başına sosyal yetkinliği yordamasına rağmen, aile yılmazlığı değişkeni ile birlikte analize alındığında, bu yordayıcı rolün aile yılmazlığı tarafından baskılandığı görülmektedir.

Tablo 4.17

Beş -Altı Yaş Çocuklarının Kızgınlık-saldırganlık Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208)

	R	R ²	S.Beta Değeri	T	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.330	.109			25.186	.000***
Evlilik Doyumu			-.330	-5.019		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.364	.132			6.167	.000***
Evlilik Doyumu			-.299	-4.083		.000***
Mücadelecilik- Meydan Okuma			.016	.163		.871
Öz Yetkinlik			.091	.876		.382
Yaşama Bağlılık			-.224	-2.140		.034*
Kontrol			.041	.552		.581

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.17'deki bulgulara göre baba evlilik doyumu ve aile yılmazlığının birlikte kızgınlık-saldırganlık düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır. ($R^2 (.13)$, $F = 6.167$, $p < .001$). Evlilik doyumu kızgınlık-saldırganlık varyansının yaklaşık % 11'ini açıklarken ($R^2 (.11)$, $F = 25.186$, $p < .001$), her iki değişken seti söz konusu varyansın %13'ünü açıklamaktadır. Buna göre, kızgınlık-saldırganlığın en iyi (anlamlı) yordayıcıları evlilik doyumu ($\beta = -.299$; $p < .001$) ile aile yılmazlığının yaşama bağlılık boyutu ($\beta = -.224$; $p < .05$) olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, evlilik doyumu ($t = -4.083$; $p < .001$) ve yaşama bağlılık ($t = -2.140$; $p < .05$) düzeyi yükseldikçe kızgınlık- saldırganlık düzeyinin düştüğü söylenebilir.

Tablo 4.18

Beş-Altı Yaş Çocuklarının Anksiyete-İçedönüklük Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyumu ile Aile Yılmazlığı Düzeyinin rolü (N=208)

	R	R ²	S.Beta Değeri	T	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.319	.102			23.327	.000***
Evlilik Doyumu			-.319	-4.830		.000***
Yordayıcı Değişkenler	.396	.156			7.492	.000***
Evlilik Doyumu			-.227	-3.145		.002**
Mücadelecilik- Meydan Okuma			.105	1.060		.291
Öz Yetkinlik			-.233	-2.267		.024*
Yaşama Bağlılık			-.124	-1.198		.232
Kontrol			.194	2.624		.009**

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.18'deki bulgulara göre baba evlilik doyumu ve aile yılmazlığının birlikte anksiyete içe dönüklük düzeyi varyansına katkıları anlamlıdır ($R^2 (.16)$, $F = 7.492$, $p < .001$). Evlilik doyumu anksiyete içe dönüklük varyansının % 10'unu açıklarken ($R^2 (.10)$, $F = 23.327$, $p < .001$), her iki değişken seti birlikte söz konusu varyansın yaklaşık % 16'sını açıklamaktadır. Buna göre, anksiyete içe dönüklüğün en iyi (anlamlı) yordayıcıları sırasıyla evlilik doyumu ($\beta = -.227$; $p < .01$) ile aile yılmazlığının öz yetkinlik ($\beta = -.233$; $p < .05$) ve kontrol ($\beta = .194$; $p < .01$) boyutları olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında evlilik doyumu ($t = -3.145$; $p < .01$) ve öz yetkinlik ($t = -2.267$; $p < .05$) düzeyi yükseldikçe anksiyete-içedönüklüğün düştüğü, kontrol ($t = 2.624$; $p < .01$) düzeyi yükseldikçe anksiyete-içedönüklüğün yükseldiği söylenebilir.

4.1.3.7. Anne babaların evlilik doyum düzeyini yordamada aile yılmazlığının rolü. Anne babaların evlilik doyum düzeyini yordamada aile yılmazlık düzeyinin rolünü

belirlemek için evlilik doyum düzeyi bağımlı, aile yılmazlık düzeyi ise bağımsız değişken olarak ele alınmış ve bulgular aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 4.19

Anne Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Aile Yılmazlığı Düzeyinin Rolü (N=208)

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.392	.154			9.208	.000***
Mücadecilik- Meydan Okuma			.002	.025		.980
Öz Yetkinlik			.252	2.901		.004**
Yaşama Bağlılık			.201	2.030		.044*
Kontrol			-.064	-.880		.380

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 4.19'deki bulgulara göre anne evlilik doyumunun aile yılmazlığı düzeyi varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 (.15)$, $F=9.208$, $p < .001$). Diğer bir ifade ile anne evlilik doyumunu söz konusu varyansın % 15'ini açıklamaktadır. Buna göre evlilik doyumunun en iyi (anlamlı) yordayıcıları sırasıyla aile yılmazlığının öz yetkinlik ($\beta = .252$; $p < .01$) ve yaşama bağlılık ($\beta = .201$; $p < .05$) boyutları olmuştur. Bu bulgular regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, öz yetkinlik ($t = 2.901$; $p < .01$) ve yaşama bağlılık ($t = 2.030$; $p < .05$) düzeyleri yükseldikçe evlilik doyum düzeyinin de yükseldiği söylenebilir.

Tablo 4.20

Babaların Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Aile Yılmazlığı Düzeyinin Rolü (N=208)

	R	R ²	S. Beta Değeri	t	F	P
Yordayıcı Değişkenler	.444	.197			12.468	.000***
Mücadecilik- Meydan Okuma			-.125	-1.298		.196
Öz Yetkinlik			.410	4.290		.000***
Yaşama Bağlılık			.194	1.950		.053
Kontrol			-.098	-1.369		.173

*** $p < .001$

Tablo 4.20'deki bulgulara göre baba evlilik doyumunun aile yılmazlığı düzeyi varyansına katkısı anlamlıdır ($R^2 (.20)$, $F=12.468$, $p < .001$). Diğer bir ifade ile baba evlilik doyumunu söz konusu varyansın yaklaşık % 20'sini açıklamaktadır. Buna göre evlilik doyumunun en iyi (anlamlı) yordayıcısı öz yetkinlik ($\beta = .410$, $p < .001$) olmuştur. Bu bulgu regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t değeri ile birlikte yorumlandığında, öz yetkinlik ($t = 4.290$; $p < .001$ düzeyi yükseldikçe evlilik doyum düzeyinin de yükseldiği söylenebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar, araştırmaya temel olan alt problemler bağlamında tartışılmış ve elde edilen bulgulara ilişkin yorumlara ve ilgili önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada okul öncesi eğitim alan beş-altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumu, anne-babalarının evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

5.1.1. Sosyal Duygusal Uyum, Anne Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Değişkenlerinin İlişkilerine Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Araştırmada sosyal duygusal uyum, anne evlilik doyumu ve aile yılmazlığı değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yapılan korelasyon analizleri, sosyal duygusal uyumun sosyal yetkinlik boyutunun; anne evlilik doyumu, aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kontrol boyutları ile pozitif; sosyal duygusal uyumun kızgınlık-saldırganlık boyutunun anne evlilik doyumu ile negatif; sosyal duygusal uyumun anksiyete-içedönüklük boyutunun anne evlilik doyumu, aile yılmazlığının öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca, anne evlilik doyumu ile aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki tespit edilmiştir.

Bu bulgular ışığında anne evlilik doyumu, aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık ve kontrol düzeyleri yükseldikçe sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiği; anne evlilik doyumu yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyinin düştüğü; anne evlilik doyumu, aile yılmazlığının öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları yükseldikçe anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğü söylenebilir. Ayrıca aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları yükseldikçe; anne evlilik doyum düzeyinin de yükseldiği düşünülebilir.

Araştırmadan elde edilen bulgular alan yazın ile paralellik göstermektedir. Fishman ve Meyers (2000) annelerin ve babaların evlilikten aldıkları doyum düzeyi ile çocukların psikolojik uyumsuzluk belirtileri arasında anlamlı derecede ilişki olduğunu; Gottman ve

Katz (1989) evlilik doyumu düşük olan ailelerden gelen çocukların akranlarıyla oynamaya daha düşük düzeyde istekli olduklarını ve akranlarıyla ilişkilerinin olumsuz yönde olduğunu; Robinson ve Neece (2015) evlilik doyumunun ailesel stres ve çocuklarda görülen davranış sorunları ile anlamlı derecede ilişkili olduğunu ve evlilik doyumu düşük olan ebeveynlerin ailelerinde stresin ve çocuklarında görülen davranış problemlerinin daha fazla olduğunu; Yüksel ve Canel (2012) evlilik doyum düzeyi düşük olan annelerin çocuklarının evlilik doyum düzeyi orta ve yüksek olan annelerin çocuklarına kıyasla daha fazla zorlayıcı-yıkıcı davranışlar gösterdiğini saptamışlardır.

Ayrıca, Vaez, Indran, Abdollahi, Juhari ve Mansor (2015) evlilik ilişkisinin çocukların davranışlarını nasıl etkilediğini araştırmak için 27 güncel çalışmayı seçip incelemişlerdir. Araştırma da seçilen tüm çalışmaların evlilik bağının çocuk uyumu ve davranışı üzerinde dolaylı ya da dolaysız olarak etkiye sahip olduğu görülmüştür. Araştırmacılar, çatışmanın çok olduğu ailelerden gelen çocukların ergenlik dönemlerinde psikopatolojik gelişimsel sorunlarla karşılaşma riskine sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Okul öncesi çocukların sosyal duygusal uyumu ve evlilik ilişkisi ile ilgili yapılan alanyazınındaki çalışmalar incelendiğinde, sosyal duygusal uyumun birçok değişken ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Güven ve Erden (2014) çocukların evlilik çatışmasını çok sık ve yoğun algılaması ve bu durumu ailenin bütünlüğüne ilişkin tehdit olarak yorumlayıp bu çatışmalardan kendilerini sorumlu tutmasının birçok davranış sorunu için risk faktörü oluşturduğunu belirtmişlerdir. Jekielek (1998) evlilik çatışmasının ve evlilikteki bozulmanın çocuklarda anksiyete, içe kapanıklık ve depresyonu arttırdığını saptamıştır. Kibar (2008) ailelerin işlevleri sağlıksızlaştıkça, çocuklarda görülen davranış sorunlarının arttığını belirtmiştir. Doh ve diğ. (2012) evlilik çatışması yaşayan annelerin çocuklarının saldırgan davranışlarının, bütünüyle annelerin çocuklarına kötü muamelesinden kaynaklandığını saptamışlardır. Kızıldağ ve Şendil (2006) evlilik çatışmasının yüksek olduğu ailelerden gelen çocukların davranış problemlerinin, evlilik çatışması düşük ailelerden gelen çocuklara göre daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Weaver ve Schofield (2015) boşanmış ailelerden gelen çocukların, annesi babası birlikte olan çocuklara göre daha fazla davranış problemi yaşadığını belirtmişlerdir. Ayrıca boşandıktan sonra ev ortamının daha az destekleyici olması, annenin daha fazla depresif olması ve eve giren gelirin düşük olması durumunda çocukların davranış problemi gösterme olasılığının yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre; çocukların evlilik çatışmasını sık ve yoğun yaşaması, ailenin işlevlerini yerine getirememesi, ailenin boşanma yoluyla parçalanması, evlilik çatışması yaşayan annelerin çocuklarına kötü muamelede bulunmasının çocuklarda görülen birçok davranış ve uyum problemi ile ilişkili olduğu ve çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinde kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük davranışlarını arttırma yönünde rol oynadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, eldeki çalışma bulgularının anne evlilik doyumu yükseldikçe çocukların kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğü bulgusuyla paralellik göstermektedir.

Alan yazına bakıldığında sosyal duygusal uyum ve aile yılmazlığını birlikte konu alan araştırmalara rastlanmamıştır. Aile yılmazlığının alt boyutu olan yaşama bağlılığın tam tersi yaşamdan keyif alamama olarak tanımlanabilecek depresyon ve çocukların sosyal duygusal uyumu ile ilgili alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde; Kouros, Merrilees ve Cummings (2008) ebeveynlerin depresyon durumlarının çocukların duygusal güvensizliğinde aracılık rolü oynadığını; Keller, Cummings ve Peterson (2009) babaların depresif belirtilerinin çocukların anksiyete içe kapanıklık gibi içselleştirici uyum problemleri üzerindeki etkisinde evlilik çatışmasının rol oynadığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlar eldeki çalışma bulgularının annen yaşama bağlılık düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiği ve anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğü bulgusuyla paralellik göstermektedir.

5.1.2. Sosyal Duygusal Uyum, Baba Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Değişkenlerinin İlişkilerine Yönelik Tartışma ve Sonuçlar

Yapılan korelasyon analizleri; sosyal duygusal uyumun sosyal yetkinlik boyutunun baba evlilik doyumu, aile yılmazlığının mücadecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık boyutları ile pozitif; sosyal duygusal uyumun kızgınlık-saldırganlık boyutunun evlilik doyumu, aile yılmazlığının mücadecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık boyutları ile negatif; sosyal duygusal uyumun anksiyete-içedönüklük boyutunun evlilik doyumu, aile yılmazlığının öz yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca evlilik doyumunun aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bulgular ışığında; baba evlilik doyumu, aile yılmazlığının mücadelecilik-meydan okuma, öz yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları yükseldikçe sosyal yetkinlik

düzeinin yükseldiği; baba evlilik doyumu, aile yılmazlığının mücadecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik, yaşama bağlılık boyutları yükseldikçe kızgınlık-saldırganlık düzeyinin düştüğü; baba evlilik doyumu, aile yılmazlığının öz yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları yükseldikçe anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğü söylenebilir. Ayrıca aile yılmazlığının mücadecilik-meydan okuma, öz-yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları yükseldikçe, baba evlilik doyum düzeyinin de yükseldiği düşünülebilir.

Kwok, Ling, Leung, Li (2013) babalık öz yeterliliği ile evlilik doyumunun baba katılımının önemli pozitif yordayıcıları olduğunu belirtmişlerdir. Babaların çocuklarıyla etkileşime katılmalarını desteklemek için evlilik doyumunun artırılması ve baba öz yeterliliğinin geliştirilmesinin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu bulgu, aile yılmazlığının öz-yetkinlik boyutu yükseldikçe baba evlilik doyum düzeyinin yükseldiği bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

5.1.3. Beş- Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Anne Evlilik Doyumu ve Aile Yılmazlığı Düzeyinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

Araştırma sonucunda anne evlilik doyum düzeyinin; çocukların sosyal duygusal uyumunun sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük alt boyutları ile olan değişkenliğindeki rolünün anlamlı olduğu görülmüştür. Anne evlilik doyumunun; çocukların sosyal yetkinlik toplam varyansını yaklaşık %5, kızgınlık-saldırganlık toplam varyansını yaklaşık % 6, anksiyete-içedönüklük toplam varyansını ise % 8 oranında açıkladığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda anne aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi varyansına katkısının anlamlı olduğu; anne aile yılmazlık düzeyinin, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi toplam varyansını % 16 oranında açıkladığı ve sosyal yetkinliğin anlamlı yordayıcısının aile yılmazlığının öz yetkinlik boyutu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, annelerin öz-yetkinlik düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin de yükseldiğini göstermektedir.

Anne aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi varyansına anlamlı bir katkısı olmadığı görülürken; anne aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyi varyansına katkısının anlamlı olduğu; anne aile yılmazlık düzeyinin çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyi toplam varyansını yaklaşık % 8 oranında açıkladığı ve anksiyete-içedönüklüğün anlamlı yordayıcısının öz yetkinlik olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgudan hareketle anne öz yetkinlik düzeyi yükseldikçe çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyinin azaldığı söylenebilir.

Yapılan analizler sonucunda anne evlilik doyum ve aile yılmazlığı düzeylerinin birlikte çocukların sosyal duygusal uyumunun sosyal yetkinlik alt boyutunu yaklaşık % 17 oranında yordadığı, en güçlü yordayıcının aile yılmazlığının öz yetkinlik boyutu olduğu görülmüştür. Bu bulgular annelerin öz yetkinlik düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Yapılan analizler sonucunda ayrıca anne evlilik doyumunun tek başına sosyal yetkinliği yordamasına rağmen, aile yılmazlığı değişkeni ile birlikte analize alındığında, bu yordayıcı rolün aile yılmazlığı tarafından baskılandığı tespit edilmiştir.

Araştırmada anne evlilik doyum ve aile yılmazlığı düzeylerinin birlikte çocukların sosyal duygusal uyumunun kızgınlık-saldırganlık alt boyutunu yaklaşık % 6 oranında yordadığı, en güçlü yordayıcının ise evlilik doyum olduğu görülmüştür. Bu bulgu, annelerin evlilikten aldıkları doyum yükseldikçe çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyinin düştüğünü göstermektedir.

Araştırmada anne evlilik doyum ve aile yılmazlığının birlikte çocukların sosyal duygusal uyumunun anksiyete içedönüklük alt boyutunu % 11 oranında yordadığı, en güçlü yordayıcı değişkenlerin ise evlilik doyum ve aile yılmazlığının öz yetkinlik boyutu olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, annelerin evlilikten aldıkları doyum ve öz yetkinlik düzeyleri yükseldikçe çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğünü göstermektedir.

5.1.4. Beş- Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyum Düzeyini Yordamada Baba Evlilik Doyum ve Aile Yılmazlığı Düzeylerinin Rolüne İlişkin Tartışma ve Sonuçlar

Araştırma sonucunda baba evlilik doyum düzeyinin çocukların sosyal duygusal uyumunun sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük alt boyutları ile olan değişkenliğindeki rolünün anlamlı olduğu görülmüştür. Baba evlilik doyumunun çocukların sosyal yetkinlik toplam varyansını yaklaşık % 3, kızgınlık-saldırganlık varyansını yaklaşık % 11, çocukların anksiyete-içedönüklük toplam varyansını ise % 10 oranında açıkladığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda baba aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi varyansına katkısının anlamlı olduğu; baba aile yılmazlık düzeyinin çocukların

sosyal yetkinlik düzeyi toplam varyansını % 20 oranında açıkladığı ve sosyal yetkinliğin anlamlı yordayıcılarının öz yetkinlik ve kontrol değişkenleri olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, baba öz-yetkinlik düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiğini; baba kontrol düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin düştüğünü göstermektedir.

Baba aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların kızgınlık-saldırganlık düzeyi varyansına katkısının anlamlı olduğu; baba aile yılmazlık düzeyinin çocuklarının kızgınlık-saldırganlık düzeyi toplam varyansını % 6 oranında açıkladığı ve kızgınlık-saldırganlığın anlamlı yordayıcısının yaşama bağlılık olduğu görülmüştür. Bu bulgu, baba yaşama bağlılık düzeyi yükseldikçe çocukların kızgınlık saldırganlık düzeyinin düştüğünü göstermektedir.

Baba aile yılmazlığı düzeyinin, çocukların anksiyete-içe dönüklük düzeyi varyansına katkısı % 12 oranında anlamlı bulunmuştur. Anksiyete-içe dönüklüğünün anlamlı yordayıcılarının öz yetkinlik ve kontrol olduğu görülmüştür. Bu bulgulardan hareketle baba öz yetkinlik düzeyi yükseldikçe çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğü, baba kontrol düzeyi yükseldikçe çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyinin yükseldiği söylenebilir.

Araştırma sonucunda baba evlilik doyumu ve aile yılmazlığının birlikte; çocukların sosyal duygusal uyumunun sosyal yetkinlik alt boyutunu % 20 oranında yordadığı en güçlü yordayıcı değişkenlerin, aile yılmazlığının öz yetkinlik boyutu ve kontrol boyutu olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle baba öz yetkinlik düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin yükseldiği, babaların kontrol düzeyi yükseldikçe ise çocukların sosyal yetkinlik düzeyinin düştüğü söylenebilir. Ayrıca yapılan analizler sonucunda baba evlilik doyumunun tek başına sosyal yetkinliği yordamasına rağmen, aile yılmazlığı değişkeni ile birlikte analize alındığında, bu yordayıcı rolün aile yılmazlığı tarafından baskılandığı tespit edilmiştir.

Araştırmada baba evlilik doyumu ve aile yılmazlığı düzeylerinin birlikte; çocukların sosyal duygusal uyumunun kızgınlık-saldırganlık alt boyutunu yaklaşık %13 oranında yordadığı, en güçlü yordayıcılarının ise evlilik doyumu ve aile yılmazlığının yaşama bağlılık boyutu olduğu görülmüştür. Bu bulgular, babaların evlilikten aldıkları doyum yükseldikçe ve yaşama bağlılık düzeyleri arttıkça çocuklarının kızgınlık-saldırganlık düzeyinin düştüğünü göstermektedir.

Araştırmada baba evlilik doyumu ve aile yılmazlığının birlikte; çocukların sosyal duygusal uyumunun anksiyete içedönüklük alt boyutunu % 16 oranında yordadığı, en güçlü yordayıcı değişkenlerin ise evlilik doyumu ve aile yılmazlığının öz yetkinlik ve kontrol boyutları olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular; babaların evlilikten aldıkları doyum ve öz yetkinlik düzeyleri yükseldikçe çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyinin düştüğünü, babaların kontrol düzeyi yükseldikçe ise çocukların anksiyete-içedönüklük düzeyinin arttığını göstermektedir.

5.1.5. Anne Babaların Evlilik Doyum Düzeyini Yordamada Aile Yılmazlığının Rolü

Anne babaların evlilik doyum düzeyini yordamada aile yılmazlık düzeyinin rolünü belirlemek için evlilik doyum düzeyi bağımlı, aile yılmazlık düzeyi ise bağımsız değişken olarak ele alınmış ve incelenmiştir.

Araştırma sonucunda anne evlilik doyumunun, aile yılmazlığı düzeyi varyansına katkısının anlamlı olduğu ve aile yılmazlığı toplam varyansını % 15 oranında açıkladığı görülmüştür. Buna göre anne evlilik doyumunun en güçlü yordayıcılarının aile yılmazlığının öz yetkinlik ve yaşama bağlılık boyutları olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle annelerin öz yetkinlik ve yaşama bağlılık düzeyleri yükseldikçe evlilikten aldıkları doyum düzeyinin de yükseldiği söylenebilir.

Araştırmada son olarak baba evlilik doyumunun, aile yılmazlığı düzeyi varyansına katkısının anlamlı olduğu ve aile yılmazlığı toplam varyansını % 20 oranında açıkladığı görülmüştür. Buna göre baba evlilik doyumunun en güçlü yordayıcısının aile yılmazlığının öz yetkinlik boyutu olduğu görülmüştür. Bu bulgu, babaların öz yetkinlik düzeyi yükseldikçe evlilikten aldıkları doyum düzeyinin de yükseldiği göstermektedir.

Alan yazına bakıldığında aile yılmazlığı ve evlilik doyumu ile ilişkili sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Yapılan çalışmalardan elde edilen bulgular alan yazınında yapılan çalışmalarla da tutarlılık göstermektedir (Bradley ve Hojjat, 2017; Buluş ve Bağcı 2016; Huber ve ark., 2010). Bradley ve Hojjat (2017) araştırmalarında yılmazlığın evlilik doyumunun önemli yordayıcılarından biri olduğunu ifade ederek ve evlilik doyumu ile yılmazlık arasında olumlu bir ilişki tespit etmişlerdir. Bradley ve Hojjat'a (2017) göre, yılmaz bireyler, ilişkilerinin geleceği hakkında daha iyimserdirler ve evlilik sorunlarına yaratıcı çözümler bulma konusunda kendilerine güvenerek zorluklarla baş etme stratejilerini kullanırlar. Bu açıdan bakıldığında anne ve babaların yılmazlık özelliklerini ve yeterliklerini kazanmaları, evliliklerinde giderilmeyen ihtiyaçlardan dolayı çıkması

muhtemel sorunlarının daha yapıcı bir şekilde çözümlenmesine yardımcı olarak evlilikten alınan doyumun artmasını sağlayabilmektedir.

Huber ve ark (2010) eşlerin yılmazlık özellikleri olan pozitif adaptasyon stili, yüksek öz yeterlilik ve olumlu bakış açısının ilişkide daha fazla güven ve evlilik doyumunu ile ilişkili olduğunu bildirmişlerdir. Buluş ve Bağcı (2016) evlilik doyumunu yordamada aile yılmazlığı ve iletişim becerilerinin rolünü inceledikleri araştırmalarında, kadın ve erkek yılmazlık düzeyleri ve iletişim becerilerinin birlikte evlilik doyumunu anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşmışlardır. Dolayısıyla aile üyelerinin birbirine bağlılığı, ailenin yılmazlığı, aile içi iletişim ve ailenin olaylara yüklediği anlam ailenin birlik ve bütünlüğünü koruyan çok önemli süreçler olarak bilinmektedir (Patterson, 2002).

Evlilik doyumunu ile ilgili yapılmış alan yazınındaki diğer çalışmalara bakıldığında, evlilik doyumunda aile yılmazlığının alt boyutları ile ilişkili davranışların rol oynadığını gösteren bulgular bulunmaktadır. Taşköprü (2013) evlilikte doyum arttıkça stresle başa çıkma stratejilerinden kendine güven, iyimser yaklaşım ve sosyal destek arama çabaları artarken çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım tarzlarının azaldığını; Canel (2007) ailede problem çözme becerisi geliştikçe, evli bireylerin evlilik doyumlarının, evlilik uyumlarının, evlilik ilişkisinden duyulan mutluluğun, eşlerine duydukları yakınlığın arttığını; eşle yaşanan çatışmaların ve eşlerine karşı duyulan öfkenin azalmakta olduğunu; Kronmüller ve diğ. (2011) uzun vadeli depresyon seyrinde zamanla evlilik doyumunun azaldığını; Güven ve Sevim (2007) evlilikte problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu birinci sırada yordadığını; Greff ve Buryne (2000) işbirliğine dayalı çatışma yönetim tarzının hem çift evlilik doyumunu hem de eş (bireysel) evlilik doyumunu arasında en yüksek korelasyona sahip olduğunu; Kwok, Cheng, Chow ve Ling (2015) eşler arasındaki işbirliği ve baba katılımının fazla olmasının daha düşük stres ve daha fazla anne evlilik doyumunu ile ilişkili olduğunu; Zara ve Yücel (2017) çözümlenmeyen çatışmaların evlilik doyumunu azalttığını, sorumluluklarını yerine getiren ve başkalarının duygularına duyarlı değil ile lider ve başat olma eril karakteristik özelliklerinin evlilik doyumunu artırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu bulgulara göre stresle başa çıkma ile problem çözme becerilerine sahip oluşun, yaşamdan keyif almanın, işbirliğine dayalı çatışma çözme şeklinin ve evlilikte sorumlukları yerine getirmenin aile yılmazlığı güçlendiren olumlu kaynaklar olduğu görülmektedir. Bu kaynakların ise evlilik doyumunu artırma yönünde önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Bu sonuçlar araştırmanın, aile yılmazlığının

yaşama bağlılık ve öz yetkinlik düzeylerinin evlilik doyumunu yordadığına ilişkin bulgusuyla genel olarak paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak, okul öncesi eğitim alan 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumu, anne ve babaların evlilik doyumunu ve aile yılmazlığı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediğimiz araştırmamızda; çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerini yordamada anne babaların evlilik doyum düzeyi ve aile yılmazlığı düzeyinin önemli rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca anne ve babaların evlilik doyum düzeyini yordamada aile yılmazlığı düzeyinin de önemli rol oynadığı söylenebilir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular neticesinde anne babanın evlilik ilişkisinden aldığı doyum düzeyinin ve ailelerin yılmazlık özelliği gösterebilme düzeylerinin; çocukların hem sosyal duygusal uyum sürecinin olumlu bir şekilde sürdürebilmesinde, hem de aile bağlarının güçlendirilmesinde önemli kavramlar olduğu görülmektedir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

Çocukların sosyal duygusal gelişim sürecinin başarıyla ilerleyebilmesinde önemli ve büyük bir paya sahip olan ailede, eşlerin evlilikten aldıkları doyumunu yükseltmek aileyi güçlendirmek ve zorluk durumlarında yılmazlığını artırabilmek için ailelere ve eğitimcilere büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Evlilik doyumunu artırmak, aileyi güçlendirmek, anne ve babalara yılmazlık özellikleri kazandırabilmek için; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, MEB ve YÖK tarafından, evli bireylerin veya evlenecek olan çiftlerin bilgi, beceri ve farkındalıklarını arttıracak aile yılmazlığı, evlilik doyumunu gibi konularda psiko-eğitim programlarının geliştirilip uygulanmasının ve eğitim-öğretim programlarına ilgili derslerin eklenmesinin katkı sağlayıcı olacağına inanılmaktadır. Yine bu amaca hizmet etmesi için, aile sistemini sağlıklı işleyen bir yapıya dönüştürmek maksadıyla, aile rehberlik ve danışmanlık sistemlerinin tüm ailelerin faydalanabileceği bir biçimde yurt genelinde kurumsallaştırmanın önemli bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir (Buluş ve Bağcı, 2016).

5.2.2. Gelecek Çalışmalara Yönelik Öneriler

Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda çocukların sosyal duygusal gelişimleri üzerinde büyük öneme sahip olan ailelerin, aile içi ilişkilerinin düzenlenmesinde önemli bir kavram olan evlilik doyumunu arttırmaya ve evlilik ilişkisini geliştirmeye yönelik eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır. Anne ve babaların zorluklarla etkili bir şekilde baş

edebilmelerini sağlayan ve problem çözmeye becerilerini geliştirip yılmazlıklarını güçlendiren psikoeğitim programları hazırlanıp grup çalışmaları yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (1998). *Ankara'da sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu genel müdürlüğü'ne bağlı sosyal hizmet kuruluşlarında çalışan üniversite mezunu evli personelin evlilik doyumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 73521).
- Andersson, B. E. (1989). Effect of public day care: A longitudinal study. *Child Development*, 60, 857-866.
- Avcı, N. (2004). *Gelişimde 0-3 yaş 'yaşama merhaba'*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aydoğmuş, K. (2006). Çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları. İçinde H.Yavuzer (Ed.), *Ana baba okulu* (146-158). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aziz, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri ve teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Azizoğlu Binici, S. ve Hovardaoğlu, S. (1996). Evlilik için karşılaştırma düzeyi ölçeğinin (EKDÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(38), 66-76.
- Azlan, R. İ. ve Yusoff, F. (2015). Assessing the relationship between quality of life and marital satisfaction among Malaysian married couples. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 2, 65-71.
- Bahr, S. J. , Chappell, C. B., ve Leigh, G. K. (1983). Age at marriage, role enactment, role consensus and marital satisfaction. *Journal Of Marriage And The Family*, 45 (4), 795-803.
- Bayhan, S. P. ve Artan, İ. (2005). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Bayraklı, H. (2010). *Zihinsel engelli ve engelli olmayan çocuğa sahip annelerde yılmazlığa etki eden değişkenlerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 309512)
- Başal, H.A. (2004). *Gelişim ve psikolojisi "Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim"*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Başal, H.A. (2007) Geçmiş yıllarda Türkiye'de çocuklar tarafından oynanan çocuk oyunları. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 243-266.
- Berk, L.E. (2013). *Çocuk gelişimi* (1. Basım). (A. Dönmez, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 2009).
- Bernier, A., Boileau, J. V., ve Lacharite, C. (2014). Marital satisfaction and quality of father-child interactions: the moderating role of child gender. *The Journal of Genetic Psychology*, 175(2), 105-117.

- Beyazkürk, D., Anliak, Ş., ve Dinçer, Ç., (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 26, 13-26.
- Bradbury, T.N., Fincham, F. D. ve Beach, S. R. H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 964-980.
- Bradley, J. M. ve Hojjat, M. (2017). A model of resilience and marital satisfaction. *The Journal of Social Psychology*, 157(5), 588-601.
- Buluş, M. (2014). Sağlıklı çocuk sağlıklı toplum ilişkisinde erken çocukluk eğitimi. *Yeni Türkiye*, 59, 470-480.
- Buluş, M. ve Bağcı, B. (2016). Evlilik doyumu: aile yılmazlığı ve etkili iletişim becerilerin rolü. *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 136-152.
- Buluş, M. ve Öztürk Samur, A. (2017). Beş- altı yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumunu yordamada ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterliğin rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41, 105-119.
- Büyüköztürk, Ş. (2016). Veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık.
- Çağ, P. ve Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişki ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 13-23.
- Canel, A. N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 210292).
- Çelik, M. (2006). *Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 205500).
- Cihan Güngör, H.(2007). *Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geliştirme*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 211681).
- Clavarino, A., Hayatbakhsh, M., Williams, G., Bor, W., Callaghan, M., ve Najman, J. M. (2011). Depression following marital problems: different impacts on mothers and their children? A 21-year prospective study. *Soc Psychiatry Psychiatry Epidemiol*, 46, 833-841.
- Cohen, O., Slonim, I., Fıncı, R. ve Leichtentritt (2002). Family resilience: Israeli mother's perspectives. *The American Journal of Family Therapy*, 30, 173-187.
- Cumming ve Davies (2014). *Çocuklar ve Evlilik Çatışması- Aile Tartışması ve Çözümünün Etkisi* (1.Basım). (G. Şendil, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (2016). *Geliştiren anne-baba* (1.Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi

- Çorapçı, F., Aksan, N., Yalçın, D. A. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: Sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme-30 ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(2), 63-74.
- Dalkılıç, N. M. (2014). *Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kişiler arası problem çözme becerileri ile sosyal duygusal uyumlarının karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Daly, L. A. ve Perez, L.M. (2009). Exposure to media violence and other correlates of aggressive behavior in preschool children. *Early Childhood Research & Practice*, 1-13.
- Denham, S. A., Kimberley, A. B., Elizabeth, D., Jennifer, L., Sawyer, K., Auerbach-Major, S. ve Queenan, P. (2003). Preschool emotional competence: pathway to social competence?. *Child Development*, 74(1), 238-256.
- Denham, S. A. (2007). Dealing with feelings: How children negotiate the worlds of emotions and social relationship. *Romanian Association for Cognitive Science*, 9 (1), 1- 48.
- Dennis, T. A. ve Kelemen, D. A. (2009). Preschool Children's views on emotion regulation: Functional associations and implications for social-emotional adjustment. *Int J. Behav Dev*, 33(3), 243-252.
- Doh, H., Shin, N., Kim, M., Hong, J. Choi, M., Kim, S., (2012). Influence of marital conflict on young children's aggressive behavior in South Korea: The mediating role of child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 34 (9), 1742-1748.
- Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içedönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.
- Duruoğlu, E. ve Aral, N (2010). Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 160-172.
- Eldeleklioğlu, J. (2007). Kişilik gelişimi. İçinde M. E. Deniz (Ed), *Eğitim Psikolojisi* (123-175). Ankara: Maya Akademi.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1995). *Eğitim psikolojisi*, Ankara: Arkadaş Yayınları,
- Erden, Ş. (2012). Duygusal gelişim. İçinde M. E. Deniz (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim* (185-218) . Ankara: Maya Akademi.
- Er-Sabuncuoğlu, M. (2015). Genetik, çevre ve gelişim. İçinde F.Turan ve A.İ. Yükselen (Ed.), *Her yönüyle okul öncesi eğitim 1* (82-102). Ankara: Hedef Yayın CS Basım Yayın.
- Ertan, Ö. (2002). *The role of attachment styles in partner pairing and satisfaction within marriage in critical and non-critical stages*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 113947).

- Eskin, M. (2012). Evlilik terapisine başvuran çiftlerin evlilik doyumu ve evlilik terapisindeki görüşleriyle ilişkili etmenler. *Klinik Psikiyatri*, 15, 226-237.
- Field, H. (1991). Quality infant day-care and grade school behavior and performance. *Child Development*, 62, 863-870.
- Fishman, E. A. ve Meyers, S. A. (2000). Marital satisfaction and child adjustment: direct and mediated pathways. *Contemporary Family Therapy*, 22(4), 437- 452.
- Flair, I. (2013). Social Skills. Salem Press Encyclopedia
- Gander, M. J. ve Gardiner, H.W. (2015). Çocuk ve ergen gelişimi (8. Basım) (Dönmez, A. ve Çelen. N, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi (Orijinal çalışma basım tarihi:1989)
- Garabiles, M. R., Ofreneo, M.A.P. ve Hall, B.J., (2017). Towards a model of resilience for transnational families of Filipina domestic workers. *Plos One*, 12(8), 1-20.
- Gladding, S. T. (2011). *Aile terapistisi: tarihi-kuram ve uygulamaları*. Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Gottman, J. M.,ve Katz, L. F. (1989). Effects of marital discord on young children's peer interaction and health. *Developmental Psychology*, 25 (3), 373-381.
- Gökçe, F. (2013). *5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumları ile annelerin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 370480).
- Görmez, E. (2014). *Lise öğrencilerinin kitle iletişim araçlarını kullanma durumları ile güvengenlik özelliklerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 366538).
- Graham, A. A. ve Coplan, J. R. (2012). Shyness, sibling relationships and young children's socioemotional Adjustment at preschool. *Journal of Research in Childhood Education*, 26 (4), 435-449.
- Greeff, A.P., ve Bruyne, T. (2000). Conflict Management Style and Marital Satisfaction. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 26, 321-334.
- Greff, A.P., ve Berg, E.V. (2013). Resilience in families in which a child is bullied. *British Journal of Guidance & Counselling*, 41(5), 504-5147.
- Grych, J. H., ve Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108, 267-290.
- Güner, A. Z. (2008). *Eğitici drama uygulamalarının 5-6 yaş grubu çocukların sosyal-duygusal uyumlarına etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 219951).

- Güngör Aytar, A. (2013). Toplumsal ve Duygusal Gelişim. İçinde A. Ulusoy (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (97-138). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Günindi, N ve Kandır, A. (2012). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne ve babaların empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *IIB International Refereed Academic Social Sciences Journal*, 3(5). 35-46.
- Gür, Ç., Koçak, N., Demircan, A., Uslu, B., B., Şirin, N. ve Şafak, M. (2015). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 48-60 ay çocukların sosyal yetkinlik ve davranış değerlendirme durumlarının incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(180), 13-23.
- Güven, E. ve Erden, G. (2014). Çocuğun algıladığı evlilik çatışması ve davranış sorunları. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 32, 33-54.
- Güven, N. ve Sevim, S. A. (2007). İlişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar ve algılanan problem çözme becerilerinin evlilik doyumunu yordama gücü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 49-61.
- Hatunoğlu, A., Halmatov, M., ve Hatunoğlu, B.Y. (2012). Ailelerin sosyo ekonomik düzeylerine göre okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin incelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi*, 32, 1-15.
- Hazan, C. ve Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52 (3), 511-524.
- Hendrick, S. S. (2016). *Yakın İlişkiler Psikolojisi* (1.Baskı). (A. Dönmez, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal basım tarihi 2003).
- Hovardaoğlu, S. (1996). Sosyal mübadele: Evlilikle ilgili değerlendirmelere etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(36), 12-24.
- Huber, C. H., Navarro, R. L., Womble, W.M., ve Mumme, F. L. (2010). Family resilience and midlife marital satisfaction. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 18 (2), 136-145.
- Hünler, O. S. ve Gençöz, T. (2003). Boyun eğici davranışlar ve evlilik doyumu ilişkisi: Algılanan evlilik problemleri çözümünün rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 99-108.
- Işık, M. (2007). *Anasınıfına devam eden beş- altı yaş çocuklarına sosyal uyum ve beceri ölçeğinin uyarlanması ve uygulanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 207045).
- İnanlı, M. S. (2009). *Televizyondaki çocuk programlarının beş-altı yaş çocukları için sözel şiddet ve antisosyal sözcükler içerme durumunun incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 228414).
- İnci, E. (2012). Kişilik gelişimi. İçinde M.E. Deniz (Ed), *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* (221-266). Ankara: Maya Akademi.

- İpek, E. (2014). *Beş yaş çocuklarına verilen değerler eğitimi programının sosyal duygusal uyum düzeylerine etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 414485).
- Jekilelek, S.M.(1998). Parental conflict, marital disruption and children's emotional well-being. *Social Forces*, 76(3), 905-936.
- Kacı, O. (2015). *Okul öncesi 60-72 aylık dönem çocuğunun sosyal duygusal uyumda eğitsel oyunun etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Çanakkale. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 422897).
- Kandır, A. (2001). Çocuk gelişiminde okul öncesi eğitim kurumlarının yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151.
- Kandır, A. (2004). *Gelişimde 3-6 yaş "çocuğum büyüyor"*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Kandır, A. ve Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 4, 33-38.
- Kaner, S. ve Bayraklı, H. (2009). Zihinsel engelli olan ve olmayan çocuklu annelerde yılmazlık, sosyal destek ve stresle başa çıkma becerileri. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 8(15), 115-133.
- Kaner, S., Bayraklı, H. ve Güzeller C. O. (2011). Anne-babaların yılmazlık algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(2), 63-78.
- Kaner, S. ve Bayraklı, H. (2010). Aile yılmazlık ölçeği: Geliştirilmesi, geçerliği ve güvenilirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11(2), 47-62.
- Kansız, M. ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 12, 24-29.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (32.basım). Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.
- Keller, P.S., Cummings, E.M. ve Peterson, K.M. (2009). Marital conflict in the context of parental depressive symptoms: Implications for the development of children's adjustment problems. *Social Development*, 18(3), 536-555.
- Kızıldağ, Ö. ve Şendil, G.(2006). Evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkilerin bilişsel bağlam çerçevesinde incelenmesi. *Dergi Park Akademik*, 20(0), 1-20.
- Kibar, B. (2008). *Büyükanneleriyle yetişen ve yetişmeyen 5-6 yaş çocuklarının sosyo-duygusal gelişim düzeyleri, davranış sorunları ile aile işlevlerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 231865).

- Kibria, N. ve Jain, S. (2009). Cultural impacts of Sisumpur, Sesame Street, in Rural Bangladesh: views of family members of teachers. *Journal of Comparative Family Studies*, 57-75.
- Kobak, R. ve Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(6), 861-869.
- Koç Erdamar, G. (2013). Sosyal öğrenme kuramı. İçinde A. Ulusoy (Ed.), *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*, 208-243. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Koçyigit, S., Sezer, T. ve Yılmaz, E. (2015). 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri ile oyun becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12-1(23), 287-300.
- Kolak, A. M., ve Feagans, L. V. (2008). Family-level coparenting processes and child gender as moderators of family stress and toddler adjustment. *Infant and Child Development*, 17, 617-638.
- Korinek, L. ve Popp, P. A. (1997). Collaborative mainstream integration of social skills with academic instruction, *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 41(4). 148-152.
- Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 250901).
- Kouros, C. D., Merrilees, C. E. ve Cummings, E. M. (2008). Marital conflict and children's emotional security in the context of parental depression. *National Council on Family Relations*, 70(3), 684-697.
- Köksal Akyol, A. (2013). Psikoseksüel Gelişim. İçinde A. Ulusoy (Ed.), *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* (128- 137). Ankara: Anı Yayıncılık
- Kronmüller, K.T., Backenstrass, M., Victor, D., Postelnicu, I., Schenkenbach, C., Joest, K., Fiedler, P., ve Mundt, C. (2011). Quality of marital relationship and depression: Results of a 10-year prospective follow-up study. *Journal of Affective Disorders*, 128, 67-71.
- Kwok, S. Y. C. L., Ling, C. C. L., Leung, C. L. K. ve Li, J.C.M. (2013). Fathering self-efficacy, marital satisfaction and father involvement in Hong Kong. *J Child Fam Stud*, 22, 1051-1060.
- Kwok, S. Y. C. L., Cheng, L., Chow, B.W.Y. ve Li, J.C.M. (2015). The spillover effect of parenting on marital satisfaction among Chinese mothers. *J Child Fam Stud*, 24, 772-783.
- LaFreniere, P.J., ve Dumas, J.E. (1996). Social competence and behavior evaluation in children ages 3 to 6 years: the short form (SCBE-30). *Psychol Assess.* 8, 369-377.

- Lee, I., Lee, E-O, Kim, H. S., Park, Y. S., Song, M., ve Park H. Y. (2003). Concept development of family resilience: a study of Korean families with a chronically ill child. *Journal of Clinical Nursin*, 13, 636-645.
- Loprinzi, P. D. ve Davis, R. E. (2015). Secular trends in parent- reported television viewing among children in the United States, 2001-2012. *Child: care, health and development*, 42 (2), 288-291.
- Luthar, S.S., Cicchetti, D ve Becher, B. (2000). The construct of resilience: a critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
- Lynch, S.A. ve Simpson, C.G. (2010). Social skills: laying the foundation for success. *Dimensions Early Childhood*, 38(2), 3-11.
- Mandell, K. L.M, Gamble , W.C. ve Taylor, A.R.(2007). Family emotional climate and sibling relationship quality: in Taylor fluences on behavioral problems and adaptations in preschool-aged children, *Journal of Child and Family Studies*, 13, 61-73.
- McCubbin, H. I ve McCubbin M. A. (1988). Typologies of resilient families: emerging roles of social class and ethnicity. *National Council on Family Relations*, 37(3), 247-254.
- Miller, P. H. (2008). Gelişim psikolojisi kuramları. (Z. Gültekin, Çev.). Ankara: İmge Kitapevi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2002).
- Neria, Y., Guttman-Steinmetz, S., Koenen, K., Liat, L., Zakin, G. ve Dekel, R. (2001). Do attachment and hardiness relate to each other and to mental health in real-life stress?. *Journal of Social Personal Relationships*, 18(6), 844-858
- Oktay, A. (2000). Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem. (2. Baskı). İstanbul: Epsilon.
- Oktay, A. (2006). Okul Öncesi Dönemi (3-6 Yaş). İçinde H. Yavuzer (Ed), *Ana Baba Okulu* (39-51). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Olson, D. H. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22, 144-167.
- Osborne, J. W, ve Waters, E. (2002). *Multiple regression assumptions*. Eric Digest, ERIC Clearinghouse on Assessment and Evaluation College Park MD.
- Önder, A. (2005). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. İçinde A.Oktay ve Ö. Polat Unutkan (Ed.), *Okul öncesi eğitimde güncel konular* (131-146). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Öngider, N. (2013). Anne- baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(4), 420-440.
- Özbay, Y. ve Aydoğan, D. (2013). Aile yılmazlığı: Bir engele rağmen birlikte güçlenen aile. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 13(31), 129-146.

- Özbey, S. (2012). Ebeveynlerin evlilik uyumu ve algıladıkları sosyal destek ile altı yaş çocuklarının problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 43-62.
- Özgün, Ö. (2014). Çocukluk Gelişimi 1:Çocuk Gelişimi Kuramları. İçinde F. Turan ve A. İ. Yükselen (Ed.), Her yönüyle okul öncesi eğitim 1 (45-79). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Özgülven, İ. E. (2014). Evlilik ve aile terapisi (3.Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Palmer, B.B. ve Murphy, M. (2016). Love. Salem Press Encyclopedia of Health.
- Patterson, J. M. (2002). Integrating family resilience and family stress theory. *Journal of Marriage and Family*, 64. 349-360.
- Pope. C. (1996). Bebeğimin aylık gelişimi (2. Basım) (B. Pancarcı, Çev.). Ankara: Doruk Yayıncılık (Orijinal çalışma basım tarihi 1996).
- Renshaw, K.D., Blais, R.K. ve Smith, T.W. (2010). Components of negative affectivity and marital satisfaction: The importance of actor and anger. *Journal of Research in Personality*, 44, 328-334.
- Robinson, M., ve Neece, C.L. (2015). Marital satisfaction, parental stres, and child behavior problems among parents of young children with developmental delays. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 8, 23-46.
- Rose-Krasnor, L. (1997). The nature of social competence: a theoretical review. *Social Development*, 6(1), 111-135.
- Rosen-Grandan, J.E., Myers, J.E. ve Hattie, J.A. (2004). The relationship between, marital characteristics, marital interaction processes, and marital satisfaction. *Journal of Counseling Development*, 82, 58-68
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Orthopsychiatric Association*, 57 (3), 316-331.
- Salinas, D. ve Neitzel, C. (2017). Relations between children's level of responsiveness and resistance, maternal interaction behaviors and children's social behaviors with peers in school. *Journal of Research in Childhood Education*, 31(1), 84-102.
- Santrock, J. W. (2016). Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi (13.Basım) (G.Yüksel, Çev). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Seçer ve Sarı (2006). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen çocuklarının ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması olarak analizi. *Milli Eğitim*,172,126-142.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Yargı Yayınevi.

- Sette, S., Baumgartner, E., ve Schneider, B.H. (2014). Shyness, child-teacher relationship, and socio-emotional adjustment in a sample Italian preschool-aged children. *Infant and Child Development*, 23, 323-332
- Stackert, R.A. ve Bursik, K. (2003). Why am I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 34 (8), 1419–1429.
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 14 (43), 71-106.
- Sorias, O (1986). Sosyal beceriler ve değerlendirme yöntemleri, *Psikoloji Dergisi*, 5(20), 24-29.
- Şentürk, S. (2007). *5-6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi. İstanbul. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 221522).
- Şirvanlı, D. (1999). Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri I: davranış ve uyum problemleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6(1), 19-29.
- Ştefan, C.A. (2008). Short- term efficacy of a primary prevention program for the development of social-emotional competencies in preschool children. *Romanian Association for Cognitive Science*, 12(3), 285-307
- Taşköprü, M. (2013). *Evlilik doyumu ile problem çözme becerileri, stresle başa çıkma ve evlilik süresi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi, İstanbul. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 332630).
- Tezer, E. (1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik yaşamı ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Ünsal, F. Ö. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyumları ile davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul. YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edildi. (Tez no: 279841).
- Vaez, E., Indran, R., Abdollahi, A., Juhari, R., ve Mansor, M. (2015). How marital relations affect child behavior: review of recent research. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 10(4), 321-336.
- Walsh, F. (1996). The concept of family resilience: crisis and challenge. *Family Process*, 35(3), 261-281.
- Walsh, F. (2002). A family resilience framework: innovative practice applications. *Family Relations*, 51(2), 130-137.
- Walsh, F. (2016). Family resilience: a developmental systems framework. *European Journal of Developmental Psychology*, 13(3), 313-324.

- Wang, C., Hatzigiangi, M., Shahaecian, A., Murray, E. ve Harrison, L.J. (2016). The combined effects of teacher-child and peer relationships on children's social-emotional adjustment. *Journal of School Psychology*, 59, 1-11.
- Weaver, J. M. ve Schofield, T. J. (2015). Mediation and moderation of divorce effects on children's behavior problems. *Journal of Family Psychology*, 29 (1), 39-48.
- Yaşar, M. (2014). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişim. İçinde F.Turan ve A.İ. Yükselen (Ed.), Her yönüyle okul öncesi eğitim 1 (211-287). Ankara: Hedef CS Basın Yayın.
- Yıldırım, G. ve Karaman, N.G. (2016). Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal duygusal uyumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Turkish Studies*, 11(9), 965-978.
- Yavuzer, H. (2006). Ana-baba okulu (12. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2015). Evlilik okulu (11. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2016). Çocuk psikolojisi (39. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (1985). Çocuk ruh sağlığı (9.Baskı). Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yüksel, M. ve Canel, A. N. (2012). The analysis of social competency and anti-social behaviors of children aged between 4 and 5 from the perspective of marital satisfaction and some other variables. *Procedia- Social and Behavioral Science*, 46, 4973-4980.
- Zara, A. ve Yücel, F.G. (2017). The effect of projective identification, conflict resolution styles and gender roles on marital satisfaction. *Turkish J. Clinical Psychiatry*, 20,76-83.
- Zhang, Z. ve Hayward, M. D. (2006). Gender, the marital life course, and cardiovascular disease in late midlife. *Journal of Marriage and Family*, 68, 639-657.

EKLER

Ek A: Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği-30

Aşağıdaki listede bir çocuğun duygusal durumu ve davranışları ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Verilen numaralandırma sistemini göz önünde bulundurarak ifadelerdeki davranışları anketi doldurduğunuz çocukta ne kadar sıklıkla gözlemlediğinizi işaretleyiniz: Bu davranışı;

(1) HİÇBİR ZAMAN (2 veya 3) BAZEN (4 veya 5) SIK SIK (6) HER ZAMAN gözlemliyorum.

1. Yüz ifadesi duygularını belli etmez.	1	2	3	4	5	6
2. Zorda olan bir çocuğu teselli eder ya da ona yardımcı olur.	1	2	3	4	5	6
3. Kolaylıkla hayal kırıklığına uğrayıp sinirlenir.	1	2	3	4	5	6
4. Faaliyeti kesintiye uğradığında kızar.	1	2	3	4	5	6
5. Huysuzdur, çabuk kızıp öfkelenir.	1	2	3	4	5	6
6. Gündelik işlerde yardım eder (örneğin sınıf toplanırken ya da beslenme dağıtılırken yardımcı olur).	1	2	3	4	5	6
7. Çekingen, ürkektir; yeni ortamlardan ve durumlardan kaçınır.	1	2	3	4	5	6
8. Üzgün, mutsuz ya da depresiftir.	1	2	3	4	5	6
9. Grup içinde içe dönük ya da grupta olmaktan huzursuz görünür.	1	2	3	4	5	6
10. En ufak bir seyde bağırır ya da çığlık atar.	1	2	3	4	5	6
11. Grup içinde kolaylıkla çalışır.	1	2	3	4	5	6
12. Hareketsizdir, oynayan çocukları uzaktan seyrederek.	1	2	3	4	5	6
13. Anlaşmazlıklara çözüm yolları arar.	1	2	3	4	5	6
14. Gruptan ayrı, kendi basına kalır.	1	2	3	4	5	6
15. Diğer çocukların görüşlerini dikkate alır.	1	2	3	4	5	6
16. Diğer çocuklara vurur, onları ısırır ya da tekmeler.	1	2	3	4	5	6
17. Grup faaliyetlerinde diğer çocuklarla birlikte çalışır, onlarla iş birliği yapar.	1	2	3	4	5	6
18. Diğer çocuklarla anlaşmazlığa düşer.	1	2	3	4	5	6
19. Yorgundur.	1	2	3	4	5	6
20. Oyuncaklara iyi bakar, oyuncakların kıymetini bilir.	1	2	3	4	5	6
21. Grup faaliyetleri sırasında konuşmaz ya da faaliyetlere katılmaz.	1	2	3	4	5	6
22. Kendinden küçük çocuklara karşı dikkatlidir.	1	2	3	4	5	6
23. Grup içinde farkedilmez.	1	2	3	4	5	6

24. Diğer çocukları istemedikleri şeyleri yapmaya zorlar.	1	2	3	4	5	6
25. Öğretmene kızdığı zaman ona vurur ya da çevresindeki esyalara zarar verir.	1	2	3	4	5	6
26. Endişeye kapılır.	1	2	3	4	5	6
27. Akla yatan açıklamalar yapıldığında uzlaşmaya varır.	1	2	3	4	5	6
28. Öğretmenin önerilerine karşı çıkar.	1	2	3	4	5	6
29. Cezalandırıldığında (örneğin herhangi bir şeyden yoksun bırakıldığında) başkaldırır, karşı koyar.	1	2	3	4	5	6
30. Kendi başarılarından memnuniyet duyar.	1	2	3	4	5	6

Ek B: Evlilik Yaşamı Ölçeği

Prof. Dr. Esin Tezer

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin 10 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerden her birinin altında da "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kararsızım", "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" seçenekleri yer almaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.

1. Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum
2. Evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum
3. Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum
4. Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum
5. Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum
6. Huzurlu bir ev yaşamım var.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum
7. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum
8. Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum
9. Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaşır.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum
10. Başbaşa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.
 Kesinlikle katılmıyorum Katılmıyorum Kararsızım Katılıyorum Kesinlikle katılıyorum

Ek C: Aile Yılmazlık Ölçeği

Bu çalışmanın amacı, bireylerin yaşama bakışını değerlendirmektedir. Aşağıda bu amaç doğrultusunda hazırlanmış bir anket bulunmaktadır. Anketteki ifadelerin doğru ya da yanlış yanıtları yoktur. Bu nedenle, herkes, farklı yanıt verebilir. Önemli olan sizin kendi görüşlerinizi dürüst bir şekilde ifade etmenizdir. Sizden istenen anketteki ifadeleri okuyup size en uygun gelen yanıt seçeneğine çarpı (X) işareti koymanızdır.

Lütfen bütün ifadeleri yanıtlayınız. İfadeleri yanıtlarken lütfen başkalarına danışmayınız. Yanıtlarınız sadece araştırma için kullanılacak, hiçbir kimseye ya da kuruma verilmeyecektir.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Sema Kaner

Uzm. Hatice Bayraklı

Anketi yanıtlayanın cinsiyeti: Kadın () Erkek ()

Anketi yanıtlayanın yaşı:

Anketi yanıtlayanın eğitim durumu:

1.	Güçlükler karşısında yılmadan, sabırla mücadele ederim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
2.	Daha önceden de güçlükler yaşadığım için, zor şeylerin üstesinden gelirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
3.	Başarı için olabildiğince yüksek ama ulaşılabilir hedeflerim var.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
4.	Çıkabilecek problemleri önceden kestirerek önlemlerini alırım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
5.	Daha iyi duruma gelebilmek için risk alırım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
6.	Yeni şeyleri denemeyi severim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
7.	İşlerin belirsiz ve tahmin edilemez olması beni korkutmaz.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor

8.	Ciddi sorunlar karşısında bile iyimserliğimi kaybetmem.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
9.	Başkalarının üstesinden gelemeyeceği olumsuz yaşam koşulları ile baş etmeyi bilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
10.	En zor şartlarda bile kendi kendimi iyileştirme yetisine sahibim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
11.	Bir plan yaptığımda, genellikle bunu gerçekleştirebileceğime emin olurum.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
12.	Kimsenin fark edemediği yaratıcı çözüm yollarını görebilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
13.	Düşündüğümde daha güçlü bir insan olduğumu görüyorum.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
14.	Zor olan durumları bile lehime çevirmekte hüneryim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
15.	Çözüm yollarını hemen görerek uygulamaya koyarım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
16.	Sokulgan, arkadaş canlısı ve sıcakkanlıyım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
17.	Genellikle hayatta gülecek bir şeyler bulabilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
18.	Yaşamak güzel.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
19.	Aktif ve enerjik olmayı severim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
20.	Beklenmedik durumlarla etkili mücadele edebilme gücüne inanıyorum.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
21.	Çoğu zaman yaşam benim için ilginç ve heyecan vericidir.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
22.	Yaptığım şeylerde başarılı olmayı isterim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
23.	Bir kriz durumunda yararlı bir eylemde bulunmaya odaklanırım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
24.	Biri bana zarar vermek isterse bunu önlemek için elimden geleni yaparım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
25.	Genellikle önüme çıkan engellerin üstesinden gelebilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
26.	Yeni insanlarla tanışmak, yeni yaşantılar beni ürkütmez.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor

27.	Kendimle barışığım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
28.	Diğer insanlara karşı düşünceli ve saygılıyım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
29.	Genellikle yaşamıma bir önceki gün kaldığım yerden devam etmek isterim	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
30.	Biri beni üzen bir şey yaptığında, sakinleşip bunu tartışacak duruma geleceğim uygun zamanı beklerim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
31.	Çevremdekiler üzerinde olumlu izlenimler bırakarak onların güvenini kazanırım.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
32.	Değiştiremeyeceğim şeyleri kabul ederim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
33.	Yaşamımda duygusal olarak bağlı olduğum kişiler var.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
34.	Acil durumlarda insanlar bana güvenirlir.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
35.	Beni zorlayan bir işi yaparken ne zaman kimden yardım isteyeceğimi bilirim.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
36.	Zamanımı boşa harcamam.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor
37.	Sahip olduğum özellikleri değerli buluyorum.	Hiç tanımlamıyor	Biraz tanımlıyor	Orta düzeyde tanımlıyor	İyi tanımlıyor	Çok iyi tanımlıyor

Ek D: Özgeçmiş

Kişisel Bilgiler	
Adı	Ayşe
Soyadı	Aydın
Doğum yeri ve tarihi	Korkuteli 01/11/1986
Uyruğu	T.C.
İletişim adresi ve e-mail adresi	Bucak Hikmet Tolunay Meslek Yüksek Okulu /Bucak-BURDUR
Eğitim	
İlköğretim	Sefa Akın İlköğretim Okulu (1993-1999) Gülveren İlköğretim Okulu(1999-2001)
Ortaöğretim	75. Yıl Cumhuriyet Lisesi(2000-2003)
Yükseköğretim (Lisans)	Pamukkale Üniversitesi (2005-2009)
Yükseköğretim (Yüksek Lisans)	Pamukkale Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD (2012-)
İngilizce- Yökdil - Temmuz 2017	53.750
Mesleki Deneyim	
2009- 2012	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Anaokulu Okul Öncesi Öğretmeni
2012-Halen	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Bucak Hikmet Tolunay MYO Öğretim Görevlisi